

26
Jaunā Gaita

271
ZIEMA 2012

VOL. LVIII, No 4, ISSUE 271
WINTER 2012

Jaunā Gaita is a Latvian quarterly devoted to literature, the arts, and the discussion of ideas.

Editor-In-Chief:

Rolfs Ekmanis
Phone/Fax: 928-204-9247
rekmanis@gmail.com
rolfs.ekmanis@asu.edu

Associate Editor:

Juris Žagarīns
Phone: 413-732-3803
juris.zagarins@gmail.com

Contributing Editors:

Voldemārs Avens, Māris Brancis, Vita Gaiķe, Anita Liepiņa, Maija Meirāne, Juris Silenieks, Juris Šlesers, Linda Treija, Lilita Zaļkalne

Business Manager:

Tija Kārkle
616 Wiggins Road
St. Paul, MN 55119, USA
tijalaura@comcast.net

JG home page:

<http://zagarins.net/JG>

Subscription rates (USD=CAD)

1 year \$39.-
2 years \$76.-

Single issues \$10.-

JG is indexed in MLA (*Modern Language Association*) *International Bibliography* and *Latvijas Preses Hronika* (*Chronicle of Latvian Publications*).

Published by Jauna Gaita, Inc.
121 Harvard Street
Springfield, MA 01109-3821

Printed by TigerPress
East Longmeadow, MA, USA

ISSN 0448-9179

59. GADAGĀJUMS, ZIEMA 2012

4. (271) NUMURS

S A T U R S

- 1 Uldis Stabulnieks, Māra Zālīte, Uldis Briedis
 - 2 DZEJA – Imants Auziņš, Anna Dzintare, Paulis Birznieks, Leons Briedis
 - 9 Ilga Reke Andersone – Kāpostgalva runā
 - 10 Juris Rozītis – Politisks koncerts
 - 13 Una Alksne – Estētisms Bārdas lirikā II
 - 17 Vitas Gaiķes saruna ar Indru Gubiņu
 - 19 Linda Treija – Tekstu toni (Milvokos)
 - 21 MĀKSLA – Māris Brancis – Mieriņš III
 - 23 Sarma Muižniece Liepiņa – Sacensība ar skatu
 - 24 Gints Grīnbergs – Anemone 2
 - 26 Jānis Krēsliņš – Svens Lūkins
 - 27 Dagmāras Beitneres saruna ar Otto Ozolu
 - 30 Rimands Cepelis – Brīnumpasaka
 - 32 NO LASĪTĀJU VĒSTULĒM
 - 33 Indra Gubiņa – Ar tautasdziesmu
 - 34 VĒSTURE – Ojārs Spārītis – Sv. Pētera baznīca
 - 36 Franks Gordons – Jozefs un Magda
 - 38 Andris Strazdiņš – Noņemšana no krusta
 - 39 Rolfs Ekmanis – RBE, Visners, Leonīds Zariņš
 - 46 Ilmārs Rumpēters – Spiegs
 - 47 ATMIŅAS – Laimonis Pūrs – Uzdrīkstēšanās
 - 51 Maira Reinberga – Mandala #2
 - 53 DAŽOS VĀRDOS (vg) (mb) (re)
 - 68 KIBERKAMBARIS – Otto Ozols – Neatvadīsimies... (jž)
 - 70 Aija Zariņa – Viņš un Viņa (1986)
 - 71 GRĀMATAS – Gunars Zvejnieks par Mārtiņu Lasmani
 - 72 Indra Ekmane – Lukasa brīdinājums
 - 73 Līvija Baumanē – Elzas Ņezberes atspīdumi
 - 74 Gundars Ņeniņš Kings – *Journal of Baltic Studies* 43/2 (2012)
 - 75 NOTA BENE – Kā abonēt un kā ziedot
 - 76 JG LABVĒĻI
IN THIS ISSUE – (jž)
Ilmāra Rumpētera vāks
Maketētājs Juris Žagarīns
- JG pateicas par PBLA KF un labvēļu atbalstu**

MŪZIĶIS - KOMPONISTS
ULDIS STABULNIEKS
1945-2012

*Nāk rudens apgleznot Latviju,
Bet nepūlies, necenties tā,
Man viņa ir visskaistākā
Tik un tā.*

*Mazliet par lielu, lai sasildot savu lakatu dotu,
Par lielu, lai paņemtu klēpī un apmiļotu.
Mazliet par mazu, lai palaistu vienu
Pasaules plašajos ceļos.
Par mazu, lai laistu vienu.
Es līdzī ceļos.*

Māra Zālīte

Imants Auziņš

**AIZSARDZĪBAS LĪNIJAS:
LATVIJA, 20. GS**

Ābeļdārzi un ceriņu vaļņi
bija un palika
mūsu galvenās Mažino,
mūsu Mannerheima līnijas.

Lielākajā cilvēces karā
tanki ar zvaigznēm
un tanki ar krustiem
tur cīnījās;
milzu pulki noasiņoja
nāves pūlēs viens otram
un arī mums
savu spiedogu uzspiest
un brīnījās:

„Tik daudz saspridzināts,
tik daudz veiksmīgi sašauts
un dangāts,
gan mūsu, gan viņu audzes
maltas un maltas, –
bet te atkal visur –
zilās ceriņu bangas,
ābeles – brīnumbaltas!

Pilni meži un purvi
ar visās iespējamās pusēs
šauto un kritušo kauliem;
o, pat dažlaba kapsēta
vēl pēckara poligonos
trāpīgi bumbota, –
bet, paskat,
atkal ābeļdārzi un ceriņi
slavina sauli
un zemes seja –
ierakumu nesagrumbota!”

... Pusgadsimtu brauca,
kamēr aizbrauca pēdējie tanki...
Nu ziedus, kas vēlas, var nolikt
it visiem,
lai kurā pusē kurš cīnījies.

Pat pie zudušām mājām
ābeļdārzi un ceriņu vaļņi:
mūsu stiprākās –
mūsu Mažino,
mūsu Mannerheima līnijas.

2011

ŠISVASARAS
RADOŠĀ ATSKAITE

– Vai ceļojāt, dzejniek,
kur tāli, jā?

– Tepatās mežos, ko hārvesteri
grauž robu robos.
Nē, nebiju Antālijā,
nedz Šarm-al-Šeihā
haizivju zobos...

Pār Sēliju – tādi mākoņi peldēja,
kā nez kādā Ēģiptē, Turcijā;
tāpat saule trakoti kveldēja,
lietavas zemīti ņurcija.

Vēl:
skaitīju pamestas mājas
(sen gruvušās – citā ailē),
lai skaidrāks kļūst,
kā mums klājas
starp laikmetu
spīlēm un spailēm.

Vēl:
Sveicu ik druvu, ik dārzu,
ik atmiņu – senu vai pēnu.
Bet astoņdesmitlatnieki
jauca bērnudārzu:
jo stārķi
vairs nenesot bērnus.

Vēl:
peldēju, brīžam niru.
Tad lapoju grāmatu kaudzi.
Ar divriteni un liru
centos panākt
augošo audzi.

Tā,
cerot uz atziņu lomu,
caur vasaru – spraigi vai rāmi...
– Un vai tad atradāt kādu domu?
– Jā:
Mūsu tautai nav jāmirst.

2011

Imanta Auziņa kontā ap 30 dzejkrājumu/izlašu, 4 literatūras apceru un eseju grāmatas, 5 atmiņu tēlojumu un skiču grāmatas, apmēram 10 atdzejas krājumu (daži kopā ar citiem); veidojis krievu, ukraiņu (kopā ar gruzīnu rakstnieku un bij. Ukrainas vēstnieku Latvijā Raulu Čiļāčavu – skat. JG267:17-18) dzejas antoloģijas; pašlaik kopā ar Čiļāčavu strādā pie gruzīnu dzejas antoloģijas latviešu valodā. Atdzejojis Ļermontovu, Ševčenko, Bloku, Isahakjanu, daudzus mūsdienu dzejniekus. Jaunākie dzejkrājumi – *Maiņu mija* (2011), *Zem zibens zelta saivas* (2012). Atdzejots vairāk nekā 15 valodās. Vairākas literārās prēmijas, TZO, Barikāžu dalībnieku Piemiņas zīme.

Anna Dzintare

* * *

Stacijas perona vientuļais tālums
Iesalis zilganā krēslas ledū
Mūžīgs
Un neaizskarams
Kā okeāna dzelme

Vientuļi soliņi
Tālā pelēka asfalta strēlē
Stāv it kā gaidītu mīļoto
Kurš nekad neatnāks

Pāri stacijas gaitenīiem
Drīz izlīs naksnīgais parfīms
Zvaigznes apbērs slīedes
Ar savu gaismu
Kā pūderi

Bet perons joprojām liksies tāls
Iegrimis dziļi okeānā
Tikai
Bez zivīm

* * *

Tu esi
Kā zemeņu saldējums
Saldums
Zem ledus

Pasaki man
Kad iesi prom
Lai varu atstāt
Savas durvis
Vaļā

Vējam un tev
Arī saulrieta debesis
Šodien aiz loga
Ir aukstas
Kā zemeņu saldējums

* * *

Domas iestīgušas
Pelēko debesu klīsterī
Kas izplūdis tālu pāri
Augstsprieguma vadiem

Blakus sēž dažas vārnas
Un mēģina sarunāties

Zem lietussargu tumšajiem šķīvjiem
Pa ielām klīst cilvēki
Kuriem prātā
Katram savs tuksnesis

Tie nepaskatās augstāk
Un vārnas sēž vienas

Joprojām līst

LU Filoloģijas fakultāti beigusi
Anna Dzintare pērn gad saņēma
Rakstnieku savienības Dzejas
meistardarbības diplomu. Kopš
2009. gada aktīva sarīkojumos
Dzeja mežā, Skanālnes pagasta
Ģendertos.

Paulis Birznieks

DZIMŠANAS APLIECĪBA:

dotā vārda
nozīme / nesazīme

„Tā
nemaz nav tik
viegla lieta – atrast kaķim
vārdu, tā nav nekāda svētvakara
spēlīte,” rakstīja Tomass Stērnis Eliots.
Atrast man vārdu, turpretī/blakus,
laikam/mūžībai, gan
bija daudz
vieglāk,
ne tā kā meklēt
un atrast pareizo Tomasu,
pēc kā saukties – aizmirsto apustuli
vai slaveno šaubīgo Tomu, angloamerikānim
pašam droši vien/daudz ticīgāk
vēlāk izvēloties Romas
katoļu Akvīnas
Svēto,
bet ne tik viegli/
paviegli, kā lielais ASV Runcis
(*Tomcat in Chief*) varēja aizmirst vai
noslēpt, vai pat viltot savu dzimšanas apliecību,
dzīvojot/peļojot cepuri kuldams savā
„Ziemeļarmorikas” (Džoisa vārds)
Baltajā/nebaltā
namā,
bet pilnīgā pretstatā/
atstatā, tālajā latviešu valodā,
kā mana māte, zīmīgi apliecinājusi
manu dzimšanu savā rokrakstā, kā ar miesu
un asinīm, palaida mani pasaulē kā
kādu tīrasiņu dzīvnieku, un
tēvs, mācītājs, to vēl
parakstījis,
likuma kārtībā,
lieliem burtiem, kā kāds
Kārlis Lielais, mani svētīja/iesvētīja
garīgai dzīvei. Nē, jau toreiz, nezinu kāpēc,
viņš vairs nemēdza lietot/rakstīt
doto priekšvārdu Kārlis,
izvēloties vidusvārda
Arnolds
pirmo burtu, ko
piekārt alfabētiskā kārtībā
uzvārdam Birznieks, kuru saprot
tikai Latvijā, un nemaz nezinot/neapzinoties,
ka Arnolds ASV nozīmēs maizes kukuli
pārtikas veikalā vai Baltā nama
apkaimē bijušo/izbijušo

vācu
restorānu, kurā
viņam patikās desiņas ar
skābiem kāpostiem. Mana baznīcas/
valsts dokumenta galvenē un piekājes zīmogā
minētā Svētā Katrīna, mocekle, mātei
rada, iezīmē dzimto draudzi,
kura kādreiz dejoja/
dziedāja
pagānu priekā, tad
ļāvās kristīties krusta nāvei/
mūžīgai dzīvošanai un vēl tālāk/vēlāk,
gribot/negribot, cieta/izcieta mocekles likteni
zem tuvāko kaimiņu/naidnieku hordām
gan no Austrumiem, gan no
Dienvidrietumiem.
Pats,
nosaukts krusttēva,
tēva drauga, mācītāja Paula
Rozenberga vārdā, nemaz nezinot/
neapzinoties, ka tas kādreiz kļūs par latviešu
tautas visspilgtāko mocekli, kas,
neizbēdzis uz Rietumiem,
uzticīgs savai draudzei
Koknesē,
izsūtīts uz
Austrumiem, it kā
palaists mājās, tika nodurts no
muguras ārpus nometnes vārtiem tikai
tādēļ, ka tas bija pasniedzis Svēto Vakarēdienu
citiem vergiem uz pēdējo dusu, pats, pats,
izmēģinājis mācītāja darbu pa
amerikāņu modei Svētā
Paula
luterāņu draudzē
Vašingtonā, pēc tam doktorējies
pasaules literatūras/dzejas profesūrai,
no kuras pensionējies tagad, nemocīts/laimīgi
lidodams starp Raimonda Paula
atbrīvoto dzimteni, kurā
„drīz snigs,” un
Rona
Paula brīvo
Teksasu, kurā vēl gaidām
pavasara lietu, dzejoju/aizdzejojos par
to, kas varētu būt, Eliota kaķa vārdiem, mans paša
„neizsakāmais sakāmais sakāmneizsakāmais
dziļais un neizdibināmais
viennozīmīgais
Vārds.”

MANA VALODA DZIED

Raimondam Paulam

Paulis Birznieks, nesen pensionējies mācībspēks vairākās pazīstamās amerikāņu universitātēs, publicējis literātūrzinātniskus rakstus un dzejoļus gan amerikāņu, gan arī latviešu periodiskos kultūras izdevumos, to vidū *Karogā* (piem., 2002.2) un, protams, *JG* – turklāt jau kopš 1956. gada! Paulis ir speciālists vācu 18. gs. literatūrā, ieguvis filozofijas doktora grādu Džonsa Hopkinsa (Johns Hopkins) Universitātē.

Mana
valoda dzied
savā
meldijā, ne tā kā
korāļi
neveiklā tulkojumā.
Pašu
dainās raud taures
pār
Latvijas ārēm,
bez
svešām atskaņām
atbalsīs
tuvās. Kā Raimonda
dziesmās
Dundaga dun, tautas
dzejā
cīruļi dzied, ne tā kā
operā
skaļā, bet klusi no
sirds.
Gudra kā jūra valoda
viļņo
pati savā ritmā Rīgas
līcī,
čalo kā strautiņš bezvēja
mierā,
viesuļo pretī iebrucējiem
nikniem.
Vārds seko vārdam kā
vaga
vagai. Apdziedot citus, tā
salīgo
mīlu. Ejot darbā, tā
piesit
kāju, soļojot soļos
uzvaras
gaitā. Atļaujot
brīvību
dieviem un nedieviem
ļautiem,
latviešu valodai izteiksme
prātā.
Punktu tā pieliek ar
patiesību
pašu – īstenības
vārdā.

Leons Briedis

ZELTAINO LAPSEŅU SPIETS

es skrienu pa ceļu
un man pakaļ dzenas milzīgs zeltainu lapseņu spiets
putekļi kā bezdelīgas švirkstot šaudās man pie kājām

kaut tik tie nenogurtu pavisam līdz mājām!

apžilbinoša varavīksne izjumjas pārmežos
ar kuru kā nēšiem mana māte atskatīdamās sev pār plecu
nes spaiņus piesmeltus pilnus līdz pat malām ar zilgmi

kaut tik to neizšļakstītu pavisam līdz mājām!

apdullinoša pērkona rīboņā iezviedzas dābolainie padebeši
ar kuriem kā zirgiem mans tēvs atskatīdamies sev pār plecu
dzen ratus piekrautus pilnus līdz pat malām ar vēju

kaut tik to neizkaisītu pavisam līdz mājām!

aiz trejdeviņām jūrām un aiz trejdeviņiem kalniem
nule kā uzausis ilgās dienas riets
vīkšas šurp jau palēnām ar kājām

kaut tik tas mūs visus nepanāktu pavisam netālu no mājām!

es skrienu nakts tumsā pa ceļu atskatīdamies sev pār plecu
vai man pakaļ vēl dzenas milzīgais zeltaino lapseņu spiets
zvaigznes kā bezdelīgas dzirkstot šaudās man pie kājām

kaut tik tās nenogurtu jo vairs pavisam nav tālu līdz mājām!

2012

Dzejniekam, dramaturgam, esejistam un redaktoram Leonam Briedim šovasar Rīgā
laists klajā dzejkrājums *Naktsmājas bezmiegam*, kura noslēgumā latviešu valodā,
iespējams, visīsākais dzejolis: *ORF, ej!*

Ilga Reke Andersone. *Kāpostgalva runā / Cabbage Talking*. 2012. Jaukta tehnikā. 76 x 73 cm

Par mākslinieci skat. 25. lpp.

Juris Rozītis

POLITISKS KONCERTS

Jūlijs Vēzis kopā ar Daini ielavījās Melburnas Latviešu nama zālē pa aizmugures durvīm, kas bija atstātas vaļā karstuma dēļ. Viņi bija aizkavējušies Latviešu nama bufetē, dzerdami latviešu tējas un klausīdamies vecā Zigurda anekdotes par karu un par pirmajiem gadiem Austrālijā. Viņiem nebija sevišķa luste koncertu klausīties, bet jūta pienākumu ierasties, jo Zanei un Inārai arī bija paredzēts uzstāties. Tomēr maksāt par biļeti viņi lāgā negribēja. Viņi gribēja notrāpīt tieši Zanes un Ināras uzstāšanos pirmajā daļā, lai varētu vēlāk dot viņām savu atsauksmi, bet tad atkal ātri izšļūkt ārā.

Viņi bija pārsteigti, zālē ieslidēdami, ka sarīkojums nebija vēl sācies. Zāle bija diezgan pilna – Melburnā kādu laiciņu nebija noticis nekāds sarīkojums, un laikam šis jauno un veco, pazīstamo mākslinieku, klasiskās mūzikas un šļāgeru mistrojums Melburnas latviešu publikai likās pievilcīgs.

Dainis iebakstīja Jūlijam ar elkoni ribās un ar galvu māja uz kādu rindu netālu no beigām, kur Akmentiņš sēdēja blakus pāris tukšām vietām. Viņi virzījās turp.

Kas te notiek? – Dainis pārāk skaļi savā dobajā basā norūca Akmentiņam. – *Nupat pieteica, ka Freizers te ieradīšoties,* atbildēja Akmentiņš. – *Ko?! – Freizers te nāksot uzrunāt latviešu tautu!* Malkoms Freizers bija austrāļu liberāļu partijas vadītājs, opozīcijas līderis. Patlaban Austrālijā gāja vaļā sakarsusi vēlēšanu kampaņa, kurā opozīcija cerēja Vitlamu atkal izgāzt no valdības.

Ārprāts! izsaucās Jūlijs. Viņš tiešām bija sašutis, ka latviešu sarīkojumu pārvērta par austrāļu vēlēšanu kampaņas mītiņu. Vai tiešām latviešiem trūka pašcieņas? – *Laikam nepietika primadonnu koncerta programmā,* norūca Dainis. *Bet viņš taču ir „mūsu” kandidāts!* – ar smīnu atbildēja Akmentiņš.

Uz skatuves iznāca viens no sarīkojuma rīkotājiem: *Mums pienākusi ziņa, ka Freizera kungs būs pēc apmēram četrdesmit minūtēm klāt, tāpēc esam nolēmuši turpināt ar koncertu... un tad, nu... pārtrauksim, kad viņš ierodas.*

Jūlijs ievēroja, ka ļaudis visapkārt sakustējās savās sēdvietās, viens pret otru pagriezās un ļoti satraukti sarunājās. Pāris rindas

priekšā viņš ieraudzīja Ināras vecākus. Ināras tēvs sāka demonstratīvi aplaudēt. Citi pievienojās. Drīz visa zāle aplaudēja. Jūlijs saskatījās ar Daini un Akmentiņu. Ko viņi aplaudē? Ziņojumu, vai ziņnesi? Kas ziņojumā tik slavējams? Ka Freizers ieradīsies, to viņi jau zināja? Vai aplaudēja, ka viņš nokavējies? Jeb varbūt, aplaudēja, jo ziņotājs kaut kādi ļoti izcili šo faktu pasniedzis? Būtu jācer, ka viņi aplaudēja, jo tagad beidzot sāksies koncerts, bet Jūlijam bija aizdomas, ka tas nebija aplausu iemesls.

Zāles gaismas nodzisa. Dainis ar žestiem rādīja Jūlijam, ka varbūt viņi paspētu noiet vēl kafejnīcā kādu glāzīti iedzert. Jūliju tas, nez kāpēc, kaitināja. Viņš purināja galvu, sarauzdams sejas muskuļus nopietnā vaibstā. Dainis atņirdza savu zobaino smīnu un Akmentiņam rādīja banālu dzeršanas žestu. Akmentiņš tik sminēja un nekustējās.

Uz skatuves iznāca pajauns puika svētku uzvalkā un nosēdās pie klavierēm. Viņš it kā apmulsis sēdēja pie klavierēm un nekustējās. It kā uzķēris kāda aizkulisēs stāvoša cilvēka skatu, viņš ar veca cilvēka rutinētu sašutumu rādīja ar delnu uz klavierēm. Pēc brītiņa tas pats rīkotājs, kurš pirmīt pieteica koncerta aizkavēšanos, mudīgiem soljiem, kaklu it kā atvainodamies ierāvis plecos, iztecēja uz skatuves un pacēla flīģelim vāku. Tad tik pat mudīgi, it kā atvainodamies, it kā domādams sevi padarīt neredzamu, it kā domādams savu uznākšanu padarīt mazāk uzbāzīgu, atkal notecēja aizkulisēs.

Puisis pie klavierēm svinīgi stīvi pacēla rokas virs klavieru taustiņiem un gaidīja. Tad pēkšņi viņš uzsāka spēlēt *Melanolisko valsī,* pats iejūtīgi līgodamies līdzī mūzikai.

Tā tas turpinājās. Dažādi mūziķi – pa vienam, pa diviem, pa trio, pa kvartetam – iznāca uz skatuves un spēlēja. Jūlijam alkohols silti ietina smadzenes, un viņš pa mūzikas laiku lēnām plūda prom uz miega pusi, bet atkal atmodās, kad visapkārt ļaudis aplaudēja. Viņš paņēma programmas lapiņu no Akmentiņa rokām un papētīja to. Ināra un Zane bija aiznākamās programmā. Kad nākamā māksliniece – pazīstama, veca dziedātāja ar savu pavadītāju jau nāca uz skatuves, sarīkojuma rīkotājs viņus, nupat kā iznākušus no kulisēm, noķēra un kaut ko viņiem stāstīja. Tie pagriezās un pazuda atkal aizkulisēs. Rīkotājs tad iznāca uz skatuves un paziņoja, ka pienākusi ziņa, ka Freizers drīz būšot klāt. Publika sakustējās un atkal sāka satraukti sarunāties. Rīkotājs, uz skatuves stāvēdams, nezināja īsti ko darīt. Viņš tur stāvēja,

paskatījās uz vienu skatuves pusi, uz otru, it kā taisījās nosojot un noplātīja rokas.

Viņš paspēra pāris soļu uz kulisēm, kur kāds viņam kaut ko stāstīja, tad iznāca atpakaļ uz skatuves un paziņoja: *Drīz būs klāt. Lūdzu pagaidiet drusku.* Tad viņš pazuda aizkulisēs.

Ļaudis publikā gaidīja. No sākuma klusu, tad pakāpeniski pieauga viņu sarunu troksnis. Pēc brītiņa zālē iedegās gaismas. Sarunas nu vēl vairāk pieņēmas skaļumā. Un drīz pēc tam rīkotājs atkal steigšus iznāca uz skatuves un manāmi satraukts paziņoja: *Viņš tūlīt būs.* Jūlijs un Akmentiņš saskatījās. Akmentiņš smīnēja, Jūlijam ķermenis aiz kauna un neērtības sarāvās. Kā latvieši varēja tik bērnišķīgi atklāti zaudēt pašcieņu, kad sastapās ar cittautu kungiem?

Runas apklusā un galvas pagriezās uz skatuvi. Pa abām ieejas durvīm skatuves katrā pusē ienāca divi pāri vīru pelēkos uzvalkos un nostājās pie sienas. Viņu skati veikli pārslīdēja skatuvei un pētīja zāli. Aizkulisēs manīja sakustēšanos. Uz skatuves iznāca Malkoms Freizers redaktora Kundziņa pavadībā. Rīkotājs viņiem pietecēja ar izstieptu roku, it kā gribēdams sasveicināties, bet Kundziņa stāvs izslējās stīvāk, un ar niknu skatu un pusiesāktu mājienu un nepatīkā saviebtu seju viņš rīkotāju izraidīja aizkulisēs.

Publika skaļi aplaudēja un sāka celties kājās. Jūlijs neērti saskatījās ar Akmentiņu un Daini. Akmentiņš neērti iesmējās, Dainis, pieņēmis vēsu distanci, it kā šis viss uz viņu neattiektos, skatījās apkārt. Jūlijs visā ķermenī juta neērtību un nepatīku. Kā varēja mierīgs latviešu koncerts tik pēkšņi pārvērsties par austrāļu politisku mītiņu, un pie tam vēl ar tādu naivu masu sajūsma? Nu jau visa zāle

stāvēja kājās un skaļi aplaudēja. Kāds iesaucās: *Bravo!*

Vienīgi viņi trīs palika sēdus.

Jūlijs juta vienu otru viņu virzienā raidītu niknu skatu, bet skatu raidītāju uzmanību tomēr vairāk nodarbināja tēls uz skatuves. Cilvēki bija manāmi satraukti – kā pusaudži popkoncertā, kad vaigu vaigā ierauga savu elku. Viens vīrs priekšā bija manāmi aizsiesies aiz sajūsmas. Viņa sievai acis bija miklas. Un viņi aplaudēja.

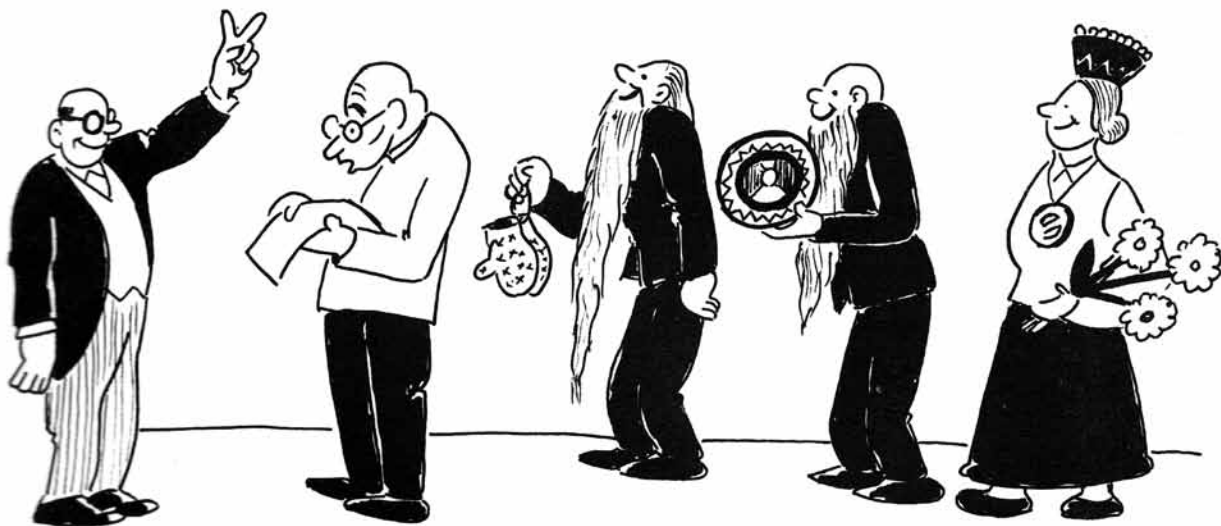
Freizers nopietni māja ar galvu pateicībā par uzmanību. Kundziņš ar abām rokām rādīja, lai pūlis nomierinās. Lēnam ļaudis arī norīma un apsēdās.

Dāmas un kungi, man ir liels gods stādīt priekšā mūsu tautas tuvu draugu un Austrālijas nākamo ministru prezidentu, ļoti godājamo Malkomu Freizera kungu!

Kā tā varēja? Kur palika demokrātiskā objektivitāte? Jā, ļoti iespējams, ka Freizers uzvarēs nākamajās vēlēšanās, jo Vitlams ar saviem pārāk radikāli oriģināliem lēcieniem bija nokaitinājis lielu daļu tautas. Bet, ja viņš mūs te uzrunā, tad tas ir tāpēc, ka mēs viņu esam šurp uzaicinājuši, kā cittautu viesi, kuru mēs labprāt uzklusām, ar kuru labprāt diskutējam, nevis kā kādu elku, kuram cešamies pieklūt tuvāk ar savu subjektīvi optimistisko spekulēšanu (*Nākamais Ministru Prezidents!*) un sajūsma, kas labāk piedien sporta komandas līdzjutēju korim.

Bet vēl divaināk bija kas cits. Reti kad dzirdēja latviešu politikāņus runājam angļiski. Kundziņš jau runāja korekti, ar ne pārāk samocītu izrunu, bet tomēr... cilvēks, kas runāja ar akcentu, zaudēja drusku nopietnības – kaut

„Mēs nekad nebeigsim par jums domāt.” Reinis Birzgalis. *Letiņš Trimdā.* 1977

vai tikai nedaudz. Kundziņš skaidri un gaiši blakus Freizeram bija otrās šķiras varas faktors. Viņš bija padotais, ārpusnieks, jā – pat lūdzējs.

Atkal aplausi.

Un Freizers runā. Un viņš izsaka savu sašutumu par Strādnieku partijas valdības neapdomāto un greizo lēmumu vienā mājienā mainīt Austrālijas tradicionālo ārpolitiku un atzīt Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā. (Skaļi aplausi.) Un viņš saka, ka viņam nav šai auditorijai šī nepareizā lēmuma morālā netaisnība jāskaidro, jo šī publika šīs lietas saprot pat labāk nekā viņš. (Vēl skaļāki aplausi.) Un viņš grib norādīt, ka ne tikai lēmums pats ir neattaisnojams, bet arī veids, kā tas tika pieņemts, un tas, kā par to uzziņāja austrāļu tauta, ir zem katras kritikas. (Aplausi.) Un viņš var vienīgi solīt, ka, kad viņa partija tiks pie varas, šis lēmums tiks tūlīt atsaukts!

Vētrains aplausi, publika ceļas kājās. Atkal Jūlijs nezina ko darīt. Negribas celties kājās austrāļu politiķim, kurš priekšvēlēšanu sajūsmā sola visu ko, bet ej nu sažini, vai viņš tiešām šo solījumu pildītu, ja tiktu pie varas un ja tas viņam šādu vai tādu iemeslu dēļ nebūtu izdevīgi. Var jau viņam pateikties par šo solījumu, bet šāda naiva jūsmošana atgādina dzimtbūšanas laikus, kad pērtais latviešu zemnieks ir pateicīgs, ka jaunais kungs solās divdesmit sitienu vietā turpmāk sist tikai piecas reizes.

Tomēr, Jūlijs aptver, ka, neceļoties kājās, viņš ieņēmis dumpinieka lomu, ka demonstratīvi izrādījis politisku viedokli. To viņš nemaz nav gribējis. Viņš vienkārši negrib celties kājās un neuzskata, ka tas viņam būtu jādara. Viņš vienkārši negrib te būt. Kaut viņi ar Daini būtu palikuši kafejnīcā, klausoties Zīgurda stāstus! Bet viņu izturēšanās tiek pamanīta. Kāds vīrs rindā aiz viņiem paliecas uz priekšu un pabaksta Dainim pie pleca: *Nu gan varēja izrādīt godu mūsu kandidātam!*

Viņš nav mans kandidāts! – Dainis atrūc. Un Jūlijs ir gandrīz gatavs celties kājās, bet tas tik dumji izskatītos – viņus norāj, kā skolas puikas, un viņi nokaunējušies paklausa. Viņš vienkārši negrib atrasties šajā situācijā, jo viņš to nav izvēlējis, un vienkārši negrib ieņemt nostāju ne vienādi, ne otrādi! Bet viņš zina, ka jau šovakar runās, ka Daktera Vēža dēls esot kreiss... vai pat komunist!

Par glābiņu aplausi sāk norimt un viens otrs jau apsežās. Un Freizers turpina runāt. Un tad jau visi atkal apsežās.

Un Freizers stāsta, ka ne tikai ārpolitika pašreizējai valdībai ir greiza, bet arī visa viņas ekonomiskā politika. (Aplausi.) Un viņš izklāsta kādas nepareizības valdība pielaidusi nodokļu sistēmā (Aplausi!) un veselības apdrošināšanas politikā (Aplausi!) un pat izglītības laukā (Aplausi!). Un viņš izklāsta, kā viņa – Freizera – valdība mainīs nodokļu procentus un ko viņi darīs ar slimo kasi un kā viņi mainīs pensijas un kāda būs viņu nostāja pret skolām. Un tas viss izraisa piekritošus aplausus publikā.

Un tad Freizers pēkšņi pateicas par uzmanību un paskaidro, ka viņš diemžēl ilgāk nevar palikt, jo viņam šodien jārunā vēl trīs vietās. Un tur nekā nevar darīt, viņš noplāta rokas, jo tāds ir politika liktenis. Un publika līdzjutīgi pasmaida. Un Freizers jau pagriežas pret Kundziņu. Un publika sāk atkal aplaudēt un celties kājās.

Un Jūlijs, Akmentiņš un Dainis saskatās, un viens otra domas saprazdami, ceļas kājās un virzās uz rindas galu, un dodas uz zāles aizmugures durvīm, lai izvairītos no atkārtotas neērtas situācijas. Pārējo koncertu noklausīties viņiem nemaz vairs nav dūšas.

Pienākuši pie durvīm zāles aizmugurē, viņi saduras ar diviem vīriem pelēkos uzvalkos, kas nostājas viņiem priekšā: *I'll ask you to wait until Mr Fraser has left the building!* – viens no viņiem pieklājīgi, bet nepieklājīgi saka. Un pēkšņi latviešu nams vairs nejūtas kā pašu mājas, kur var nākt un iet kā grib, kur pašiem ir teikšana, kur var darīt kā grib.

Un Jūlijs ilgojas atkal iedzert latviešu tēju ar Zīgurdu.

Rakstnieks un teātrinieks Juris Rozītis dzīvo un strādā Zviedrijā. Skat. JG267(2011):20-22. Filoloģijas doktora disertācija Stokholmas U. (2005): *Displaced Literature: Images of Time and Space in Latvian Novels Depicting the First Years of the Latvian Postwar Exile.*

Una Alksne

ESTĒTISMS FRICĀ BĀRDAS LIRIKĀ – II

Sākums JG270:13-17

Izglītība un ietekmes – Attiecīgajai latviešu inteligences paaudzei raksturīgā tuvība dabai atstāj uz Umurgas pagasta „Rumbiņos” zemnieku ģimenē dzimušā (1880) Fricā Bārdas pasaules izjūtu un mākslu ievērojamu ietekmi, kas saglabājas visu mūžu, veidojot īpatnēju sintēzi ar tālaika moderno ārzemju literatūru un filozofiju. *Šī organiskā tuvība zemnieku pasaulei ir viena no īpatnībām, kas noteic gs. sākuma latviešu dzejas raksturu ne vien Bārdam, bet arī Skalbem, Saulietim, Plūdonim un citiem – tā Bārdas divsējumu Rakstu sastādītāja Inta Čaklā. Vakarēiropas dzejnieki pārsvarā nāk pavisam no citām aprindām, un zemnieku dzīve viņiem var būt tikai viena no tēmām – patriotiska, idilliska vai žanra glezna, bet latviešiem tā ir viņu biogrāfijas daļa. Spriegums, ar kādu Latvijas lauku sētās bijušie gani un arāji, bet tagad pirmās paaudzes inteligēnti mēģina savā jaunradē savienot šo savas dzimtās vides ētisko un estētisko pieredzi (...) ar Vakarēiropas kultūras vērienīgajām idejām, rada unikālas mākslas vērtības* (Čaklā 1992a,598).

Ar ārzemju literatūru Bārda pirmoreiz intensīvi saskaras skolotāja prakses laikā Katlakalnā (1901-1905), kur skolas pārziņa Miķeļa Zariņa mājas bibliotēka dod iespēju iepazīties ar vācu literatūru. Rakstnieks Kārlis Kraujiņš liecina, ka no vācu garā izglītotā Zariņa bibliotēkas Bārdu līdz aizrautībai sajūsmīna Pētera Altenberga (Altenberg) *darbi un jo sevišķi Cēzara Flaišleņa* (Caesar Flaischlen) *saulainā poēzija. Šis autors necieš retoriku un ignorē stila izsmalcinātību, bet savā dzejā ieliek izjūtu un noskaņu.* Kopā ar skolotāju un mākslas studentu Jēkabu Delli Bārda abonē *Die Neue Rundschau*, uzmanīgi sekodams arī latviešu gara dzīvei, klusībā dzejodams, vingrinādamies stilā un nododamies formas jautājumiem. Pēc skolotāja prakses beigšanas apmetas Rīgā kopā ar Delli. *Daudzas reizes (...) mēs ar Frici Bārdi pārkravājām* (Delles) *grāmatu plauktu, kur bija daudz jauku lietu, atceras mākslinieks Janis Rozentāls. Gandrīz viss vērtīgākais, kas patlaban radās vācu literatūrā, bij te atrodamas. (...) Mēs lasījām ar aizraušanos Hofmanstālu* (Hugo von Hofmannsthal), *Šnicleri* (Arthur Schnitzler), *Altenbergu, Flaišleņu un Dautendeju* (Max Dauthendey) (Kraujiņš 1935,63,66,78). Iepriekš paziņojot tikai

Fricis Bārda ap 1907. gadu

Dellem, Bārda kopā ar brālēnu Teodoru Lāci aizbrauc (1906) uz Vīni, lai studētu filozofiju Vīnes Universitātē, kur pirmajā semestrī apgūst galvenokārt seno romiešu literatūru, bet otrajā – ētikas ievadkursu, kursus par Hēgeļa (Friedrich Wilhelm Hegel), Šopenhauera (Arthur Schopenhauer) un Feiērbaaha (Ludwig Feuerbach) filozofiju, par griebas brīvības problēmu un par vācu dzeju. Līdzekļu trūkuma un slimības dēļ nākas atgriezties (1907) Latvijā, kur filozofijas studijas tiek apgūtas patstāvīgi – Platons, Niče (Friedrich Nietzsche) u.c. Rodas interese arī par budismu. Franču filozofu Anri Bergsonu (Henri Bergson, 1859-1941) Fricis Bārda uzskata par ģeniālāko cilvēku *kopš Platona un Jēzus Kristus* (Bārda 1990,351). Rakstā „Iracionālais latviešu lirika” literatūrkritiķis Valdis Ķikāns norāda uz Bergsona ietekmi Bārdas darbos, kur arī izpaužas intuitīvais iracionālisms. *F. Bārda nenoliedz prāta darbību, viņš to augstu vērtē dzīves cīņās, kā labu vērsi, bet attiecībā uz mākslu un tās izpratni prāts ir bezspēcīgs, jo ar prāta palīdzību iegūtā, abstraktā mākslas atziņa nav pati dzīvā māksla* (Ķikāns 2009,23-24). Pozitīvisma kritikai

publicistikā Bārda izmanto arī Kanta (Immanuel Kant) atziņu par prāta nepiemērotību Dieva apjēgsmēi.

Gan Zenta Mauriņa, gan Inta Čaklā piemin Bārdas dzejoļu līdzības ar dzejojumiem, kas publicēti Viņa Plūdoņa antoloģijā *Modernā vācu lirika* (1913). Mauriņa norāda, ka Hofmanstāla dzejoļa „Tie abi” motīvus Bārda gleznaināk izvērsē dzejojumā „Svešinieks” (Mauriņa 1938,87), bet Inta Čaklā (Čaklā 1992a,602) saredz līdzību starp Georges (Stefan George) „Druvas-dieva bēdas” un Bārdas *Zemes dēlā* (1911) publicēto „Druvu dieva rudeni”. Nav izslēgta Georges u.c. Plūdoņa tulkoto dzejoļu (Plūdons 1913,5,16) ietekme, tikai Bārda, visticamāk, bija ar tiem jau iepriekš iepazinis oriģinālā. Plūdoņa krājumam ir nozīme kā ieskatam tolaik vācu valodā sarakstītājā dzejā. No krievu dzejniekiem Bārda jūsmojis par krievu simbolistu/dekadentu Fjodoru Sologubu (1863-1927) (Kraujņš 1935,133), kura daiļrade leksikonā *Der Brokhaus: Literatur* raksturota šādi: *Viņa drūmā, dēmonizētā sātana pārvaldītas pasaules aina parādās tiklab lirikā, kas dod priekšroku fantastiskām vīzijām un garu piesaukšanas formulām, kā arī prozā, kas dēmoniskā tēmu bieži apvieno ar seksualitāti un ilgām pēc nāves. Sologuba stils, īpaši viņa lirikas stils, ir tēlainis, skaidrs un apveltīts ar lielu, sugestīvu muzikalitāti. Sologuba dzejā – „Rumbiņu” bibliotēkā atradies ar 1914. gadu atzīmēts Sologuba sējums (Bērsone 1980,156) – Bārdu būtu varējusi īpaši saistīt muzikalitāte, ar ko izeļas arī Bārdas augstū vērtētā austrieša Makša Dautendeja dzeja. Iespējams, Sologuba ietekme daļēji nosaka stipro nāves tēmas klātbūtni krājumā *Dziesmas un lūgšanas Dzīvības Kokam*.*

I Pasaules kara un brīvības cīņu laikā pastiprinās Bārdas darbu sabiedriskā aktualitāte. Dzejnieks cenšas stiprināt nacionālo identitāti („Tautas dvēsele”), slavina karavīru drosmi brīvības cīņās („Vagonā”, „Parole”) un aicina atgriezties bēgļus („Sauciens tālē”). Daļa dzejoļu atspoguļo vēsturiskus notikumus, kuros Bārda jūt līdzīgu tautas gaitām („Tautas bēres 28. decembrī 1916. g.”, „Rudens 1915. g.”, „Tautas bēdas”). Darbā „Spoku stunda” viņš pauž ideju, ka šausmu un iznīcības pārņemtajā pasaulē mākslai (mākslas dēļ) nav vietas:

*Tagad bez stīgām vijoles
pakar, kur tumšākie kakti.
Tumšākā kaktā pats vijolnieks
klusās, kā suns gaudo nakti.*

*Kur nu vairs dejas! Kapiem viss pilns.
Dziesmas kur vairs — visur slimi.
Vesēlie kustas tik gurdi, ka šķiet:
atgriežas piligrimi...
(Bārda 1992,215)*

Fricis Bārda mirst pēc neveiksmīgas nieru operācijas 1919. gadā.

Friča Bārdas galvenie darbi – Dzejdarbi sakopoti divos krājumos – *Zemes dēls* (1911) un *Dziesmas un lūgšanas Dzīvības Kokam* (1923). Literārā mantojuma nozīmīgākajai daļai pieskaitāmas arī apceres par filozofiju un estētiku, īpaši priekšlasījums „Romanisms kā mākslas un pasaules uzskata centrālproblēma” (1909-1910), kurš uzskatāms par jaunromantisma manifestu latviešu literatūrā (Kursīte 2002,199). Bārda ir rakstījis arī tēlojumus, recenzijas un nedaudzas lugas, kā arī lasījis lekcijas par estētiku. Starp tēlojumiem jāizceļ „Vita Somnium” (1923) un 1905. gada varoņu piemiņai veltītie „Dzintarbērni un mežainis”. Filozofiskas pārdomas ietilpinātas „Dzīvībā”. „Kā mana Dzimtene bēdza un atgriezās” ir daļēji autobiogrāfisks tēlojums. Priekšlasījumā par romantismu (1. daļa – 1909.1.XI) autors kritizē cilvēka dvēseli noliedzšo pozitīvisma laikmetu. Romantisma Bārda uzskata par sintēzi starp matēriju un garu, objektīvo un subjektīvo, reliģiozitāti un ateismu (Bārda 1990,223-262). Krājumā *Zemes dēls*, kura kompozīcija veidota saskaņā ar gadalaiku ciklu un cilvēka mūža posmiem, pausta neoromantisma raksturīga pasaules izjūta – zeme un debesis iekļaujas kā vienlīdz vērtīgi pretpoli. Lai sagatavotu lekcijas skatuves mākslas pedagoga/rakstnieka Zeltmaša un aktiera/režisora Jēkaba Dubura vadītajos *Dramatikas kursos*, Bārda iegādājies (1911-1912) daudz grāmatu par estētiku. Duburu Bārda dziļi cienījis un viņa nāvei (1916) veltī izjustu piemiņas dzejoli (Bārda 1992,207-208). Bārdas uzskatā dzejas meistarība jāveido, sākot ar salīdzinājumiem un reizes gleznām un beidzot ar mītiem. No periodikā publicētajām daudzām apcerēm par filozofiju un estētiku vispirms jāmin „Par derīgo un garīgi vērtīgo” (1910), kur nedaudz ironiski ieskicēta aktuālā diskusija par mākslas lomu (*kas tad nu māksla īsti ir: palma vai priede? orhideja vai salāts? proklamācija vai dievlūgšana? un kam viņa lai kalpo: sev pašai vai dzīvei? skaistumam vai derīgumam?* – (Bārda 1990,264), kam seko sava priekšstata iztirzājums par trijām cilvēces attīstības stadijām – 1) sabiedrības cīņu pret trūkumu, 2) tiekšanos pēc varas (arī nācījas pašnoteikšanos) un, kad šie mērķi sasniegti, 3) tiekšanos pēc garīgām vērtībām. Bārda secina: *īsta*

mākslas darba nozīme meklējama galvenām kārtām iekš tam: pacelt, ievest mākslinieka augstāki kvalificētā jūšanas stāvoklī tos, kam saviem spēkiem viņš nebūs sasniedzams (Bārda 1990,275). Apceres „Mākslas attiecības” (1914) ievadā dzejnieks meklē kompromisu starp radikālajiem viedokļiem par labu brīvai vai angažētai mākslai: *Bez šaubām, īsts mākslinieks radīs brīvi, un tikai tāds ir šī vārda cienīgs. Bet, kad viņa darbs jau pabeigts, viņš kļūst par zināmu faktoru cilvēciskās sabiedrības dzīvē, un viņam tāpat aizvien dzīvē kaut kāda nozīme — sabiedriska, ētiska vai kāda cita*” (Bārda 1990,309). Apcerē „Māksla un dzīve” (1920) Bārda pauž viedokli, ka mākslas mērķis ir uz mirkli ļaut cilvēkam nepastarpināti uztvert kādu pasaules vai dvēseles šķautni, kas ikdienā paslīd apziņai garām, jo tā nav praktiskas nozīmes. Dzīvot nozīmē uzņemt no lietām tikai derīgo iespaidu un atbildēt uz to ar piemērotu reakciju (...) mēs neredzam pašas lietas: pa lielāku daļu mēs apmierināmies ar to: izlasīt uz viņām uzlīmētas etiķetes. Dzejnieki pūlas savas jūtas, savu dvēseles stāvokli un būtību aptvert viņu pirmatnējā skaidrībā. Un, lai ierosinātu mūs uz tādu pat darbu sevi, viņi rāda mums kaut ko no tā, ko tie redzējuši: (...) viņi saka mums lietas (jeb pareizāki norāda uz tām), ko valoda, kā tāda, nebūtu varējusi izteikt (Bārda 1990, 1990,386-387,389).

Krājums *Dziesmas un lūgšanas Dzīvības Kokam*, ko pēc Bārdas nāves pabeidz veidot viņa brālis Antons, uzlūkojams par emocionālāko panteisma (vai panenteisma) apliecinājumu latviešu literatūrā (Ratiece 2010,118).

Dendisms Friča Bārdas dzīvesstilā un ārējā tēlā – Dzejnieka ārējo izskatu rakstniece Anna Rūmane-Ķeniņa atceras šādi: *Bārda pirmais no jaunās paaudzes dzejniekiem, kas pratis ģērbties ar gaumi un būt oriģināls. (...) Lai gan nebijis sevišķi skaists, tomēr pratis atstāt saistošu iespaidu. Viņa glīto galvu vainagojuši vijīgi tumšbrūni vilņoti mati. Apgarotā āriene, smalkas estēta rokas. Un viņas vīrs Atis Ķeniņš: Arī savā ārienē Bārda krasi atšķīries no jaunās paaudzes literātiem ar glītuma saskaņotību uzvalkā, oriģinālo matu sagriezumu brīvi samestos mākslinieciskos vilņos, ko tas runājot mēdzis allaž ar roku šad tad pakārtot. Viegla manierība izpaudusies arī klusinātā sarunā, kurā it kā trūcis enerģijas. Friča Bārdas izturēšanās veidā laikabiedri uzsvēr vienmēr ieturētu labo toni un nosvērtību, piem., dzejnieks Valdemārs Dambērgs: *Kā persona Bārda bija ļoti korekts un izsmalcināts. Mīlēja ģērbties pieklājīgi un būt solids ar visiem. Atis Ķeniņš atceras**

*klusu, atturīgu un smalkjūtīgu izturēšanos, lielu iecietību un toleranci, bet Rūmane-Ķeniņa: viņš mīlējis uzstāties korekti ar vakareiropejisku eleganci un noblesi, respektējot sabiedrisko toni. Neparasto Bārdas izskatā un izturēšanās veidā laikabiedri saista ar Vīnes iespaidiem. No Vīnes Bārda nācis ar Vakareiropas kultūru un manierēm, kas latvju zemnieciskajiem rakstniekiem izlicies kā blāzēts pārspilējums – tā literatūrzinātnieks Jānis Zālītis. Rakstnieks Augusts Bračs (1880-1967), kurš iesaistījās (1915) visai asā polemikā ar Bārdu par vizuālā tēla un mīta nozīmību dzejā: *Bārda ar visiem spēkiem gribēja būt vīnietis, bet Atis Ķeniņš: Viss šis quasi mākslinieciskais bijis mantots Vīnē un radījis zināmu nonšalanci. Fricā Bārdas izskatā un izturēšanās modelī, kas galvenokārt saistās ar ārzemniecisko, Rūmane-Ķeniņa saskata līdzību ar konkrētāku laikmeta tendenci – dendismu, tomēr neidentificējot dzejnieku ar to pilnībā: Pēc ārienes un izturēšanās Bārda bija īsts dendijs, tomēr — ļoti nosvērts un taktisks. Laikabiedru atmiņu apkopotāja Kārļa Kraujiņa secinājums: *Viņš ir cilvēks, kas „baudījis Vakareiropu”, iesūcot sevi tās kultūru un plašuma elpu. Šis vakareiropejiskās pazīmes vispirms izmanāmas viņa nogludinātajā decentajā ārienē, žestos un manierēs. Šo parādību refleksi izstaro nevilnotā dabiskā gaismā: viņš nav sekls dendijs vai pižons, bet dziļš aistēts savā iekšējā būtībā* (Kraujiņš 1935,98,103,105,109,158-159).**

Tāpat kā daļa gadsimtu mijas Eiropas mākslinieku, Fricis Bārda veido savu dzīvi saskaņā ar estētiskiem kritērijiem (gan nenoliedzot ētiskas vērtības). Dzejnieka rūpīgi kopto ārējo izskatu un izturēšanos nosaka viņa attīstītā skaistuma izjūta un pārliecība par skaistuma nozīmi visās dzīves jomās.

Skaistuma izpratne – Estētismā dominē no angļu dzejnieka Ķitsa (John Keats) aizgūtais priekšstats, ka skaistums rada uztvērējā melanholiju (Johnson 1969,52). Fricis Bārdas dzejā skaistuma koncepcija ir līdzīga. Savilņojumu, ko skaistums izraisa liriskā „es” dvēselē, Bārda sauc par skaistumasarām. Tās ir pazīnuši mūsu senči, kas sacerējuši latvju dainas, un arī liriskajam „es” tās sariešas acīs, klausoties vēja un putnu balsis liepā aiz loga („Dieva nams”). Bārdas dzejā skaistums piemīt nevis stingri noteiktām lietām, bet ir uztverams visapkārt – gan dabā un dzīvē, gan mākslā un nāvē. *Zemes dēlā* ievietotajā dzejolī prozā „Mīlestība”, kur, meklējot atbildi uz jautājumu, kas ir mīlestība, tiek iegūtas šādas atziņas: *Ciešanas un laime ir viens, un skaistums ir viņu mērs. / Skaistums un*

bezgalība ir viens, un dzīvība ir viņu mērs (Bārda 1990,53). Tātad Bārda pasaules uzskatā skaistums rodas no ciešanās un laimes (vai skaistuma izjūta sajaucas ciešanas un laime), savukārt dzīvībai piemīt skaistums un bezgalība. Atbilstoši šai „definīcijai”, skaistuma izjūta Friča Bārda dzejā ir saistīta ar skumjām vai ciešanām, kas ir pat skaistuma priekšnosacījums – vai nu skaistas pašas par sevi, vai klātesošas skaistuma radīšanā, piem., dzejolī „Ūdensmeitu dziesmiņa”: *Mums kokles no zelta / ar zaļūdens stīgām, / bet saskaņa smelta / no bezgalīgām / – no neizprotamām, bezgalīgām – // mēneša sērām, / kas pusnakts silda, / kad zemes bērns asaru / biķeri pilda / – kad izmisums asaru biķeri pilda* – (Bārda 1992,47). Dzejolī „Mīlas kauss” skaistas ir pašas ciešanas: tikai tāda mīlestība, kur sirds tiek lauza kā rasas pilns zieds un asiņo, ir svēta, un šīs asinis – bezgala skaistas.

Mīlestības skaistums visskaidrāk izteikts dzejolī „Rozes visskaistākās”: *Tās rozes, kuras tu man dvēselē lieci plaukt, / es nezinu – kā viņas sveikt, kā saukt! / Es nezinu, (..) ak Dievs, es nezinu nekā... (..) Tik to es zinu: kad tās vītis – viņā vakarā / būs mana dvēsele vis-skaisto rožu kapsēta* (Bārda 1992,131). Dzejolī „Mēs ar cilvēciņu” (Bārda 1990,63) iemilējušies vakara pastaigā satiek eņģelus pie ziliem vitoliem, paši ir kā zvaigžņu puduriņi, eņģeļi uzliek viņiem galvā mirdzošus vainagus, un, vitolā sakustoties sapņu dievam, viņi apbirst ar zilām uguntiņām. Skaistais Bārda dzejā piemīt celām ilgām (zvaigžņu mirdzums), savukārt neglātais ir riebigais saistās vai nu ar noziegumu pret vissvētāko (dvēseli, patiesību, mīlestību), vai arī ar sīko, kas *saēd smadzenes un kropļo dzīvo domu* (Bārda 1992,173). Dzejoļa „Rūpes” noslēgumā haosa ainu veido ikdienas rūpju maziskums un bezjēdzība: *rūpes ved kopā netirākos parazītus sīkos, / līdz dzīve ragannakts, bez jēgas kur viss jūk un griežas* (Bārda 1992,173). Dzejolī „Mūžīgās miklas”, kur vienīgo reizi Bārda dzejā cilvēku nāve ir prozaiska un izteikti estētiski nepievilcīga, tas ir pārmērību, nāves nedabiskuma un (visvairāk) haosa un bezjēdzības dēļ. *Karā nāve iznīcību / rauj orgājās, zem saules neredzētās, / un dejo kankanu ar tādu bezbēdību, / ka viņas pēdās, liķu kalniem sētās, / plūst asins, nevērtīgāka par purva rāvu (..) it kā pelavsaujas (..) izput tauta .. pēc tautas, / put aklai sātāniskai varmācībai ļautas, (..) viss svaros ačgārnos tiek svērts, / .. cilvēkdzīvība nav plika graša vērts* (Bārda 1992,17). Dzejoļa otrajā daļā, kur liriskais „es” atgūst ticību Dievam, skaistais ir saistīts ar pasauli piemītošo dievišķo kārtību. *Mūžīgā Gaisma dziļā gudrībā tā vada likteņus, / kā brīva*

upes straume ūdens pinumus: / viss verdot mutuļo, ar steigu brāžas, plūst, / bet līmens rievainais tik skaisti rakstā lūzt, / tā pinas viņu šķiesnām, mīksti vijīgām, / kā neredzamā likumā pavēl tām (Bārda 1992,18).

Dzejolī „Sieviete” (Bārda 1992,181): *Sieviete – tu skaistākā starp puķēm – / Tava zieda kausā ģifts un medus! Sievietes skaistums šajā dzejolī nepārprotami ir svēts un apbrīnas cienīgs (un pat eņģelim, kas sniedz dzert to, / dziļi ceļos vajadzētu pakrist, / gaišo pieri trīs reiz pīšļus skarot), bet tajā ietverts arī aplēpts ļaunums: „Sieviete, – tu esi gluda čūska, / kas vismīļāki mēdz ritināties / vijolišu zilos pudurišos, / cieši slēpjot divstaklaino mēli. / Tikai brīžam pazib skatos tavos / asas, saltas, zilganzaļas acis, / saltās trīsās nodrebinošas sirdi. Tomēr skaistuma saistība ar iespējamu ļaunumu nav izšķirošs iemesls sievieti ar viņas skaistumu nosodīt un no viņas atteikties, jo svarīgākais ir kas cits: sirdis izperini daudzkrāsainas / teikas, varvīksnas un sapņus — sapņus... Turklāt iemīlotās sievietes nežēlība padara iespējamu cildenu upurēšanos un ciešanas.*

Skaistumam Bārda dzejā ir filozofiska un reliģiska nozīme. Dažbrīd zemes skaistums, kas traucē liriskajam „es” garīgi pilnveidoties, tiek nošķirts no pārākā debesu skaistuma. Krājuma *Zemes dēls* pirmajās nodaļās zemes ziedi saista Zemes dēlu pie zemes, kur zvaigžņotās naktis viņš jūtas kā gūsteknis. Zemes ziedu tēls atbalsojas puķainajās prievītēs, ar kurām zemes meitas mēģina Zemes dēlu saistīt pie sevis (Bārda 1990,22). Zemes meitām liriskais „es” pretstata nesasniedzamo Zvaigžņu meitu, kura sviedusi viņa dvēselē ilgu ziedu un kuras iedegta uguns ir *ar zvaigžņotu vainadziņu*. Lielākajā daļā dzejoļu tomēr zemes skaistums nav pretrunā ar

Fricis Bārda ar brālēnu Teodoru Lāci Vinē (1906)

garīgumu, bet gan piedalās reliģiskā pārdzīvošanas veidošanā. Dzejoļi „Dieva nams” liepa loga priekšā pielīdzināta dievnamam jeb baznīcai: *Ap liepu loga priekšā, / kas zarus līdz rūtīm plēš, / ceļ zaļu Dieva namu / zaļš pavasara vējš. (..) Jau klusas sen kokles un dziesmas / un nakts rasa pumpuros mirdz. / Bet zaļajā Dieva namā / ar zvaigznēm dzied mana sirds* (Bārda 1990,43). Reliģiskais pārdzīvojums Friča Bārdas dzejā dzimst, apcerot visas pasaules skaistumu, ko piestrāvo augstākas jēgas klātbūtne. Bārdas pasaules uzskatam ir līdzība ar angļu rakstnieka un gleznotāja Raskina (John Ruskin, 1819-1900) uzskatu sistēmu, par kuru Umberto Eko raksta: *Skaistuma mīlestība ir pielūgsmes pilna mīlestība pret dabas brīnumu un tajā it visur manāmajām dievišķās klātbūtnes zīmēm; daba ikdienīšajā mums atklāj „dziļu lietu līdzības, dievišķuma analogijas”* (Eko 2009,351).

Turpinājums sekos

Par Unu Alksni, Kārļa Dziļlejas Fonda balvas laureāti, skat. JG268:30. Raksts vietām saīsināts.

AVOTI

- Bārda, F. (1990). *Raksti*. 1. sēj. Rīga: Liesma.
- Bārda, F. (1992). *Raksti*. 2. sēj. Rīga: Liesma
- Bērsons, I. (1980). „Friča Bārdas Rumbiņos”. *Karogs*, 1:155-158.
- Čaklā, I. (1992a) „Ieskats Friča Bārdas dzīvē un dzejā”. *Fricis Bārda. Raksti*. 2. sēj. Rīga: Liesma: 584-607.
- Eko, Umberto (2009). „Skaistuma reliģija”. *Skaistuma vēsture*. Sastād. U. Eko. Rīga: Jāņa Rozes apgāds:328-359.
- Johnson, R.V. (1969). *Aestheticism*. London: Methuen & Co Ltd.
- Kraujiņš, K. (1935) „Dzīve”. *Fricis Bārda. Dzīvē un darbā*. Rīga: A. Raņķis:33-156.
- Ķikāns, V. (2009) „Iracionālais latviešu lirikā”. *Literatūra un kultūra: Process, mijiedarbība, problēmas*. Nr. XII: *Iracionālais, mistiskais, noslēpumainais kultūrā*. Daugavpils: Saule:19-29.
- Kursīte, J. (2002). *Dzejas vārdnīca*. Rīga: Zinātne.
- Mauriņa, Z. (1938). Friča Bārdas pasaules uzskats. Disertācija. Rīga: Valters un Rapa.
- Plūdons, V. [tulks., sast.] (1913). *Modernā Wahzu Lirika*. Pēterburga: A. Gulbja Apgāds.
- Ratniece, S. (2011). *Jugendstila poētikas iezīmes latviešu literatūrā laika posmā no 20. gs. sākuma līdz pirmajam pasaules karam*. Disertācija. Rīga: Latvijas Universitāte.

VITAS GAIĶES SARUNA AR JŪTU DZEJNIECI INDRU GUBIŅU

Šķiet, ka kādreiz krāšņais, daudzbalstīgais un pat ekscentriskais trimdas rakstnieku pulks kļūst arvien klusāks, gadiem liekot sevi manīt, tomēr torontieši vēl vienmēr var lepoties ar vairākiem šīs mākslas kopējiem, un starp viņiem noteikti minama ir Indra Gubiņa. Dzejnieces dzejoļi vienmēr iet uz lasītāja sirdi. Bieži vien, izlasot kādu viņas dzejoļi, lasītājs var teikt: *Es jūtos tieši tāpat!* Gubiņas dzejoļi ir tuvi lasītājam, bet tie ir arī dziļi personīgi, tiem cauri jaušamas pašas dzejnieces jūtas, domas un pārdzīvojumi. Indra pēc zvaigznāja ir Lauva, un viņa ar laivas cienīgu sparū arī tikusi pāri visām dzīves grūtībām un nostādījusi sevi citu latviešu rakstnieku vidū redzamā vietā, lai gan pati uzskata sevi vienkārši par cilvēku, kam patīk rakstīt. To, ka šī patīkšana ir liela, mēs varam spriest pēc viņas devuma – piecām dzejoļu un 22 prozas grāmatām. Rakstīšanas prieks Indru Gubiņu nav pametis nekad, un viņas dzejoļus, stāstus un aprakstus ik pa laikam lasām gan avīzē *Latvija Amerikā*, gan žurnālā *Jaunā Gaita*. Mēģinot atminēt Indras Gubiņas spēka avotu, aicināju rakstnieci uz sarunu, atskatoties uz aizvadītajiem raibajiem un negaidītu pagriezienu pilnajiem gadiem.

Vita Gaiķe: *Par ko Tu sevi uzskati vairāk – par rakstnieci vai dzejnieci?*

Indra Gubiņa: Patiesībā, es sevi uzskatu par cilvēku, kam patīk rakstīt. Pamatskolas vecumā mana māsa uzrakstīja dzejoļi, un ja viņa - tad es arī. Un tā tas sākās. Vidusskolas vecumā jau gribējās izteikt savas jūtas, tad dzejoļi bija sava veida reaģēšana. Ka es varētu uzrakstīt grāmatu – tad jau nedomāju!

VG: *Kad un kā sāki pievērsties rakstniecībai? Kas mudina uz rakstīšanu?*

IG: Bērībā dzejoļus mums teica mamma. Toreiz nebija TV, un radio man derēja tikai bērnu rītiem vai klausīties Veru Fricnoviču dziedam. Esmu jaunākā no 3 māsām. Kad abas māsas jau gāja skolā, paliku mājās kopā ar mammu un bieži plījos, lai viņa kaut ko pastāsta vai padzied. Viņa skaitīja dzejoļus, tā līdz skolas vecumam zināju par *Atraitnes dēlu*. Lasījām Dorbes Izas dziesmiņas. Tās iesēdās galvā. Tā dzeja un dziesmas bija daļa no manas bērnības.

VG: *Kas ir Tavi tuvākie rakstnieki (gan dzīvē, gan literārajā laukā)? Vai jūtama arī viņu ietekme Tavos darbos?*

IG: Prozā mani ierosināja rakstnieks Pēteris Aigars, kad dzīvoju Anglijā un Londonas avīzei aizrakstīju tādus mazus tēlojumus, viņš teica, lai uzrakstot stāstu. Es? Stāstu? Mēģināju, un kad nosūtīju Aigaram uz *Londonas Avīzi* – nākamā numurā tas bija publicēts. Dzejā mani jau pamatskolā ietekmēja Leonīda Breikša dzejoļu krājums *Mana sapņu zeme*, gleznainā izteiksme un pārdzīvoju ma īstums. Droši vien viņa ietekme parādījās manos dzejoļos. Vidusskolas vecumā, kad literatūrai vajadzēja atklāties, trūka grāmatu. Bēgļu un pēckara laikā nebija ko lasīt, līdz sāka iznākt latviešu autoru darbi Vācijā un Zviedrijā. Tad dabūju lasīt dažus Alfreda Dziļuma un Irmās Grebzdēs darbus. Man liekas, ka viņas pieēja vielai, reālais stāstījums man pielīpa.

VG: *„Latvija Amerikā” Tavi dzejoļi parādās jau pirms gandrīz 60 gadiem, mazliet vēlāk arī raksti par mākslu un notikumiem latviešu sabiedrībā Toronto. Daudzi dzejoļi ir lasīti „Jaunā Gaitā”. Kur vēl Tavi darbi ir publicēti?*

IG: Kanādā sāku rakstīt *Latvijai Amerikā*, un tālākos gados dzejoļi, stāsti, apceres publicēti daudzos citos periodiskos izdevumos, sevišķi žurnālā *Tilts*, laikam tāpēc, ka izdevējs Hugo Skrastiņš mani mudināja. Dzīvojot Toronto, radās saskare ar māksliniekiem un rakstniekiem, kuri vairs nebija iesācēji tā kā es. Man attīstījās pašai savi uzskati gan par literatūru, gan sabiedrību. Vēroju citu dzīves, uzklāusīju vecāko kolēģu padomus un daudz lasīju.

VG: *Tu sāki mācības Jelgavas Skolotāju institūtā, bet Kanādā vairāk pievērsies mācībām mākslas vēsturē un kļuvi par nopietnu mākslas kritiķi. Kas mainīja Tavas domas?*

IG: Jau no bērnības gribēju būt skolotāja, un tā kā mācījos Jelgavas Skolotāju Institūta pamatskolā, tad likās pats par sevi saprotams,

ka jāmacās tālāk. Karš un pēckara posms visu sajauca. Vidusskolu pabeidzu Vācijā, Lībekā. Anglijā mācījos vakarskolā grāmatvedību un mašīnrakstīšanu, lai no fabrikas tiktu vismaz biroja darbā. Un tiku! Tās zināšanas nodereja arī Kanādā. Mākla mani saistīja, un Anglijā radās iespēja iepazīties ar pasaules mākslu. Kad ar radiem kopā aizpirkto māju vajadzēja pārdot, par mūsu daļu kopā ar vīru aizbraucām uz Eiropu – kā tūristi, ne vairs kā bēgļi. Tur galerijās redzētais mani stipri ietekmēja un vēlējos saprast mākslas attīstību, dažādību. Sapelnīju pirmajam studiju gadam, lai sāktu studēt Toronto Universitātē. Zināju, ka mākslas vēsture ir ļoti nepraktisks studiju lauks. Tomēr vēlējos darīt to, kas man patīk, ne kas būtu praktisks. Par nopietnu mākslas kritiķi gan sevi nekad nesmu uzskatījis. Rakstīju recenzijas, vairāk vai mazāk aprakstot, ne tieši vērtējot izstādes vai kāda atsevišķa mākslinieka sasniegumus. Man laimējās ar darbiem. Kādu laiku strādāju Ontario Mākslas galerijā un Toronto U. mākslas fakultātes bibliotēkā. Tad studēju atkal un kļuvi bibliotekāre.

VG: *Kādi zīmīgākie dzīves notikumi ietekmējuši tēmu izvēli Tavos darbos?*

IG: Prozas darbiem tēmas radās no dzīvē vērotā, pašas piedzīvotā un izjustā. Esmu reāliste, un nekādi literatūras eksperimenti vai jaunumi, ne filozofiskas atklāsmes manos darbos nav. Dažos tēlos iestrādāju savas jūtas un pieredzi. Bet tādi mirkļu pārdzīvojumi palika dzejoļos.

VG: *Tu esi dzīvojusī Latvijā, Anglijā un Kanādā. Ko katra zeme Tev ir devusi?*

IG: Dzīvošana dažādajās zemēs, protams, atstāja ietekmi. Bērnība – Latvijā, Jelgavā, kur skolā ieaudzina dzimtenes mīlestību, kas stipri vairojās krievu un vācu okupāciju laikā. Vācijā – padsmītnieces gadi, grūti, bet tomēr skaisti ar jaunības prieku, degsmi mācīties un mīlestību. Anglija iemācīja, ko nozīmē pašai pelnīt maizi un sākt normālu dzīvi. Tur apprecējos, un tad braucām uz Kanādu,

Dzejniece Aina Zemdega, Indra Gubiņa, Ingrida Vīksna, Lolita Gulbe. Burlingtonā, Kanādā (2005)

kur veidojās ģimene un iespēja turpināt izglītību, kā arī nejusties vairs kā bēglim.

VG: *Tu esi daudz ceļojusi. No kuras zemes palikuši visspilgtākie iespaidi?*

IG: Citas zemes iepazīt, redzēt, apjaust dažādās kultūras man likās ļoti svarīgi. Ja ceļo ar atvērtu skatu un sirdi, tad brauciens ir tikpat kā studijas. Visspilgtākie iespaidi man palika no pirmā lielākā ceļojuma, no Itālijas, kad Eiropu vēl neappludināja tūristu bari. Itālijā redzētais lika izšķirties par mākslas studijām, kas tālākā gājumā pamatīgi ietekmēja manu dzīvi. Vēlākos gados no dažādām zemēm mani ietekmēja Aļaska. No katras vietas jau paliek kaut kas vērtīgs.

VG: *Kā Tu skaties uz trimdā aizvadītiem gadiem gan personīgi, gan latviešu sabiedrībai kopumā? Kādas Tavas domas par latviešu sabiedrības pastāvēšanu ārpus Latvijas turpmāk?*

IG: Tagad, kad – trimda it kā beigusies, tā tomēr pastāv, tāpat kā pastāv un, cerams, pastāvēs latviešu sabiedrība kā kopums ārpus Latvijas. Austrālijā, Anglijā, Vācijā aktīvi tagad izbraukušie, kuri, protams, nav trimdinieki, bet ir spējīgi veidot un saturēt latvisku sabiedrību. Šeit dzimušie un augušie tajā varēs iekļauties. Mēs, kas tagad esam vecā paaudze – tā īsti vairs ne. Personīgajā dzīvē trimdas gadi ir mana tiešā pieauguša cilvēka dzīve un devuši droši vien vairāk nekā tas būtu bijis, dzīvojot tikai Latvijā. Mums taču pavērās visādas iespējas piekļūt un baudīt pasaules vēriena kultūras, kurās daļēji iesaigājam. Vai vietējās dzīvēs iekļāvamies – bija atkarīgs no katra paša personības un vecuma, kad atstājām Latviju.

VG: *Pastāsti mazliet par savu ģimeni.*

IG: Mēs ģimenē bijām laimīgi, jo bija arī vecāki, tas nozīmē – maniem bērniem vecvecāki. Trimdā uzauga gandrīz vesela paaudze bez vecmāmiņām. Tas ir liels zaudējums bērnu attīstībā. Man ir dēls un meita, un viņi noteikti ieguva daudz no saviem vecvecākiem. Mēģinājām bērnos ielikt stipru morālu un latvisku pamatu, kā arī raudzīties, lai viņi gūtu labu izglītību. Ne jau tas nācās viegli toreiz, viņu bērnības un jaunības laikā. Tāpēc es ar prieku palīdzēju audzināt savu mazmeitiņu. Kad viņa piedzima, atstāju darbu pie avīzes *Latvija Amerikā*. Svarīgāk likās būt kopā ar viņu un pieskatīt. Tagad, kad esmu veca, viņa pieskata mani.

Par JG redakcijas locekli un laikraksta *Latvija Amerikā* galveno redaktori Vitu Gaiķi skat. JG265:56-57.

Linda Treija

TEKSTU TOŅI

RAKSTNIEKU CĒLIENS DZIESMU SVĒTKOS

Latviešu Dziesmu svētki Amerikā vienmēr ir bijuši raksturīgi ar savu daudzveidību. Tie ietver sevī lieluzvedumus, deju skates, kopā sadziedāšanos, teātra uzvedumus, balles, tirdziņus, koncertus, mākslas izstādes un arī neiztrūkstošo Rakstnieku cēlienu. Milvokos, piektdienas rītā (2012.6.VII) *Tekstu toņi* padarīja lielo, bezpersonisko Leikšores (Lakeshore) balles zāli Hajata (Hyatt) viesnīcā par mazu, brīnišķīgā latviešu valodā virmojošu saliņu. Starp šķīvju klaboņu, dakšiņu žvadzoņu aiz smagajām koka durvīm telpā bija dzirdama dzeja, lugu fragmenti, romānu teksti un mūzika. Rīgas viesis, pianists Juris Žvikovs bagātināja autoru lasīto ar viņu pašu izvēlētajiem mūzikas gabaliem, veiksmīgi sasaistot tekstu un mūzikas toņus, tādejādi veidojot kopējo rakstnieku cēliena simfoniju. Emocionālās tonkārtas bija novērojamas arī klausītāju sejās – no smaidiem līdz skumjām, no smiekliem līdz asarām, no intereses līdz dziļai aizrautībai. To visu veiksmīgi diriģēja dzejniece un māksliniece Sarma Muižniece-Liepiņa.

Pirmo toni „uzsita” **Juris Kronbergs** no Zviedrijas. Dzejnieks, lasot savu dzejoļu izlasi, ļāva klausītājiem ienirt viņa radītajā metaforu pilnajā ikdienas domu ainavā. Dziļi personisks ir krājuma *Vilks Vienacis* tēls, kurš ir mītisks, taču reizē ar tik ļoti pazīstamām un saprotamām domām apaudzēts. Vilks Vienacis ir cietējs, viņam ir vajadzīgs kāds, *kas varētu / pateikt viņam / kādēļ no rīta jāceļas augšā*, Vilks Vienacis sapņo un *visam pāri / viena liela skaista bet nepareiza acs*, Vilks Vienacis meklē *un sāpes viņu neatstāj*. Mums bija ļauts šajā varonī saskatīt katram sevi pašu, kaut vai tikai ar „vienu aci”.

Tumšos toņus savā dzejā izgaršoja jaunais dzejnieks **Arvis Viguls**, kura pirmā dzejoļu grāmata *Istaba* ieguva Dzejas dienu balvu (2009) un šajā vasarā iznākušā krājuma *5:00* manuskripts tika apbalvots ar Annas Dagdas prēmiju. Klausītāji izdzīvoja dzejnieka liriskā tēla dekadentiskās mīlas mokus, saslimšanu ar diloni, ieniršanu skumjās, atsvešinātībā un reizēm ironijā, kas tika pasniegtas uz mūsdienīgi dekorētās paplātes. Arvja dzeja – *tā nav / pārāk mājīga vieta*, viņa vārdiem, bet tomēr tik saistoša un mistiski pievilcīga!

Gleznieciski rindkopu toņi un triepieni uzbūra **Maijas Meirānes** dzejas ainavas. Dzejas

rindas smalki ieauda tautas maģisko pasauli mūsdienu izjūtās. Poētiski izveidotais: ... *tīkls sapnī būs tik blīvs, / uz kura krītot, mēs atsitīsimies, / lai ieraudzītu paslieksnī nolikto ziedu / Mūsu labajai Laimai.*

Dzejnieka un gleznotāja **Voldemāra Avena** dzeju lasīja viņa meita Indra. Vērotāju, precīzu, nedaudz rotaļīgu, reizēm zobgalīgu – tādu mēs atpazinām Avja dzeju arī šajā rītā. *Ķildīgie zvirbuļi stridās / aiz loga rūts un ar savu knābāšanu nedaudz atvieglāja dzejas rindu intensīvo domu slogu „Tekstu toņos“.*

Ritas Gāles dzeja sakņojās atmiņu ainās, dziļās personiskās izjūtās, dabā un folklorā. Viņa sevi apzinās kā šīs zemes dzīva daļa un ir nesaraujami saistīta ar to.

Juris Zommers „putno“, kā atzīmēja Sarma Liepiņa un liekas, ka šis apzīmējums gandrīz vai jāpieņem kā ļoti atbilstošs arī viņa dzejas tapšanai. Locījumi, konjugācijas, jautājumi un atbildes dzejojumos ir kā putnu balsu sasaukšanās. Zommers dzeja izskanēja vibrējošā toņkārtā un vēl ilgi tā atbalsojās mūsu dvēselēs.

Andra Ritmaņa liriskie dzejoļi skanēja Latvijas, mūža mīlestības un mūzikas notīs. Saklausāmie toņi vēl ilgi nenorima klausītāju pārdomās, kā melodijas un dziesmas.

Vēsturnieka un dzejnieka **Valtera Nollendorfa** vārmās ieskanējās smeldzes un dzīves pieredzes toņi. Vārdi aizķērās un iesāpējās kaut kur pakrūtē – vai par pagājušo laiku, mīlestību vai nākotni – vai runājot autora vārdiem; *pateicībā atskatoties uz to, kas vēl būs?*

Kaliforniete **Andra Berkolda** klausītājiem ir pazīstama kā vairāku lugu autore. Fragmentu no lugas *Meža viesi* atraktīvi nospēlēja Pauls Berkolds (Lāčplēsis) un Juris Žvikovs (Andis). Tajā asprātīgi tika apspēlēta tautas varoņa Lāčplēša tikšanās ar Garezera vasaras vidusskolas audzēkni.

Lāčplēsis: *Sekos īss, bet skaists starplaiks, kurā dzīvos laulātā laimē ... kamēr sāksies mūžīgā cīņa ar Melno Bruņinieku.*

Andis: *Mūžīgā cīņa? (apskatās pulksteni). Man jābūt brokastīs pēc pāris stundām!...*

Lāčplēsis: *Nu, ir rakstīts „mūžīgā cīņa“, bet es esmu jau pusmūžu karojis, tātad tev tikai vēl pusmūžs jāizcina! (tā pastrauji sitot Andim pa muguru) Nu? Ko saki – „Esi gatavs“?*

Andis: *Gatavs? Es pat lāgā nevaru pacelt tavu zobenu! (dusmīgi) Es drizāk nocirtīšu savu kāju, ko nu vēl pūķi ar simts galvām! ...*

Nedomāju, ka tā doma tik lieliska. (Nopūšas sāpīgi) Redzi, es neesmu tāds kā iedomājies! Es neesmu drošsirdīgs, ne tik ļoti godīgs ... man nepietiek spēka un drosmes noslaktēt igauņu milžus! Es gribu nobeigt vidusskolu Čikāgā un varbūt spēlēt “varsity baseball”. Ko tas nozīmē, ja es negribu savas asinis liet ne Daugavā, nekur citur...? Es gribu dzīvot – vismaz līdz sestdienas ballei! Redzi, Lāčplēša kungs, es neesmu tautas varonis. Tāds nekad nebūšu. (nokar galvu) Tagad tu laikam mani uzskati par ... nevajadzīgu?!

Lāčplēsis: *Katrs latvietis ir vajadzīgs, katrs man dod spēku. (nosēžas viņam blakus). Cīnīties ar Melno Bruņinieku, tas taču mans pienākums, ne tavs. Varoņi ir visvisādi! Un Latvijai vajag gan šādu, gan tādu! Kādu varoņīgu darbu tu uzņemsies, kas to lai zina? Tikai tu pats!*

Rakstniece izmanto jau zināmus tēlus un apstākļus, lai tos ievirzītu klausītāja tik svarīgajās domu un problēmu saspēlēs.

Martas Neretas (īstajā vārdā Frīda Grūbe, 1919-2011) dzeju no krājuma *Fantāzijas dārzos* (izdevniecība „Pētergailis“, 2012) lasīja viņas meita Baiba Grūbe. Tajā izskanēja smalka pasaules izjūta un dvēseles alkas pēc skaistā.

Rakstnieku rīta vadītāja **Sarma Muižniece Liepiņa** nolasīja arī fragmentu no *ārsta starp rakstniekiem un rakstnieka starp ārstiem Kārļa Zvejnieka* grāmatas *Zelta cauna* (izdevniecība „Vesta-LK“, 2010) nodaļas „Tiesāšana Štuthofā“.

Savukārt **Jāna Boļa** *Likuma ēnā* (izdevniecība „Jumava“, 2012) galvenais varonis Oskars kā īstenā „trillerī“ no bērnības līdz brieduma gadiem iziet cauri pārdzīvojumiem, neļikumīgām afērām un visam pāri mīlestībai. Romāns, kura fragmentu nolasa autors, nav autobiogrāfija, bet aizrauj klausītāju līdzī romāna tēla pārdzīvotajiem notikumiem.

Šis rakstnieku cēliens bija kā tāds latvisks Anša Čiruļa freskas gleznojums – ar košākiem un vietām maigākiem toņiem uzgleznots. Visiem zināms, ka dzejnieki Maija Meirāne un Voldemārs Avens glezno, Arvis Vičulis ir iestājies mākslas vēsturnieks - tur viņu noteikti piespiedīs kaut ko uzgleznot, un kas to lai zina, varbūt arī Kronbergs pa reizei uzzīmē kādu ķiņķežīnu? Cerot uz monumentāliem rakstniecības „ķiņķežīniem“ – redzēsimies nākošajā rakstnieku cēlienā!!!

XIII Vispārējo Latviešu dziesmu svētku ASV Rakstnieku rītu klausījās gleznotāja-monumentāliste Linda Treija.

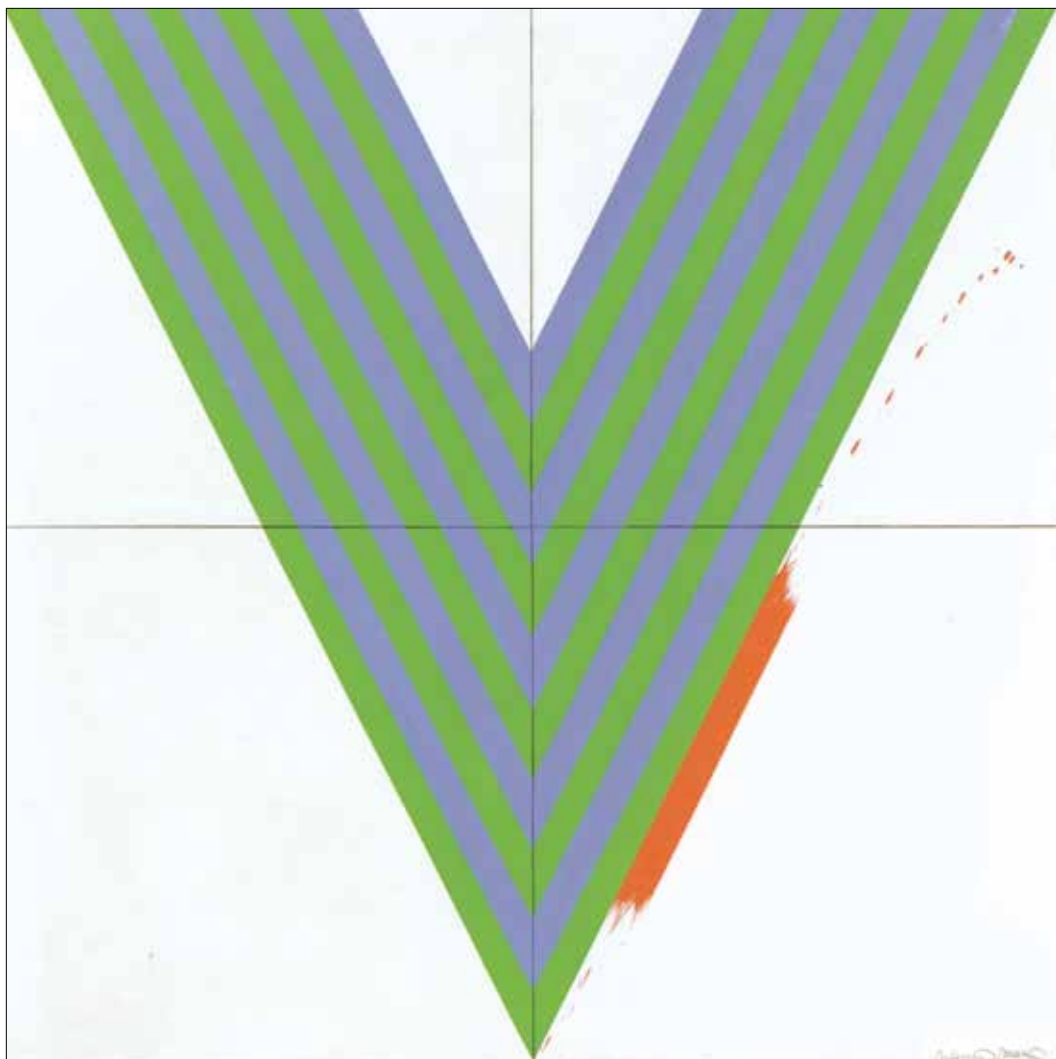
Māris Brancis

KRĀSU UN LĪNIJU
ZINTNIEKS MIERIŅŠ III

Sākums JG269:44; 270:42

Pirms specializēšanās Laimonis Mieriņam nācās apgūt glezniecību, grafiku, skulptūru, pat arhitektūru, tās tehnisko pusi, iekštelpu apdari. Taču zīmēšana un glezniecība, kuras, kā viņam pašam šķita, jau kaut cik apguvis, sagādāja vislielākās ciešanas. Daudzus gadu desmitus vēlāk ar manāmu ironijas devu mākslinieks ņēmās restaurēt to dienu situāciju: *Līd�ā mēs tikām nežēlīgi mocīti. Katru dienu līdz vēlam vakaram darbnīcā stāvē dzīvs modelis. Tev tas bija jāzīmē. Taču otrā rītā liek visu izdzēst un sākt atkal no gala. Piektdienas nogalē lektori atkal nāk*

un uzmanīgi pēta uzzīmēto, un tad izaicinoši saka: „Ko jūs visu nedēļu esat darījis?” Velns viņus rāvis, tu esi ņēmieš melnās miesās, nosvīdis un beigās saņem šādus pārmetumus! Īsti studentu mocītāji! Nākošās nedēļās atkārtojas apmēram tas pats. Ar krāsu mijiedarbes studijām gāja līdzīgi. Apgūt vizuālo valodu nav viegli. Tikai daudz vēlāk izpratu, kāpēc tāda mocīšana bija nepieciešama. Bez disciplīnas un paškritikas nav jaunrades. Bet, ja tu pēkšņi iedomājies, ka taisi meistardarbu, labāk nodarbojies ar kaut ko citu. Nevajadzēja precīzi attēlot dabu, bet tā bija jāanalizē, jātaisa savi spriedumi. Tie varēja būt aplami, bet tiem bija jābūt. Latviešu students rāva no sevis nost iemantotās „gudrības” kā mizu kārtas no sīpola un jau otrajā gadā varēja ziņot kanādietai: Turpinu veidoties kā mākslinieks. Kā viss tas beigsies, nezinu, jo man bezgala daudz jāmācās. Viens ir

Laimonis Mieriņš. *Ševrons II*. 1966. Audekls, akrils. 150 x 150 cm

*skaidrs – akadēmisks gleznotājs gan nebūšu, bet tīri abstrakts ekspresionists arī laikam ne. Viss jāatstāj, lai organiski pats veidojas.*¹

Cik tālu Laimonis Mieriņš jau bija ticis, dažus gadus nomācījies Līd�ā, liecina dažas grafikas lapas, galvenokārt linogriezumā. Kāds ostas skats vēl veidots diezgan reālistiski, uzsverot balto, melno un pelēko laukumu kontrastu. Vēl ir pietiekami daudz detaļu, kas jau kārtotas ritmiski, līniju virzieni un ēku proporcijas iezīmē telpu. Linogriezumā *Laivas*² uzsverta plakne, bet laivas, mola nostiprinājuma plāksnes, tilts, zāli apaugušais mols, kuģu un celtnu siluete veidoti robusti, izteikti ornamentāli, tajos var izlasīt tālas jūgendstila atbalsis.

Kāda klusā daba Mieriņa kolekcijā ar baltiem, dzelteniem, ziliem un violeto ziediem brūnā un zilā vāzē gleznota ļoti vispārināti, lielos laukumos. Ne vēsts no materialitātes, gaismēnām un telpiskuma. Tomēr pilnīgi saites ar realitāti vēl nav sarautas, vēl nabassaitē ar māti dabu nav pārcirsta, bet tuvu gan ir šim visai sāpīgajam aktam. Topošais mākslinieks krāsas uz audekla liek samērā pavirši, vietām vienu uz otras, citkārt diezgan plāni, tad jaušama pat auduma faktūra, šur tur palikušas otas vilcienu pēdas. Viņš izmanto arī aplikāciju, uzlīmējot uz gleznas augšējās daļas šā tā plēstu avižu strēmeles, ierobežojot dzeltenās krāsas laukumus. Un vēl viena detaļa – aptuveni labās malas vidusdaļā parādās visai precīzi taisnstūri, kas ar klusās dabas sižetu nepavisam nav saistīti. Vai tas jau būtu priekšvēstnesis interesēm nākotnē? Vai viņš jau paredz savu ceļu mākslā?

Pēc pusgada, sūtot agrāku gadu linogriežu un kokgriežu novilkumus, kuri acimredzot bijuši krietni reālistiski, topošais mākslinieks rakstīja Indrai Gubiņai:

*Šodien tādā garā vairs nestrādāju. Esmu palicis, kā Kruščovs teiktu, „izvirtis”, vai arī ar vienkāršu ļautiņu muti – abstrakts! Turpat nedaudz tālāk vēstules autors priecīgs paziņoja: Domāju, ka man pavērusies jauna pasaule, jauna valoda. Jūtos kā jauns (!) putns.*³ Vēl pēc kāda laika – ir jau 1963. gada rudens – latviešu students krietni pārliecinošāk prātoja: *Pamazām savu pieeju glezniecībai esmu mainījis. Bet tas nenotiek uzreiz. Varbūt, ka mani var saukt par „abstraktu”.*⁴

¹ Vēstule Indrai Gubiņai (1962.7.XI) – LVA, 2436. fonds, 1.v apraksts, 14. lieta: 116.

² Reproducēts JG43(1963):142.

³ Vēstule Indrai Gubiņai (1963.25.VI) – LVA, 2436. fonds, 1.v apraksts, 14. lieta: 98,100.

⁴ Vēstule Indrai Gubiņai (1963.22.X) – Turpat, 94: 9.

Tas bija brīdis, kad Mieriņš gatavojās beigt studijas. Varēja gan, absolvējot koledžu, iesniegt abstraktus darbus, taču tad eksaminatoru augstie kungi, visticamāk, izgāztu. Un pareizi ir, mūža nogalē domāja bijušais abiturients – jābūt noteiktiem kritērijiem, kas nosaka audzēkņa gatavības pakāpi mākslai un kas apliecina, ka esi apguvis noteiktu zināšanu un prasmju daudzumu. Tā nu viņš gleznoja nepieciešamo kluso dabu, aktu un ainavu daudzumu, jā, arī figurālu darbu.

Taču vajadzēja rakstīt arī teorētisku apcerējumu, kuru tālāk sūtīja uz Londonu komisijai, kas apstiprināja audzēkni kā skolas apmācību beigušu. Laimonis Mieriņš izvēlējās izpētīt Anrī Matisa (*Henri Matisse*, 1869-1954) glezniecību. Tobrīd latviešu studentu īpaši interesēja krāsas un formas problēma. Tādā gadījumā franču fovisma ciltstēva daiļrade bija vispiemērotākā. Arī viņš ar krāsu izteica savu emocionālo ideju, uzsvera tiro krāsu iedarbību uz skatītāju. Par laimi, Laimonis bija pārdevis kādu savu gleznu. Iegūtā nauda deva iespēju skatīt Parīzi un – galvenais – Anrī Matisa gleznu oriģinālus. Redzētais sagādāja nelielu vilšanos. Toreiz viņš vēl nezināja, ka francūža labākie darbi atrodami Pēterburgā, Krievijā.

Ceturtajā mācību gadā Mieriņš bija izlēmis mācīties tālāk mākslas pedagoģiju Goldsmīta mākslas koledžā (*Goldsmiths' College of Art*). Ar gleznošanu sevi nenodrošināsi, bija jādomā, kur nopelnīt maizi un sviestu. Iet reklāmas vai kādā citā industrijā viņš nevēlējās. Vienīgā izeja – kļūt par mācītspēku. Laimīgā kārtā, studiju laikā Londonā viņu uzaicināja strādāt Līd�as mākslas koledžā. Tas bija liels panākums – nākotne bija nodrošināta. Goldsmīta mākslas koledžā bija jāmacās gads. Tās mākslas pedagoģijas pamatnostādne – māci citiem to, ko pats saproti. Līdztekus teorētiskajiem priekšmetiem iepazīšanās ar grāmatu iesiešanu, skatuves tērpu radīšanu, gāja praksē skolās mācīt zīmēšanu. *Godīgi atzīstos, ka īsti neesmu vēl paspējis iejusties jaunajos koledžas apstākļos. Uzvars likts uz to, kā vislabāk mākslas problēmas iemācīt, resp., iepazīstināt audzēkņus. Taču pieeja ir eksperimentāla, jo netiek balstīta uz tradīcijām, resp., konvencijām. Un kā tad citādi var, jo pasaulē nekas nestāv uz vietas. Darba daudz, un jādara būs arī lietas, kas mani pārāk daudz neinteresē. Ceru, ka varēšu arī gleznot. Katrā ziņā te sastopos ar idejām, kuras manī atstās zināmas pēdas,*⁵ Laimonis rakstīja Indrai.

⁵ Vēstule Indrai Gubiņai (1964.29.IX) – LVA, 2436. fonds, 1.v apraksts, 14. lieta: 82–83.

Kas tad tās bija par jaunām idejām, ar kurām viņš saskārās? Tās bija Freida skolas psihoanalītika Ērencveiga (Anton Ehrenzweig, 1908-1966) lekcijas par zemaziņas lielo lomu radīšanas laikā, par krāsu uztveri, krāsu savstarpējām attiecībām, par krāsu iedarbi uz redzi. Lekcijas bija svētīgas. Pedagoģs divatā ar latviešu audzēkni bieži pārrunāja ļoti konkrētas lietas. Ērencveigs bija tas, kurš ierosināja dziļāk pārdomāt mākslas jautājumus, pētīt teorijas un prakses jautājumus. Students neželēja stundas un citīgi studēja Freida rakstus. Dzirdēto, izlasīto un pārdomāto viņš tūlīt pārbaudīja uz audekla – koledžā viena vai pat divas dienas nedēļā bija atvēlētas praktiskajam darbam katra audzēkņa izvēlēta mākslas nozarē. Mieriņam uz mācību laiku pat piešķīra darbnīcu. Diemžēl no studiju gadiem mūsu rīcībā nav neviena darba, lai ielūkotos viņa augšanas laboratorijā, viņa sāpju ceļos. Cik var nojaust, Mieriņa kā mākslinieka personība, viņa izteiksmes veids un atziņas izveidojās un nostiprinājās tieši šai vienai studiju gadā. Arī pārliecība par izvēlēta ceļa pareizību, noskaidrojās centrālā ideja, kas viņu mākslā saista. Pēc gada, nokārtojis nepieciešamos eksāmenus un ieguvis A.C.T.⁶ grādu, kas deva tiesības strādāt par mākslas priekšmetu pasniedzēju augstākās mācību iestādēs, viņš atgriezās no Londonas Lidsas mākslas koledžā, bet nu jau kā lielās līnijās noformējies gleznotājs. *Gribētu teikt, ka glezniecības problēmās esmu „ļoti kreiss”* (...) *krāsa un krāsu izjūta ir ļoti personiska, un pati par sevi krāsa ir ļoti relatīva, tāpēc glezniecība, resp., izjusta krāsu lietošana viena no visgrūtākajām „mākslām”.* *Man pret to ir varena bijāšana un respekts – līdz reliģijai.*⁷ Šis tūlīt pēc mācību gada Londonā sacītais ir liekams pamatā izpratnei arī par turpmāko gadu glezniecību. Ilgie prakses gadi ir tikai precizējuši un konkretizējuši sacīto, varbūt arī ieviesuši kādas korekcijas, taču kodols ir palicis neskarts – glezniecība ir ļoti personiska māksla, kurā mākslinieks izsaka sevi, savas izjūtas, pārdzīvojumus un atziņas. Ja tā nav, tad tā vairs nav māksla, bet komercija, tirgus prece, ar kuru Mieriņam nav nekāda sakara.

Turpinājums sekos

Mākslas vēsturnieks Māris Brancis ir JG regulārs līdzstrādnieks. Dzīvo Jelgavā.

⁶ A.C.T. - Art Certificate for Teachers, t.i., mākslas skolotāja diploms.

⁷ Vēstule Indrai Gubiņai (2965.27.VII) - LVA, 2436. fonds, l.v apraksts, 14. lieta: 53.

Sarma Muižniece Liepiņa

SACENSĪBA AR SKATU

DZIESMU SVĒTKU MĀKSLAS IZSTĀDE MILVOKOS

Nometņojot tālos ziemējos, tumšos vakaros skats dabiski aizņoņo košajās zvaigžņu daudzslāņainajās druvās. No plašās dabas dinamikas ir grūti novērst acis, lai pievērstu uzmanību lietišķākiem objektiem kā aizpogājamai mēteļa pogai, katlam ar vārošu ūdeni uz ugunsкура, telts rāvējslēdzējam. Līdzīgi, aprakstot XIII Dziesmu svētku izstādi (Milwaukee, 2012.5.-7.VII), nebūtu taisnīgi nepieminēt tās dramatisko novietojumu Hajata (Hyatt) viesnīcas pašā augšējā stāvā *Polaris* bārā; stiklotu sienu aplenkta apaļā telpā, kurā, no lifta izkāpjot, jūtas it kā lidotu caurspīdīgā gaisa balonā augstu virs Milvoku vecpilsētas centra. Skats no *Polaris* telpas uz āru mazliet atgādināja plašo skatu, kas pavērs uz Kluso okeānu Rakstnieku cēlienā ASV Rietumkrasta Dziesmu svētkos Ventūrā. Bet – dzeju var klausīties un vienlaikus dot skatam brīvību lidot ar kaijām. Ar mākslu ir citādi. Ja neapskatīsies, tad arī neredzēsi, neuztversi.

Par laimi, latviešu mākslas cienītāji bieži ir apveltīti ar mērķtiecīgām īpašībām. Tie, kuri bija atlicinājuši svētku gaitā laiku, iekāpuši pareizajā liftā, izkāpuši viesnīcas visaugstākajā stāvā, arī ar lielu interesi pievērsa uzmanību telpas iekšienām, pie kurām izstādes kuratores Līga Ejupe un Linda Treija bija profesionāli un saskanīgi sakārušas un uz galdiem izvietājušas 19 latviešu mākslinieku darbus. Izstādē bija pārstāvēta glezniecība, fotomāksla, grafika (zīmējumi), tēlniecība un telpiskā māksla. Lielāko tiesu no mākslas darbu radītajiem dzīvo un strādā ASV, divi – Latvijā.

Kuratores Ejupe un Treija mākslas izstādes katalogā raksta: *Šī izstāde nepretendē uz kādu nopietnu, dziļu latviešu mākslas Amerikā iztīrājumu. Tā ir veidota kā neliels ieskats astoņpadsmit latviskās izcelsmes mākslinieku daiļradēs, un interesanti, ka izstādē nemanot ir radies patīkams līdzsvars starp latviešu sabiedrībā labāk pazīstamajiem māksliniekiem un jauniem, ne tik bieži redzētiem autoriem.* Mākslas izstādes kataloga ievadlapās Ejupe un Treijas isie, bet trāpīgie ieskati katra mākslinieka darbos un daiļrades procesā veiksmīgi papildina redzēto, kā arī ļauj tiem, kuri nevarēja būt klāt, izjust izstādi.

Turpinājums 25. lpp

Gints Grinbergs. *Anemone 2*. 2012. Nerūsejošais tērauds, 81 cm diametrā

Par mākslinieku skat. nākošajā lpp.

Fotomāksla – Dziļa skatījumu apveltītās fotogrāfes **Anitas Līces Ribakas** (Amherst, MA) darbi raksturojami ar ziemeļniecisku aturību kompozīcijā un smalkjūtīgu gaismēnas spēli. Latviskās estētikas kopējs un izpratējs **Alfrēds Stinkuls** (Los Angeles, CA) izstādē piedalās ar divām fotogrāfijām – Ķemeru tīreļa ainavu un aizkustinoši maziņo kluso dabu ar Aldara pudeles korķīti. ●●● **Grafika** – **Leldes Kalmītes** (Chicago, IL) zīmējumi ir smalkas līnijas izausti. To sabalansētā kompozīcija un tematika rada nomierinošas izjūtas kā „miera ostā”. Rīdzinieci **Kristiana Dimitere** ar plastisko formas sajūtu un elegantu līnijas vilcienu uzbur vitālus un teiksmainus tēlus kā no teātra pasaules, kurā viņa, ievērojamo aktieru **Vijas Artmanes** un **Artūra Dimitera** meita, ir dziļi ierauta jau kopš bērnības. Savukārt dekoratīvi vijīgais zīmējums, zelta un zaļo krāsu laukumi atgādina kaut ko no rotu un „kaliforniskā” greznuma **Rudītes Mazūres Godfrey** (Orange, CA) darbos. **Ilmārs Rumpēters** (Manchester, NJ) piedalās ar diviem zīmējumiem, kuri pārliecina ar profesionāli izsvērtu kompozīciju un meistarīgi ģeometrizētu melnbaltu līniju. ●●● **Glezniecība** – **Ilga Reke Andersone** apkārtējā dabā kā zinātkārs arheologs atrod daudzveidīgas formas un līnijas, kas vēlāk pārtop mākslinieces izteiksmīgajās kompozīcijās. Augu vijīgā uzbūve pāriet ģeometriski asā stūrainībā un siki štrihotie krāsainie laukumi nostājas pret viengabalaini iegleznotajiem. Tas rada kontrastu un trauksmi mākslinieces darbos. Spožu krāsu un enerģisku triepienu pilnas ir **Jura Kaķa** (Columbus, OH) un **Leldes Vinteres Ores** (La Grange Park, IL) gleznas. Krāsa mākslinieku darbos vibrē un ar savu aktīvo kolorītu skaļi uzrunā skatītājus. Prerafaēlisma un simbolisma ietekme kā arī mistērija caurauz gleznotājas **Sašas Kinas** (Jersey City, NJ) gleznas. Kā laika radīta patina uz vecmeistaru gleznām ir **Andra Straziņa** (Kendall, WI) uzburtie attēli viņa darbos. Tie pievelk ar savu interesanto tehnisko un tematisko risinājumu. **Maijas Jones** (Buffalo, WY) veikli un brīvi gleznotie akvareļi liek mums nojaust dabas varenības klātbūtni un kaut ko no Amerikas indiāņu poētisma. Daudz maigāks, caurspīdīguma un gaismas pilns, ir abstraktais **Mairas Reinbergas** (Attleboro, MA) gleznojums uz auduma. **Ērika Feldmaņa** (Greenwood, IN) ainavas ar vienkāršo kompozīciju un nepretenciozo, patieso pieeju noteikti atradis savu skatītāju. Jauktā tehnikā veidotajos mākslinieces/**JG** redaktore **Lindas Treijas** (Houston, TX) darbos putni iegūst simbolisku nozīmi, kā cilvēka rakstura, emociju un sajūtu izteicēji. ●●●

Tēlniecība – Latvijas tēlnieks **Edvīns Krūmiņš** ir izstādījis klasiskas un profesionāli augstā līmenī nostrādātas, no koka veidotas, zirga galvu skulptūras. Savukārt māksliniece **Aina Ķinēna** (Cedarburg, WI) bronzā ir radījusi divas romantiskas sieviešu statujas. ●●● **Telpiskā māksla** – Bagāta vizuālā valoda, izteiksmīga doma un interesanti izejmateriāli ir galvenās iezīmes, kas raksturo „materiālu” mākslinieces (kā viņa pati sevi dēvē) **Ritas Grendzes** (Geneva, IL) darbus. Tie suģestē ar intriģējošo domu, izteiksmīgo veidojumu un reizē mākslas valodas poētismu. Metāla priekšmeti – atrastie, nozaudētie, sakausētie, nepulētie un nopolētie, atrod savu vietu tēlnieka **Ginta Grinberga** (Dedham, MA) simboliskajos metinājumos. Viņa veidotie telpiskie mākslas objekti aizrauj skatītājus ar tēlainību un izteiksmību.

Dziesmu svētku izstādēm tradicionāli velta uzmanību nevien mākslas cienītāji, bet arī latviešu kultūras organizācijas. Mākslas izstādei sevišķu vērību pievērsa Amerikas Latviešu mākslinieku apvienība, kura uz izstādi sūtīja četrus ALMAS biedru žūriju (**Indra Avena**, **Maija Meirāne Šlesere**, **Uģis Nīgals**, **Sarma Muižniece Liepiņa**). Izstādes atklāšanā (5.VII) pēc abu kuratoru sirsniņiem apsveikumiem tika paziņoti ALMAS atzinības rakstu saņēmēji: **Ilmāra Rumpētera** *Spiegs un Mairas Reinbergas* *Mandala nr. 2 (abi par savdabīgu un drosmīgu skatījumu mākslas darbā)*; fotogrāfa **Alfreda Stinkula** darbs *Lielais Ķemeru tīrelis (par pārliecinošu savas idejas realizāciju)* un **Ritas Grendzes** īpatnējais telpiskās mākslas darbs *Bountiful*, veidots no tērauda un atradņiem (*par veiksmīgāko dziesmu un deju svētku gara atspoguļojumu*).

Dzejniece un māksliniece **Sarma Muižniece Liepiņa** ir ALAs KF vadītāja.

PĒRCIET,
ABONĒJIET,
DĀVINIET,
ATBALSTIET
JAUNO GAITU!

(skat. 75. lpp.)

JAUNATRĀSTĀIS SVENS LŪKINS

JG265(2011) ievietoto Voldemāra Avena rakstu „Kur Tu esi Sven Lūkin?” ievada sekojošie vārdi: *Pēc 40 gadu nozušanas no amerikāņu un latviešu mākslas redzesloka, pēkšņi uzradies 60. un 70. gados ļoti slavinātais gleznotājs Svens Lūkins, kura darbu retroizstāde notika Ņujorkas Gary Snyder Project Space galerijā (2010.VI-2011.I). Avens savā rakstā uzskaita neskaitāmus ievērojamākos modernās mākslas muzejus gan ASV, gan Eiropā kas iegādājušies Lūkina darbus. Pirms šīs izstādes Lūkina pēdējā dižizstāde rīkota Losandželosas Mākslas muzejā (1978). Avens arī min, ka izstādē redzami tikai senāk darinātie darbi un jautā, kādēļ tagad izstādīti tiek tikai talantīgā un atzītā mākslinieka vecie darbi? Atbildi pa daļai dod Lūkina izstāde Garija Snaidera jaunajā, neparasti jaukā un klasiski vienkāršajā galerijā (2012.V-VI) ar krietnu skaitu visai nesen darinātu darbu, kas pārsteidz ar mākslinieka jauniem meklējumiem – cikliski ansambļi ar iekrāsotiem*

daudzdimensionāliem skulpturāliem veidojumiem gan no koka, maisu auduma, pat putuplasta (stairfoama). Tie papildina viens otru un veido noskaņotu, simfonisku iespaidu. Šķiet, atsevišķi izstādot jaunos Svena Lūkina darbus, iespaids nebūtu tik iespaidīgs. Plaši, pamatīgi un cildinoši Lūkina nesenās izstādes un viņa mākslinieciskās karjeras apraksti rodami Rafaela (Raphael) Rubinsteina rakstā „Sven Lukin” (*The Brooklyn Rail* – <http://www.brooklynrail.org/2012/08/art-seen/sven-lukin>) un Jaua (John Yau) apcerē „The Soulful Insolence of Sven Lukin” (*Hyperallergic: Sensitive to Art & Its Discontents* – <http://hyperallergic.com/52744/sven-lukin-gary-snyder-gallery>). Abi autori arī norāda, kā Svena Lūkina radu raksti un Latvijas nesenā vēsture ietekmējusi viņa mākslu.

Jānis Krēsliņš Sr.

Anšlava Eglīša un Veronikas Janelšinas Balvas laureāts Jānis Krēsliņš Sr. ir trīssējumu Rakstu (Rīgā: Valters un Rapa, 2004-2008) autors.

Jānis Krēsliņš Sr. izstādē pie Svena Lūkina darba *Bez nosaukuma*. Akrils uz maisa auduma, koka konstrukcija.

PAR SPILGTU, NEPARASTU TAUTU

LU socioloģes Dagmāras Beitneres saruna ar rakstnieku Otto Ozolu

Dagmāra Beitnere: *Tava grāmata **Latvieši ir visur** (2010) ir kļuvusi par lasītāko latviešu grāmatu bibliotēkās, pēc tās izveidojusies lasītāju rinda. Arī mani grāmata patīkami pārsteidza un iepriecināja, jo kaut ko tādu sen biju gaidījusī. Grāmata ir savā ziņā socioloģisks trilleris par mums – latviešiem. Pastāsti, kā nokļuvi pie šīs idejas izstāstīt savu redzējumu?*

Otto Ozols: Pie idejas nonācu ļoti latviskā veidā – ar aizrautību, atvērtību neparastām idejām, spītību un neatlaidību. Rakstot grāmatu pārliecinājos, ka tas nav nekas pārsteidzošs latviešiem. Vēsture liecina, ka mums šīs īpašības ir ļoti raksturīgas. Pārsteidzošs ir kas cits – dažādu izcilnieku – mūziķu, zinātnieku, karavīru, politiķu un visdažādāko dēkaiņu skaits ir proporcionāli neparasti augsts skaitliski tik nelielai tautai. Vecāku un vecvecāku bērnībā stāstītais lika par to brīnīties un sajūsmināties. Pieaugot pamazām sāku visas šīs leģendas pārbaudīt. Atklājās, ka viņiem bija taisnība un jauni pierādījumi nāca viens pēc otra. Protams, faktus pārbaudīju ļoti rūpīgi un ar veselīgu skepsi. Vācot materiālus grāmatai faktiski izmantoju tikai ārzemju vēsturnieku avotus, lai izvairītos no subjektivitātes. Otra lieta, ko visu laiku paturēju prātā, bija salīdzinošais faktors. Zināju, ka viens no kritiķu galvenajiem pārmetumiem būs – pārspīlētais „latviskuma” fokuss. Proti, izceļot Latvijas iedzīvotāju sasniegumus, būšu ignorējis faktu, ka līdzīgs izcilnieku skaits varētu būtu jebkurā puslīdz salīdzināmā valstī, tautā. Simboliski – šo ideju netīšām deva kāds somis. Pirms apmēram 10 gadiem viņš man pēc kārtējās reizes, kad Latvijas vārds bija izskanējis pa visu pasauli, mazliet zobgalīgi aizrādīja – *Jūs, latvieši gan vienmēr kaut kur iekūļaties*. Atbildot, retoriski pārjautāju – *un Jūs somi paši, arī Jums gadās izdarīt kaut ko tādu, ka skan pa visu pasauli*. Vecais somis, labs vēstures zinātnis, atteica – *jā, mums gadās, bet ne tik bieži kā*

Jums, latviešiem. Aizdomājos par to. Rūpīgāk pētot svarīgākos 20. gs. notikumus, secināju, ka latvieši ir bijuši klāt un aktīvi piedalījušies gandrīz ikkatrā. Sākot jau ar anarhistu teroru Londonā gadsimta pašā sākumā, kad zem latviešu lodēm nonāca pats Vinstons Čērčils, boļševiku apvērsumu Sanktpēterburgā, pasaules niknāko spiegu organizāciju KGB un GRU, Sarkanarmijas izveidošanu, Pilsoņu karu Spānijā, II Pasaules kara sākumu un beigas, kur latvieši bija Kremli un no otras puses līdz pat pēdējām stundām Berlīnes reihskanzleijā, atombumbas noslēpuma nozagšanu. Pat Ķīnā Mao Dzeduns par saviem panākumiem lielā mērā var pateikt diviem latviešiem. Un tie ir tikai daži no neskaitāmiem piemēriem. Ne lietuvieši, ne igauņi vai somi nekur nebija tik ļoti iesaistījušies. Ar grāmatu nevēlējos pateikt, ka mēs kaut kādā ziņā esam labāki par viņiem vai citām tautām. Drīzāk saprast šo fenomenu.

Ļoti būtisks iemesls bija arī vēlme apgāzt muļķīgo klišeju, ka latvieši ir pelēka kalpu tautiņa, kas nejausības pēc izkritusi no vēstures ratiem un pārpratuma pēc tikusi pie savas valsts. Zinoši cilvēki apliecinās, ka tās ir muļķības. Tomēr vēlējos apkopot spilgtākos vēstures faktus, lai pierādītu, ka mēs esam viena patiešām spilgta un neparasta tauta. To nevar panākt tikai ar pašslavinājošiem lozungiem, tādēļ centos to pierādīt ar pārliecinājošiem faktiem. Tādu atradās pārsteidzoši daudz. Vēl ļoti svarīgi bija panākt, lai grāmatu izlasa pēc iespējas vairāk cilvēku Latvijā un ārpus tās. Ja tas būtu vienkārši akadēmisks pētījums, tad plašāku lasītāju loku nebūtu iespējams sasniegt. Tādēļ apzināti izvēlējos dēku romāna formātu. Mazliet huliģānisku, mazliet nekaunīgu un provocējošu. Latvijā savu mērķi esmu sasniedzis – 2011. gadā tā kļuva par visvairāk pirkto grāmatu Latvijā un arī bibliotēkās tai bija viens no vislielākajiem lasījumu skaitiem. Lai kritiķi un lasītāji spriež, kā tas izdevies, bet pašu galveno esmu sasniedzis – rosinājis diskutēt par Latvijas neparasto vēsturi visplašākajam lasītāju lokam, dalīties ar zināšanām. Pats galvenais – apliecinājis jauniešiem, ka mūsu vēsture ir patiešām pārsteidzoša un vērienīga. Otrs mērķis bija radīt aizraujošu stāstu arī lasītājiem visā pasaulē – par Latviju un latviešiem. Arī viņus ceru ieinteresēt tieši ar dēku

romāna formātu. Līdzīgi kā Holivuda par ASV vēsturi stāstīja ar Forestu Gampu, bet Parīze ar Dena Brauna dižpārdokli *Da Vinči kods*. Vienīgā aizķeršanās radās ar finansējuma piesaisti labam tulkojumam.

DB: *Grāmatu cilvēki izlasa ar aizrautību divās dienās, raita un patīkama stāstījuma valoda, bet aiz kuras jaušams plašs vēstures materiāls. Kas ir Tavas grāmatas avoti, atsauces?*

OO: Grāmatas avoti ir visdažādākie. Pārsvarā balstījos uz nopietnu vēsturnieku pētījumiem. Piemēram, uz Toniija Džada fundamentālo *Postwar: A History of Europe Since 1945*, Alana Palmera *The Baltic: A New History of the Region and its People*, Roberta Sērvisa *Lenin: A Biography*, krievu spēcienista pētnieka Aleksandra Brasa *Kas ir kas terora pasaulē*, Jukas Rislaki *Kur beidzas varavīksne*, Donalds Reifilda *Stalin and His Hangmen*, Kristīnes Volfartes un Ervīna Oberlendera sastādīto stāstu krājumu *Katram bija sava Rīga*, Brežņeva un Gorbačova apsardzes vadītāja Vladimira Medvedeva *Cilvēks aiz muguras* atmiņu grāmatu. Izpētīju diezgan daudz krievu un rietumu preses izdevumus. Gadījumā uziet arī krievu izlūkdienesta stāstus par 30. gadu „lielo nelegālu” laiku, kad Padomju Savienības izlūkdienesti faktiski ielika pamatus varenākajai izspiedzes sistēmai visā pasaulē. Tur milzīga loma bija tieši latviešiem un to viņi atzīst. Tādēļ nav nekas pārsteidzošs, ka Putinu pievērsties spiega karjerai iedvesmoja tieši latvieša Jāņa Bērziņa dzīvesstāsts. Esmu dzirdējis airādījumus, ka lielākā daļa materiālu ir savākti internetā. Jā, protams, ir taču 21. gs. Te gan jānorāda, ka lai kaut ko atrastu internetā ir jāzina ko un kur meklēt. Tomēr pamatā nopietnu informāciju joprojām jāmeklē grāmatās, arhīvos un presē. Internets lieti noder, ja vajag atrast papildus apstiprinājumu kādam faktam.

DB: *Tu apkopo plašu materiālu un pārvari šaurleņķa redzējumu, ko mums pētniecībā norāda ārzemju kolēģi, ka redzam kokus, bet nemākam saskatīt mežu. Kā ieguvī šo platleņķa redzējumu par nācīgas pieredzi 20. gadsimtā?*

OO: Atbilde ir pavisam vienkārša – mācījos un iedvesmojos no Krišjāņa Valdemāra un viņa līdzgaitniekiem.

DB: *Grāmata mani pārsteidza ar socioloģisku pieeju, jo faktiski Tu esi ieguvī tādu kā otrā līmeņa novērojumu, jo iedod latviešiem neieraudzītu pašraksturojumu. Kā Tu nonāci pie šīs idejas?*

OO: Tā bija viena no idejām – lauzt iesīstējušās klišejas un vēsturiski neprecīzo pašraksturojumu. Lepnais, spītīgais latvietis, kurš gatavs iekarot pasauli un uzbūvēt savu valsti, bija palicis kaut kur 20. gs. pašā sākumā ar jaunlatviešiem un streļkiem. Vēlāk nāca Kārļa Ulmaņa ideoloģiski sagrozītais stāsts par Jauno krustnešu 700 gadus paverdzināto kalpu tautu, ko mazliet mainītā veidā pārtvēra komunistu režīms un turpināja mums potēt, ka esam tādas vergu un kalpu dvēseles, kurām, gandrīz vai ģenos ieprogrammēts mazākums, skaudība, iztapība, kuru kultūra ir lielo nāciju – vācu un krievu salīdzinoši nesen uzradies atvasinājums, bezmaz surogāts. Būtībā mums kā nācijai gandrīz gadsimtu tika potēti nepamatoti mazvērtības kompleksi. Tam, protams, pamatā bija politiskā konjunktūra. Ulmanim bija savi rēķini ar baltvāciešiem, komunistiem bija jāpierāda sava „kultūras nesēju” misija un arī veca konkurence ar vāciešiem. Un pats galvenais – izravēt no mūsu galvām domu, ka spējam būt neatkarīgi un brīvi, dzīvot bez „lielo brāļu” aizbildniecības. Līdz ar to pēc neatkarības atjaunošanas nereti kļūtam savādās galējībās – nemitīgi mēģinām pierādīt kaut kādu pārākumu pār krieviem un tai pašā laikā nereti ar pārspīlētu bijību, nekritiski izturamies pret rietumniekiem. Vienus uzlūkojam kā ienaidniekus, otru kā draugus un labvēļus. Tāda emocionāla, pragmatiskai pasaulei galīgi nederīga attieksme. Protams, vēsture mums apliecina, ka ar Austrumu kaimiņu ir jābūt maksimāli piesardzīgiem. Tai pašā laikā jāatceras, ka Rietumos kā pašsaprotamu pieņem principu – politikā draugu nav, ir tikai intereses. Es mēģinu pierādīt un uzsvērt, ka mēs šajā kultūru, politisko lielvaru telpā esam vērtība paši par sevi – ar savu iespaidīgo un pamatīgo vēsturi, dziļu kultūrlāni un neparasti talantīgām, drosmīgām un liela vēriena personībām.

DB: *Raitais trillera vēstījums ar latviešu pieredzi, bez ierastās ciešanu un apspiestības motīviem, man atgādināja kādu Andžeja Vajdas filmu „Saragosā atrasts rokraksts”, kurā ir vairāki vēstījuma slāņi un jauka ironija. Kā Tu izdomāji Tādu neparastu grāmatas uzbūvi?*

OO: Kā jau iepriekš minēju, grāmatai ir vairāki mērķi. Vēl viens ļoti svarīgs mērķis bija laikmeta liecība. Tas nav tikai un vienīgi stāsts par latviešiem un Latviju. Tā ir arī eiropieša liecība par šo neparasto un aizraujošo laiku (1990-2010). Apmēram 20 gadu laikā ir noticis ārkārtīgi neparasts vēsturisks ceļojums. Eiropa ir neiedomājami mainījusies. Ne tikai

Eiropa, bet arī pasaule. Faktiski notiek grandioza pāreja no tās sabiedrības, kura bija lēnām un pamazām attīstījusies pēdējos 3-4 gs., uz pilnīgi jaunu un nepieredzētu sabiedrību, ar citu domāšanu, savstarpējiem saziņas pamatiem un ātrumu – informācijas sabiedrību. Pārmaiņas pasaulē šajos 20 gados patiešām ir bijušas grandiozas. Faktiski biju tam liecinieks – pirmos 20 savas dzīves gadus nodzīvoju totalitārajā padomju sistēmā, nākošos 20 gadus – brīvajā pasaulē. Ieguvu unikālu iespēju salīdzināt, mēģināt saprast. Tādēļ grāmata ir arī ceļojums laikā no 1990. līdz 2010. gadam, rūpīgi fiksējot un daloties iespaidos par notikušo. Lielākā daļa lasītāju ir kopīgi piedzīvojuši šo laiku un tas sanāk tāds kā kopīgs ceļojums nesenajā pagātnē. Un tā ir arī liecība nākošajām paaudzēm. Jau šobrīd daļai jauno lasītāju daudz kas liekas absolūti nesaprotams. Mēģinu to izskaidrot. Tai pašā laikā atzīstos – jā, grāmatai ir vairāki slāņi. Tie ir tēmeļi dažādām auditorijām, paaudzēm. Ir joki, kurus acumirkli sapratīs amerikāņi, bet krievi – nē. Un otrādi. Ir vietas, kuras labi atpazīs vācieši, bet latviešiem joki liksies „aiz matiem pievilkti”. Ir vārdu spēles vai domas, kas būs uztveramas tikai noteiktām paaudzēm. Tāpat jāatzīstas, ka faktiski jebkuram lielākam vai mazākam grāmatas varonim ir savs prototips.

DB: *Tava grāmata ir Latvijas neatkarības pilngadības piemērs, un ir signāls, ka nācija ir pieaugusi un sapratusi „pedofilā kapitālisma” nekautrīgo dabu un ierodas atriebt par nekaunību. Aspazijas varoņu atriebējas gars te klātesošs. Vai tev rakstā lasītāji un stāsta, kā grāmatu saprot?*

OO: Interesanti, kad vēl 2009. gadā, kad iecerēju grāmatu, tad šķita gandrīz neiedomājami kritizēt rietumu kapitālu, tai skaitā zviedru bankas. Tagad šim vērtējumam, kritikai piekriet gandrīz visi. Tai skaitā nopietni finansisti, biznesmeņi, politiķi. Ir dažādi viedokļi par kopējo konceptu, stilu, bet par grāmatas būtību un garu ir liela vienprātība. Man ir sajūta, ka lasītāji ir labi uztvēruši un sapratusi manas domas. Domāju, ka lielais pieprasījums ir laba liecība tam. Tai pašā laikā nedomāju, ka grāmata aicina uz atriebību, drīzāk uz tādu spītīgu pašcieņu. Centos rakstīt ar vieglu un pārsvarā gaiši ironisku skatu. Mums ir jābūvējam dzīvot šai auksti loģiskajā pasaulē, jābūvējam un jāspēj būt tikpat gudriem, stipriem un pragmatiskiem. Nav liela jēga nolaupīt no alkatīgajiem kapitālistiem „kādu miljardu”. Jāmūcās investēt izglītībā, zināšanās, prasmēs, kā to savulaik sekmīgi iesāka hernhūtieši, padarot latviešus

par vienu no izglītotākajām nācijām 19. gs. Eiropā, un pēc tam daudz augstākā līmenī paceļas Valdemārs ar biedriem. Tas mūs padarīja par tik ietekmīgu un stipru nāciju, kas ļāva sekmīgi uzbūvēt neatkarīgu valsti un pārdzīvot tādas katastrofas kā I un II karš, nacistu un komunistu postošās okupācijas.

DB: *Tavas grāmatas vērtējumu pavada lepnums par literatūrzinātnieku Gunti Bereli, kurš būdams ļoti labs literatūras pazinējs, ieraudzīja grāmatas vēstījuma svarīgumu. Vai Tevi un Tavu grāmatu literātu vidē pieņem un saprot?*

OO: Jā, Berelis izdevējam teica – *es nezinu, kas tas ir, bet nedrukāt nevar*. Interesanti, ka grāmatas reklāmā un PR kampaņā netika ieguldīts ne santīms. Atklāti sakot, līdzekļu trūkuma dēļ nebija pat grāmatas atvēršanas svētki. 2010.18.XI simboliski saņēmām grāmatas pirmo eksemplāru un viss. Nevienš žurnālists iepriekš nepazina tādu Otto Ozolu. Bet attieksme bija ārkārtīgi labvēlīga un draudzīga. Tas ir viens no lielākajiem pārsteigumiem. Arī literātu vidē bija ārkārtīgi draudzīga un pretimnākoša attieksme. Kritika, pārsvarā, bija ļoti inteligenta un konstruktīva. Atzinīgus vārdus saņēmām no rakstniekiem Laimas Muktupāvelas, Zigmunda Skujiņa, Arno Jundzes, arī latviešu izcelsmes amerikāņu vēsturnieka Pētera Kalniņa. Grāmatu labi novērtēja arī bijušais Ārpolitikas institūta vadītājs, vēsturnieks un Saeimas deputāts Atis Lejiņš u.d.c. Patiesībā esmu pateicību parāda neskaitāmiem lasītājiem visā pasaulē, sirsnīgiem un ārkārtīgi pretimnākošiem žurnālistiem, spalvas brāļiem un daudziem citiem sirsnīgiem cilvēkiem, kuri mani ļoti atbalstīja. Patīkami pārsteigts biju, ka liela atsauce bija arī no jauniešiem. Šobrīd ļoti ceru, ka izdosies tikt pie tulkojuma angļu valodā, jo apzinos cik svarīga grāmatā varētu būt latviešiem un viņu tuviniekiem visā pasaulē, kuri dažādu iemeslu dēļ šobrīd lasa labāk angļiski nekā latviski. Arī viņu tuviniekiem, draugiem tā varētu būt interesanta un saistoša lasāmviela. Kā vēl viens tilts, lai labāk izprastu Latviju un tās vēsturi. Šobrīd ir publicētas apmēram 100 politiskās esejas, viedokļraksti vienam no lielākajiem Latvijas interneta portāliem TVNET. Faktiski otra grāmata. Tagad jāsaņemams jaunam dēķu romānam. Kas drīzāk atkal būs vēsturiski-politiskais pārdomu stāsts. Un jāturpina lauzt ceļu pie angļu un citās valodās lasošajiem lasītājiem. Jo – latviešiem ir jābūt visur. □

Rimands Ceplis

BRĪNUMPASAKA PAR PANLATVISKUMU

Debija latviešu literatūrā, kura izraisījusi rezonansi. Laiku bijusi pirktāko grāmatu topa virsotnē. Tas gan liecina vairāk par labu marketingu, kas šoreiz iestāstījis, ka bez nacionālpatriotiskās dzirksts vairs neiztiksim. Nav jau peļami, mērķis skaists, lai arī bezgaumīgi spekulatīvs – ieklāstīt, ka latvieši ir izredzētā tauta – ebrejiem rada iekš sava spējīguma. Otrs skaļākais 2010. gada – Viļa Lāciša – iznāciens gan nesolīja medus kalnus, tomēr abas grāmatas liecina, kādas ir mūsdienu latīstāju pieprasītas tēmas.

Latvieši ir visur (Rīgā: Atēna, 2010. 351 lpp.) autors Otto Ozols uzdodas par romāna tēlu, sevi pozicionējot par emigrantu, kuram izdodas izbēgt no PSRS un iegūt bēgļa statusu Dānijā, neilgi pirms Latvijas neatkarības atgūšanas. Netīši Berlīnē (jau pēc mūra nojaukšanas) sastaptais Rihards drīz kļūst par tālāko viņa dzīves noteicēju, vismaz šķietami. Autors top par starptautiskas aģentūras darboni – izsūtāmo, kas nogādā nozīmīgus dokumentus un iespaidīgas naudas summas no valsts uz valsti. Sižets gan ir tikai mugurkauls, kurš apmiesots ar gariem tēlu monologiem, kuri saziđušies, protams, autora gadiem vākto informāciju par latviešiem. Vai gandrīz latviešiem, jo lielākā daļa no piesauktajiem izcilniekiem tomēr ir Latvijas ebreji. Tekstam piesaista monologi, sižets ir gana triviāls, nepieciešams, lai publicistisko tekstu strukturētu, padarītu par nedaudz loģisku. Līdz ar to dēku romāniem raksturīgā ekvilibristika nedominē, tikai ved to uz idilisko iznākumu – aģentūra tiks no Vācijas pārcelta uz Latviju. Ir daudz detaļu, bet maz pārsteigumu.

Atvēziens arī bezkaunīgi pamatīgs – sliktākajā gadījumā uzskaitīti fakti, labākajā safantazēta grāmatas centrālā tēla blakus stāvēšana Kisindžeram, Putinam, kuri arī brīnās par latviešu esamību visur. Tātad marketing darbojas (iespējams, tas ir tikai fantāzijas literatūras un brīnumpasaku nebeidzamais vilinājums), tikai tad gribētos, lai prece būtu tā vērtā. Tomēr, sākot no debilā vāka, tad neskaitāmajām drukas un stila kļūdām turpinot un ar nacionālpatriotisko toni, kas robežojas ar muļķīgu salkanību, beidzot gan jāatzīst, ka grāmata nevis spēcina latvieti, bet dzen kompleksos (te latvietis tradicionālo sliktu, te ļauno pusē). Labākajā gadījumā grāmata

atgādina, ka Sprīdītis tomēr ir un bija kruts leibors – pagorījās pa pasauli un atgriezās spēcīnāties pie savām saknēm. Idejiski grāmata turpina nacionālā mīta savdabīgu rekonstrukciju (mūsdienās izcilākais piemērs ir Jāņa Lejiņa triloģija), un žanriski paveik pat līdz solītajam trillerim, taču stilistiski gan ne. Dēku un mīlas būšanas arī ir tikai kā piedeva. Grāmata vairāk ir subjektīvs skatījums uz 20. gs. un mūsdienām, kas, pēc nežēlīgas redīgēšanas, varētu tapt par alternatīvu ieteicamo literatūru – ekonomiskās atmodas naiva pravietojuma caurstrāvotu vārsmoju publicistiski garlaicīgu monologu veidolā. Tik spekulatīvu, lai raisītu rezonansi tieši tagad, ekonomiskās krīzes apstākļos.

Nevar noliegt autora iespaidīgo spēju manipulēt ar zināmām un nezināmām niansēm, kas tik lieliski piesaista sazvērestību teoriju cienītājus. Tomēr īsti nav skaidrs, kas ir grāmatas mērķauditorija. Zināms taču, ka tas, kas der visiem, neder nevienam. Grābts ir pamatīgi: nacionalitāte, terorisms, ekonomika, vēsture, politika, sabiedrība, kultūra – temati, par kuriem vidējais latvietis zina visu, tāpēc arī skaitās spriestspējīgs. Tikai tā būs saruna par sarunām. Princips tikpat amorāls, kā neskaitāmajās interneta vietnēs, kur it kā sarunājas cilvēki. Bet par ko tad? Par to, kā viņi mēģina sarunāties. Tāpēc grāmata varētu būt interesanta tai pašai tantei no Bauskas, kura ar latviešu literatūru ir tikpat tuva, cik Fukušimas AES. Katramniecīgajam faktam ir ietilpība, bet, līmējot tos un pārlīmējot, tie iegūst divainu nokrāsu. It kā nopietni, it kā ironiski. Un blakus vēl nodevīgā disonanse, kas veidojas starp tekstu un to, ko autors paudis publiski intervijās un uzstāšanās reizēs. Grāmata spēj likt domāt, taču tas, ko autors pats gvelž, liek saprast, ka, grāmatu izlasot, ikviens mierīgi varēs nokārtot eksāmenus politoloģijas un ekonomikas kursos kādā no Ziemeļpola daudzajām augstskolām. Manuprāt, nozīme ir specializācijai, piemēram: ja gribas ko biedējošu par ekonomisko krīzi Latvijā, tad skati Ventspils Augstskolas Ekonomikas un pārvaldības fakultātes lektora Dmitrija Smirnova blogu.¹ Ja kārojas ģeniālu recenziju par šo grāmata, tad: *Grāmatas saturs pilnībā atbilst trillera definīcijai: „Filma vai grāmata, kuras sižetam piemīt aizvien pieaugošs sasprindzinājums”. Tieši tādēļ šī grāmata patiks jauniem un pat ļoti jauniem cilvēkiem. Vecāka gadu gājuma, lietišķiem un arī darījuma cilvēkiem – interesantā veidā apgūstams izzīnu avots. Tiem, kas, tāpat kā es, nav bijuši aprakstītajās tā-*

¹ Skat. <www.business.lv/blog/dmitrijs-smirnovs>

lajās zemēs, būs saistošā veidā ieraugāma svešā pasaule, turklāt darbības spriedze ne-zūd ne brīdi un ar katru nākošo vēstījumu pieaug. Lasot par piedzīvoto bijušajā PSRS teritorijā, visu laiku jūtams pozitīvo emociju pārsvars. Es, kas lielo pusī dzīves esmu pavadījis PSRS sastāvā, varu apliecināt, ka rakstītais atbilst patiesībai. (...) Grāmata uzrakstīta ļoti labā valodā, kuru varētu pielīdzināt pat mūsu izteiksmes un stila lielmeistara Zig-munda Skujiņa valodai. Beigās grāmatas au-tors atgriezies pie māju sajūtas un grāmatai pa vidu arī izcēlis viedus vārdus no tautas bagātību pūra, ko daudzi cilvēki šobrīd Lat-vijā atkārtu kā mantru: 'Būs jau labi'.²

Tomēr, kāds tad ir pravietiskais atlikums? Ie-spējams, ka ... 1) Pirmo reizi publicēts tik publicistisks teksts, kurā apzināti interpre-tācija dominē pār stāsta stāstīšanu. Tomēr tā nav publicistika. 2) Veiksmīga izrauša-nās no latviskās domāšanas par savu kūti un operēšana ar dažāda kalibra stereotipiem. 3) Bravūriģs pravietoījums par latviešiem visur, kas gan ir skaļāks par to, ko tek-stā iespējams izlasīt. 4) Spekulatīvs teksts, kas meklē politiski augsta ranga noti-kumus un netikumus, kuriem klātstā-vējuši latvieši – pārsvarā Latvijas ebreji. 5) Stratēģiski veiksmīga koķetērija ar dau-dziem ne/nopietniem 20./21. gs. mijai rak-sturīgiem (un ne tikai) jēdzieniem: dėka, au-tobiogrāfija, vēsture, politika, terorisms, in-ternets utt. Parādīts dzīves paātrinājums, kāds bija raksturīgs arī 19./20. gs. mijas dzī-vei. 6) Tiek satricināta tradicionālā izpratne par literatūras poētiskumu. Lai arī autors in-tervijās koķetē, ka raksta, kā varētu sarunā-ties virtuvē, tā tomēr ir spekulācija. 7) Alter-natīva mūslaiku pasaules vēstures, globali-zācijas analīze. Par 21. gs. domāšanu, kuru ietekmē internets. Grāmatā gan ne vēsts no mūs-laiku sadrumstalatās spriestspējas, jo tekstā dominē interpretācija. Nelieli šīs do-māšanas paraugi parādās Amerikas situācijā, kur tiek uzskaitīti ar Latvijas vārdu saistīti ģē-niji, kurus autors nav spējis iesaistīt globālos notikumos, vien minējis. Līdz ar to redzams, ka autoram tuva ekonomika, vēsture un po-litika. Mazāk kultūra, sports.

Varēja vēl rakstīt par lēto ķīniešu darbaspē-ku, kurš strādā tikai vēderam, par lielo Eiropas korporāciju iznīcināto ražošanu Latvijā, un aina būtu vēl pilnīgāka, lai kārtotu jau iepriekš minētos eksāmenus. Vai arī vēl anar-

² Pilnu inž. ķīmiķes Dz. Kuršinskas tekstu iespējams atrast izdevniecības „Atēna” mājas lapā pie atsauksmēm par O. Ozola grāmatu. Tas gan vairāk izskatās pēc gaumīga joka.

histiskāk – jāslēdz ciet robeža un jāražo ti-kai sev.

Autors desmit gadus vācis kopā tekstu, kura noslēgums tomēr ir tik pat tups, kā savulaik Muktupāvelas vārsmojumā par latviešiem visur – arī Īrijā. Ne informatīvi, bet idejiski nacionālās, šoreiz arī ekonomikas atmodas zvani + literāra naivitāte. Ieva Kolmane reiz precīzi rakstīja: *Jebkuram no mums ir būtiski ik pa brīdim pārliecināties, ka pasaulē viss notiek apmēram tāpat, kā noticis līdz šim, ka jautājumam seko atbilde, ka stāstiem ir sākums un gals, ka vārdi mēdz rimēties, ka joprojām eksistē tik vienkāršas, vispārcilvē-ciski intriģējošas un nepretenciozas lietas kā pārbaudījumi, noslēpumi, pārdzīvojumi, lik-tenis un liktenīgas nejaušības, brīnumi, joki vai pēcnāves dzīve.*³ Kolmanes izrādītā struk-tūra funkcionē adekvāti lasītāja pieprasīju-mam, kaut arī, mainoties sociālajai realitātei, mainās arī problemātika, stilistika un vēstī-jums. Proti, šī grāmata spēj būt kā laika, tel-pas sakralizētāja un glabātāja, un daļa lasī-tāju joprojām dabiski un atsaucīgi reaģē uz brīnumpasaku sižetos bāzētiem diskursiem.

Ja spēj izlasīt – pacenties. Galvenais – ar vēsu prātu. Tādu, kādu mēdz lasīt brīnumpasakas.

³ Ieva Kolmane. „Un Viņš atzina to par lētu esam”. *Karogs* 2004,2:109.

Literatūras kritiķis Rimands Ceplis publicējis laikrakstu un žurnālu literārajās lappusēs (*Kultūras Diena, Karogs, JG* u.c.), arī rakstu krājumos, piem., LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta klajā laistajā *Versijā par...Latviešu literatūra 2000-2006* (2007). Pirmpublicēts ¼ satori.

PAR JG270

Kad aizvadām savādās vasaras dienas,
Gan karstas, gan slapjas, gan negantas,
Ko veikuši esam, vai nopelnīts kas,
Ko gaidīsim gada otrajā pusē?
Ziedus un smaržas, un ābolus sārtus,
Kas nemanot aizvērs vasaras vārtus.
Kā priecīga diena nāk rudenā numurs.
Kā svece ar degli, kā daudzziņš draugs.
Ko redzēsim žurnāla krāsainos vākos?
Dzejas un prozu, gleznas kā dzirkstis,
Ziņas ar svaru par latviešiem pasaulē
Mums noliktas priekšā kā dzintara graudi.

Abonētājs Anglijā

JG līdzgaitnieks (kopš 1955. gada)

Jau sešus gadus (kopš padziļināti studēju filoloģiju) mani ļoti saista, kā arī ļoti, ļoti noder studiju mērķiem vietne <zagarians.net>, kā arī *Jaunā Gaita*, kas šajos laiku lokos sniegusi neiedomājami daudz vērtīgas ierosmes un informatīvā materiāla.

Līvija Baumannē, Rīgā

Vai, vai, cik izcils numurs, bet tomēr pilnībā lasīšu, kad tas pienāks papīra formātā, nevis pdf – tā man patīk labāk iedziļināties!

Māris Brancis, Jelgavā

Priecājos, ka JG270 pieminēta dzejniece Irma Bērziņa. Viņas *Bez sejas / Ohne Gesicht* ir fainomenāla, jo autore pati „pārcēlusi” savus dzejoļus vācu valodā. Tomēr nevaru pievienoties Lienei Lauskai, ka viņas dzeja ir egoistiska. Cik bieži arī mēs, vientuļnieki, jūtamies tāpat.

Ilze Šimane, Kalamazū (Kalamazoo, Michigan).

Par sīkajiem burtiem errojas daudzi... der atcerēties Raiņa teicienus par – pastāvēšanu un mainīšanos!

Indra Gubiņa, Toronto

JG270 liekas plašs un nozīmīgs.

Aina Sikсна, Stokholmā

Saņēmu JG270 sešus eksemplārus. Sīrsnīgs paldies! Man liekas, ka žurnāls kļūst arvien interesantāks.

Edīte Uztica, LOM, Rīgā

TigerPress labi drukā latviešus. JG270 numurs varen efektīgs, prieks par Grasu un komentāru.

Jānis Oga, Rīgā

Par Ginteru Grasu [Rolfā] viedoklis respektējams, man tikai viena piebilde: Grass nesaprata vai nevēlējās saprast, ka tās zemūdenes ar kodolraketēm domātas t.s. otrajam triecienam – DETERRENCE, tāpat kā ASV vs PSRS Aukstā kara laikā – Irānai jāzina, ka, ja metīs atombumbu uz Telavivu, neizbēgami sekos šoreiz šaušalīgs nukleārs prettrieciens no jūras. Kā zināms, tāda briesmu bilance paglāba cilvēci no WW3. Izraēlai nebija ne mazākā nodoma tikai aizdomu dēļ pārvērst Irānu kūpošā radioaktīvā ellē. Tā viņa pēdējā tinte mērcēta senilā patriarhā žultī. Uldis Bērziņš ir lielisks savās vārdū un toņu spēlēs, kuras nav jāsaprot, tikai muzikāli jāizjūt.

Franks Gordons, Telavivā

JG270 patīkams pārsteigums bija LR Finanšu ministrijas darbinieka Dāvida Zalāna skaidrojums par Džini koeficientu un vienlīdzības jēdzienu. Katrs Franča Gordona raksts un katrs raksts par viņu ir zelta grauds Latvijas jaunlaiku vēstures apcirknī.

Laimonis Purs, Zaubes pagasta „Bīķerniekos”.

Tā laikam sanāks, ka latviešu literatūras žurnālu maratonā visus pārspēs *Jaunā Gaita*! Ķeceris Uldis Bērziņš JG270 uzdrīkstējies lietot r, un cenzori to nav pamanījuši!

Ainārs Zelčs, Alūksnē

JG270 liekas vēl RUNĀJOŠĀKS, nekā parasti, proti, vāks, gleznu reprodukcijas, fotomateriāli, zīmējumi. Lidzīgi – patīk, ka runājoši, kultūras zīmēm bagāti, ir daudzi materiāli dažādos žanros. Treškārt, apvienojot

Latvijas un citu zemju autorus (Sabaliauskaitē, Grass), JG arvien pārliecinošāk kļūst arī par MŪSMĀJU izdevumu! Manuprāt, tas pasvītrojams ar divām svītrām. Gaišu atvasaru visiem veidotājiem, jo, šķiet, visi ir no Ziemeļu puslodes!

Imants Auziņš

Apzinos savu pienākumu izteikt Jurim Žagariņam sīrniņu pateicību par JG270 „Kiberkambari”. Man grūti iedomāties labāku un spēcīgāku atbalstu dievturībai šajās dienās. Domāju, ka daudzi mūsu vidū nojauš mūsu sentēvu atstātā mantojuma vērtību, bet nespēj atrast veidu kā to sekmīgi īstenot un tālāk veidot mūsdienās. Jura norādījumam – cik spēdams dziedī/lasi dainas, var tikai pievienoties, un ieviest to savās ikdienas gaitās. JG vākos ievietota, šī doma ir zelta vērtā! Paldies par to!!!

Spuru Ričs, pašreizējais ārpus Latvijas dievturu vadonis

Par JG Rīgā ir tikai vislabvēlīgākās atsauksmes, vismaz to literātu vidē, kurā apgrozos. Ja mums nebūtu JG, būtu jānolaizās līdz *Vakara Ziņu* un *Privātās Dzīves* līmenim. Turieties, cik varat, un turiet mūs sev līdz!

Jānis Liepiņš, Rīgā

JG270 daudz laba lasīšanai, bet Ingmāras Balodes intervija ar Kristīnu Sabāļauskaiti „Atskatīšanās uz bāroku” pamudināja meklēt grāmatu *Silva rerum* un to lasīt!

Dace Micāne Zālīte, Rīgā-Nujorkā

Es ar prieku apskatījos JG270 seksīgo Treijas vāku, kas man atgādināja 1920. gadu brīvību tā laika latviešu mākslā. Toreiz gan tos, kaut vai lesbīgo Pierre de Louis *Chansons de Bilitis* (kaut vai bez mūzikas) varēja iepriekš pasūtīt tikai atzīti profesionāļi. Vēlāk daži no viņiem saņēma brīvas biļetes uz Austrumiem, ko valsts izdalīja t.s. Franču skolai. Man ļoti patika Ekmaņa un Šlesera raksti. JG lasu skaļi priekšā Valdai (viņa vairs labi neredz) no vāka līdz vākam. Vienlīdzības aizstāvis Zalāns mums atgādina asiņaino Lielo Franču revolūciju, bet piemirst, ka tā pilsoņu kārtai atnesa ne tikai izsludināto vienlīdzību, bet arī ilgi kāroto saimnieciskā brīvību un jaunus bagātīniekus. Jau drīz pēc tam Napoleons nodibināja savas slavenās un elitāras skolas profesijām un pavēra durvis straujai inovācijai un varenai saimnieciskai izaugsmei. Latvijā patlaban tiek spriests par Nacionālo attīstības plānu (NAP 2020) un iecerēto lielo lēcieni uz priekšu, kas lielā mērā balstās uz inovācijām, saistītām ar eksportu, arī par ienākumu nevienlīdzības mazināšanu. Izaugsme, kā to II Pasaules kara laikā norādīja kādreizējais Austrijas finanšu ministrs, skaistu un ātru zirgu un sieviešu cienītājs, Harvarda U. profesors Jozefs Šūmpēters, ir cieši saistīta ar veco preču un pakalpojumu vētraiņu un pat sāpīgu nomaiņu ar jauniem izgudrojumiem. Straujai izaugsmei visvairāk noderētu jaunās skolas, gudri skolotāji, izcili skolnieki. Latvijā šādu skolu vai programmu vēl nav.

Gundars Ķeniņš-Kings, Takomā (Tacoma, WA)

Patika komentārs par Gintera Grasa dzejoli „Ko vajag pateikt” JG270. Nemaz nebūdamas antisemīts, esmu vienis prātis, ka tas jau sen bija sakāms. Nezināju, ka

Ojārs Spārītis

RĪGAS SV. PĒTERA BAZNĪCA

Sv. Pētera dievnamam kā rātes baznīcai ir zīmīga vieta reformācijas mērķu īstenošanā Rīgā un Vidzemē. Te ar savām kvēlajām Mārtiņa Lutera domu un gara caurautajām runām uzstājās Kistrinā dzimušais sludinātājs Andreass Knopke, kurš kā Roterdamas Erasma un Johana Bugenhāgena skolnieks jau 1522. gada 12. jūnijā kopā ar Rīgas rātes pārstāvjiem piedalījās disputā pret pāvesta uzskatu aizstāvjiem. Tajā pašā gadā maģistrāts un Sv. Pētera draudzes nozīmēja Knopki par savu arhidiakonu un jau 23. oktobrī viņš vadīja savu pirmo dievkalpojumu. Knopkes darbībai bija tālas sekas. Viņa brīvdomība un katoļu pozīciju kritika audzēja rīdziniekos pretestību. Nemiera laiks sākās dažus gadus vēlāk. Vācijas baznīcu grautiņu iedvesmoti, Rīgas neprecēto tirgotāju brālības – Melngalvju – pārstāvji 1524. gada marta pirmajās dienās, protestēdami pret svēto rakstu vārdu zaimošanu, sāka demontēt Sv. Pētera baznīcā savu altāri. Jau 15. martā viņu piemēram sekoja citas ģildes un brālības un Sv. Pētera, kā arī Sv. Jēkaba baznīcā sāka postīt altārus, svētbildes, krusus un relikvijas. Vienu no Sv. Pētera baznīcas altārdaļas kapelām, kurā kaudzē samestas gulēja nozaimotās skulptūras, tautas mutē sāka dēvēt par kapelu „pie visiem svētajiem”. Ar laiku nemieri aprima un no katoļu laika altāriem atbrīvotās baznīcas piepildīja luteriešu sprediķi un kopīgi dziedātās dziesmas. Knopke piepildīja Lutera novēlējumu un kopā ar Prūsijas hercoga Albrehta sūtni Dr. Johanu Brismani 1530. gadā izstrādāja Rīgai un Vidzemei luteriešu baznīcu nolikumu (*Kirchenordnung*), kas kļuva par luteriešu pamatu luteriešu dievkalpojumiem. Ievērojamais Livonijas reformators Andreass Knopke varēja kļūt par Vidzemes superintendentu, bet nāve aprāva viņa darbīgo mūžu

(1539.18.II). Viņa kapakmens Sv. Pētera baznīcā ar Kristus augšamcelšanās ainu ir pirmais luteriešu ikonogrāfijas piemērs reformētās Vidzemes baznīcas mākslā.

Pēc Rīgas ieņemšanas (1621.16.IX) Zviedrijas karalis Gustavs Ādolfs pateicības dievkalpojumā Sv. Pētera dievnamā simboliski un arī praktiski atjaunoja luteriskās baznīcas tiesības būt par galveno konfesiju Vidzemē. Šis žests „zviedru lauvam” Gustavam Ādolfam Livonijā nodrošināja protestantiskās ideoloģijas atbalstītāja laurus visā luteriskajā Eiropā un kalpoja kā aizsegs Zviedrijas politisko un ekonomisko mērķu vārdā veiktiem iekarojumiem. Savukārt karaļa klātbūtne pacēla Sv. Pētera baznīcas prestižu, lai gan par zviedru armijas draudzes baznīcu tajā pašā laikā kļuva katoļiem atsavinātā Sv. Jēkaba baznīca. Par Gustava Ādolfa klātbūtni baznīcā vēsta vienā no labās puses pīlāriem ievietotā (1932) piemiņas plāksne.

Zviedru laikā Sv. Pētera baznīca ir piedzīvojusi vairākus kvalitatīvus arhitektoniskus pārveidojumus, kas ļauj tos savā veidā attiecināt uz pilsētas labklājības pieaugumu un kalpo par šīs labklājības mēru. Viduslaikos no sarkaniem ķieģeļiem celtais augstās gotikas stila dievnams godam pārstāvēja pilsētas patrona – Svētā Pētera – un katoļu baznīcas prestižu. Taču protestantisma citadelei Livonijā politisku un ideoloģisku apsvērumu labad vajadzēja mainīt tās tēlu. 17. gs. otrajā pusē dievnama ārieni skāra trīs nozīmīgi papildinājumi: jauns tornis, jauna fasāde un ar zvanu spēlēm pilsētnieku laicīgajām vajadzībām pieskaņota torņa mūzika. Pēc tam, kad stiprā vētrā (1666) sagāzās baznīcas gotiskais, slaidais tornis, sagraujot pilsētā vienu ēku un nonāvējot astoņus cilvēkus, nākamajā gadā tā atjaunošana tika uzticēta Dancigā salīgātajam ūdens apgādes un namdaru meistaram Jakobam Jostenam. Darbu nepabeidzis, Jostens atgriezās savā dzimtenē, bet līdz baznīcas jumtam uzceltais tornis un baznīca nodega Rīgas ugunsgrēkā

(1677). Pēc Johana Kristofa Broces ziņām baznīcu atjaunoja jau 1679. gadā. Bet tikai 1686. gadā rāte un Sv. Pētera draudze atkal bija sakrājušas līdzekļus jauna torņa celšanai, ko uzticēja no Strasburgas ieceltojušajam būvmeistaram Rupertam Bindensū (Bindenschuh). Ar trim vaļējām galerijām, trim kupoliem un slaidu smaili rotāto 418 Rīgas pēdu augsto no koka darināto torņa konstrukciju uz mūrētas, ar akmens flīzēm un pilastriem apšūtas astoņskaldņu pamatnes pabeidza 1689. gadā. Tai trūka jumta, tādēļ Zviedrijas karalis Kārlis XI torņa apjumšanai dāvināja (1690) 50 birkavu vara. Tajā pašā gadā torņa smailē uzstādīja arī bumbu un gaiļi.

Lai kāpinātu pilsētā svētku noskaņu, 1697. gadā birģermeistars Hanss Dreilings Sv. Pētera baznīcai dāvināja zvanu spēles. Pēc izgatavošanas meistara Kloda Freni darbnīcā Amsterdamā zvanu spēles – pieci lielāki un daudz sīki zvani – tika uzstādīti torņa vaļējās galerijās. Kā atlīdzību par šo dārgo dāvanu pilsēta apņēmas birģermeistara bērēs bez atlīdzības spēlēt četras melodijas, bet viņa pēcnācējiem – divas dziesmas. Interessants ir apstiprinātais (1697.21.IV) zvanu spēļu lietošanas reglaments. Tas paredzēja zvanu spēļu izmantošanas un samaksas kārtību baznīcai un mūzikim. Zvanu spēles drīkstēja skandināt bērēs, kāzās, kristībās, saderināšanās reizēs un citās svinībās. Cenas atlaide bija paredzēta augstāko ierēdņu – birģermeistaru, superintendentu, virsmācītāju bērēs. Zināmas priekšrocības baudīja arī minsterejas kungi, ārsti, pilsētas sekretāri, ģimnāzijas skolotāji. *Muižnieku un ierēdņu, tāpat lauku mācītāju bērēs par katru dziesmu bija jāmaksā baznīcai četri albertdālderī, Lielās un Mazās ģildes eltermaņu bērēs – seši albertdālderī, melngalvju, eltermaņu, lieltirgotāju u.c. ievērojamu namnieku bērēs – astoņi albertdālderī. Mazās ģildes namniekiem u.c. zemākas kārtas ļaudīm zvanu spēle vispār nebija domāta.*

Unikālā Sv. Pētera baznīcas torņa smailē kā augstākais Rīgas tornis neizbēgami tika apdraudēts kā no dabas spēkiem, tā no cilvēku nodarītā ļaunuma. 1721. gada pavasarī tajā iespēra zibens un nodega gan tornis, gan baznīca. Tolaik pilsētā uzturējās cars Pēteris I, kurš pats piedalījās glābšanas darbos, taču nesekmīgi. Pašu baznīcu gan atjaunoja visai ātri. Jau 1724. gadā to atkal iesvētīja dievkalpojumiem, bet torņa atjaunošanu pēc Bindensū projekta namdaru meistars Vilberns (Heinrich Wilbern) varēja uzsākt tikai 1743. gadā. Eiropā augstākās koka konstrukcijas torņa būve ilga trīs gadus un torni

no jauna iesvētīja (1746.9.X). Gandrīz 200 gadu Sv. Pētera baznīcas tornis kā Rīgas simbols un pazišanas zīme rotāja pilsētu. Apģūstot studiju praksi, 1930. gados Latvijas Universitātes Arhitektūras fakultātes studenti uzmērija sarežģīto Sv. Pētera baznīcas torņa konstrukciju un izgatavoja tā maketu. II Pasaules kara viļņiem skarot arī Latviju, tieši Pēterdienā (1941.29.VI) baznīca un tornis nodega atkal. Ņemot vērā studentu uzmērījumus un saglabājušos maketu, pēc arhitektu Pētera Saulīša un Gunāra Zirņa projekta torni atkal atjaunoja 1970. gadā, šoreiz nedegošā tērauda konstrukcijā.

Sv. Pētera baznīcas koptēla atjaunošanas koncepcijā ietilpa arī ieejas fasādes apdare. To veica (1688-1692) pēc arhitektu Švenburga (Johannes Schwenburg) un Bindensū projekta un gotiskajai sarkano ķieģeļu baznīcai pievienoja barokālu aplikāciju. Sekojot mūrniekmeistara Henikes (Heinrich Henicke) ieteikumam, akmeņkaļi visu rietumu fasādi un plašās logailas ietēra iesārtajā Salaspils gliemeždolomitā un papildināja ar pelēkā Gotlandes smilšakmens pilastriem, volūtām un vāzēm. Var pat sacīt, ka Rīgas Sv. Pētera baznīcas fasādē attāli kļuva nojaušami itāļu agrīnā baroka pirmparauga – Romas II Gesū baznīcas fasādes kompozīcijas paņēmieni un elementi, protams, adaptēti Ziemeļeiropas arhitektūras proporciju un materiāla izteiksmei. Lai monumentālās fasādes plakni atdzīvīnātu saskaņā ar baroka stila priekšstatiem par mainīgā gaismā vibrējošu un dinamisku rotājumu, arhitekts paredzēja kādreizējo gotisko ieeju papildināt ar trim iespaidīgu izmēru portāliem. Kā Bernini kolonādes ievada ceļu uz Sv. Pētera katedrāli Romā, radot bezgalīgu kolonu nīrboņu, vai, kā atdarinot antīkos tempļus, itāļu baroka arhitekti rotāja dievnamu fasādes ar kolonām, tā Eiropas katoliskajos dievvidos – Štrasburgā – pieredzi guvušais Bindensū „pārcēla” uz ziemeļniecisko Rīgu gan ģeogrāfiski, gan semiotiski klasiskā mantojuma motīvus un piemēroja tos protestantisma citadeles rotājumam.

Kā tas jau bieži bija gadījies dievnamus ceļot un pārbūvējot, tā arī šoreiz Bindensū grandiozā plāna istenošanai līdzekļu nepietika. Izpildot Rīgas tirgotāja un Sv. Pētera baznīcas draudzes locekļa Kļausa Misseta testamentā pausto gribu, viņa atraitne piešķīra naudu portālu būvei. Pēc Bindensū izstrādātā (1692) projekta ar alegoriskām skulptūrām papildinātos portālus Igaunijas smilšakmeņi kala tēlnieki Šauss (Johann Daniel Schauss) un Gervins (Johann Gerwin), ▶

Franks Gordons

CIK TRAKA BIJ MĪLA, CIK NEŠPETNS BIJ NAIDS JEB JOZEFS UN MAGDA

Magda Gebelsa (Goebbels) piedzima 1901. gada 11. novembrī. Viņas māte bija tobrīd vēl neprecējusies kalpone Augusta Bērende (Behrend). Viņas tēvs bija būvuzņēmējs un diplomētais inženieris Dr. Oskars Ritšels (Ritschel), kurš apprecēja savu kalponi drīz pēc Magdas piedzimšanas. Magdas māte 1905. gadā šķīrās no Ritšela un 1906. gadā salaulājās ar Briselē mītošo turīgo žīdu komersantu Rihardu Fridlenderu, kurš adoptēja Magdu. Abi kungi, kas cits citu ļoti cienīja, divatā gādāja par to, lai meitene gūtu labu izglītību. Briselē Magda mācījās katoļu skolā. Tā kā māte viscaur aizrāvās ar vīra biznesu, Magdu ievietoja internātā. Kad sākās pasaules karš, māte ar meitu pameta Briseli un apmetās Berlīnē. Patēvs – žīds Frīdlenders vēlāk tām pievienojās un strādāja kā viesmīlis, lai uzturētu ģimeni. Ritšels, kurš apmetās Bad-Go-desbergā, sniedza Fridlenderam finansiālu

- iespējams, piedaloties vēl citiem akmeņkaļiem. Pēc tēlnieku darba pabeigšanas portālus zeltīja un krāsoja, imitējot marmoru, ar krāsas palīdzību ieviešot gaismēnu kontrastus. Uz konsoles virs vidējā portāla redzams Kristus – Pasaules valdnieka skulpturālais tēls. Nišās zem viņa ievietotas Jāņa Kristītāja un Evāņģēlista Jāņa skulptūras. Kreisās puses portālu rotā Mozus tēls, bet nišas kolonu starpā aizpilda Grēku nožēlas un Ticības alegorijas (?). Labās puses portāla ikonogrāfisko ansambli veido augšā novietotais Sv. Pētera tēls un nišās ievietotās Mīlestības un Ticības alegoriju skulptūras.

Ugunsgrēkā bojāts, tomēr pēc restaurācijas atkal uzposts, Sv. Pētera baznīcas rietumu fasādes arhitektoniskais un skulpturālais greznums ziemeļnieciskā manierē atkal pauž Rīgas luterāņu kādreizējo spožumu. □

Akadēmiķis Dr. habil. art. Ojārs Spārītis, Latvijas Mākslas akadēmijas profesors un prorektors, LV prezidenta pilnvarotais pārstāvis UNESCO, aktīvs baznīcu u.c. kultūrpieminekļu atjaunošanā, ir daudzu monogrāfiju u.c. publikāciju autors. TZO un virkne ārzemju apbalvojumu.

palīdzību, un Magda arī Berlīnē tika uzņemta meiteņu internātā.

Drīz vien Magda iemīlējās kādas klases biederenes brālī – tas bija Viktors-Haims Arlozorovs (Arlosoroff). Šis brillīnais tumšmatīs jau pusaudža gados bija dedzīgs cionists. Ciemojoties Arlozorovu mājā, Magdu valdzināja jūdu reliģija. Viņa sāka nēsāt kaklarotu ar Dāvida zvaigzni. Zilacainā gaišmate aizrāvās tiktāl, ka bija gatava doties Viktoram līdz uz Palestīnu, lai tur uzsāktu jaunu dzīvi. Bet Viktors aizbrauca turp viens, un Magda palika Berlīnē.

Drīz Magda apprecēja turīgo rūpnieku Ginteru Kvantu (Quandt), kurš bija divreiz vecāks par viņu, un piedzima dēls Haralds. Taču kopdzīve ar Kvantu izjuka, un Magdas dzīvē ienāca Jozefs Gebelss, kurš bija Hitlera nacistu partijas (NSDAP) gauleiters (reģionālais vadītājs) Berlīnē un izdeva tur ārkārtīgi kaujiniecisko avīzi *Der Angriff* (Uzbrukums). Gebelss bija gaužām neizskatīgs, turklāt viņš kliboja (iedzimta kājas deformācija – *Klumpfuss*). Taču viņš bez šaubām bija harismātisks, izglītots, rakstīja ludziņas, bija apburošs sarunas biedrs un ļoti patika sievietēm. Pats viņš bija gandrīz vai erotomans, ļoti juteklīgs. Kā jau Hitlera tuvākais līdzgaitnieks, Gebelss bija pārliecināts antisemīts. Vārdu sakot, ar Hitlera svētību 1931. gada 18. augustā notika Jozefa un Magdas kāzas. Iznesīgā, slaidā, viscaur āriskā Magda, nacistiem nākot pie varas 1933. gada 30. janvārī, kļuva par Trešā Reicha Pirmo Dāmu. Hitlers turējās vecpuiša kārtā, Eva Brauna vēl nebija manīta firera „lokā”, un Magda tika celta gaismā kā ideālās vācu sievietes un vācu mātes simbols. Gadu gaitā Gebelsiem piedzima seši bērni. Visiem tika doti „āriski” un „nordiski” vārdi, kas sākās ar burtu H (kā *heil*, kā Hitleri): Helga, Hildegarde, Helmut, Holdīne, Hedviga, Heidruna. Un kas pa to laiku notika ar Magdas gādīgo patēvu Rihardu Fridlenderu? Gebelss lika viņu apcietināt, un 1938. gadā viņš nomira kādā nacistu koncentrācijas nometnē.

Kā jau teikts, Jozefs Gebelss bija nevaldāms brunču ģēģeris, un 1936. gada rudenī viņš sāka apcelt čehu kino aktrisi Lidu Bārovu (Baarova). Par šo aizraušanos drīz tērgāja „visa Berlīne”, un brieda briesmīgs skandāls. Beidzot iejaucās pats firers, un 1938. gada oktobrī burtiski pavēlēja Gebelsam saraut jebkādu sakarus ar čehu skaistuli.

Viktors-Haims Arlozorovs Palestīnā drīz vien kļuva par otro personu cionistu kustības

sociāldemokrātiskā spārna vadībā – tūlīt aiz Davida Ben-Guriona. Ja Ben-Gurions tika uzskatīts par iecerētās žīdu valsts premjermministru, tad Arlozorovam tika uzticētas ārlietas, un salīdzinājums ar Zigfrīdu Annu Meierovicu te būtu gluži vietā. Drīz pēc Hitlera nākšanas pie varas, 1933. gada maijā, Arlozorovs – vācu valodas pratējs un vācu mentalitātes pazinējs – devās uz Berlīni, lai sagatavotu vienošanos starp Vācijas valdību un Palestīnas cionistu izpildvaru (*Jewish Agency*). Darījuma būtība bija tāda: Hitlerš ļauj Vācijas žīdiem izejot uz Palestīnu un ņemt līdz zināmu naudas summu (bez kuras britu mandāta administrācija nedeva ieceļošanas atļauju), un par to strauji augošie Palestīnas žīdu kooperatīvi un ražotnes uzņēmās ievest Vācijā ražotas preces.

Vārdu sakot, „tik Dievs tur augšā” zina, vai Viktors-Haims Arlozorovs šīs Berlīnes vizītes laikā ir ticis ar Magdu, bet šim ceļojumam drīz sekoja liktenīgais brīdis – 1933. gada 16. jūnija vakars, kad Arlozorovam, kurš kopā ar sievu Simu pastaigājās vientulīgajā Telavivas pludmalē, pēkšņi uzbruka divi vīri un nošāva viņu. Vainīgos, kas pazuda tumsā, neizdevās atrast. Arlozorova bērēs piedalījās pāri par 70 tūkstošiem cilvēku. Te jāatgādina, ka žīdu kopskaits tālaika Palestīnā nepārsniedza 400 tūkstošus...

Tajās dramatiskajās dienās cionistu kustību Palestīnā plosīja konflikts starp Ben-Guriona piekritējiem, kuru iedoloģijas pamatā bija sociāldemokrātisks „darba kults”, un Žabotinska piekritējiem, kuriem galvenais bija ne-lokāma nacionāla stāja un kaujas gars. Slep-kavībā vainoja Žabotinska piekritējus – t.s. revizionistus, bet aizdomās turētus drīz atbrīvoja – nebija pierādījumu. Zināms ir viens: Jozefa Gebelsa antisemitisms kopš tās va-saras iedegās baltkvēlē, un šis briesmīgais naidš spēcīnāja šī vīra daudzīnāto daiļrunību. 1941. gada 16. novembrī, kad Rīgā jau ritēja priekšdarbi Rumbulas slaktīnam, ne-dēļas laikrakstā *Das Reich* parādījās Gebelsa raksts „Die Juden sind schuld!” – „Žīdi vainīgi!”. Tajā pirmoreiz skaidri, gaiši, izteiksmīgi plašajai vācu publikai tika pateikts, kas sa-gaida žīdu tautu Eiropā. Citēsim: *Šajā vēs-turiskajā konfrontācijā ikkatrs žīds ir mūsu ienaidnieks, vienalga vai viņš veģetē kādā poļu geto vai vēl parazitē Berlīnē vai Ham-burgā, vai Ņujorkā vai Vašingtonā pūš kara taurē. Visi žīdi no savas dzimšanas un rases pieder pie starptautiskās savzvērestības pret nacionālsociālistisko Vāciju. (...) Žīdi ir izolē-jami no vācu tautas kopības, jo viņi apdraud*

mūsu nacionālo saliedētību. Tas ir eleman-tārs tautiskas, nacionālas un sociālas higi-ēnas bauslis (...) Ir tikai viens iedarbīgs līdzek-lis – izdarīt griezumam un nogrūst. (...) Katrs vācu karavīrs, kurš šajā karā krit, ir žīdu vai-nas rezultāts. Tas gulstas uz viņu apziņas, un viņiem par to jāsamaksā.

Staljingrada iezīmēja pagrieziena Lielvāci-jas austrumu frontē, diždesants Normandi-jā – rietumu frontē, un 1945. gada 12. aprī-lī, kad padomju tanki atradās 60 kilometru attālumā no Berlīnes, pasaulslavēnie „Berlī-nes filharmoniki” deva savu pēdējo koncertu Lielvācijas metropolē. Starp kūpošajām dru-pām koncertzāle kā par brīnumu bija neskar-ta. Klausītāju vidū bija lieladmirālis Dēnics, Alberts Špērs un Jozefs Gebelss. Kad kon-certs beidzās, pie izejas stāvēja *Hitlerjugend* knauķi un kurvišos piedāvāja ciānkālija kap-sulas. Šī pēdējā koncerta programmā bija Brunhildes sadedzināšanās Vāgnera *Dievu mijkrēšļa* finālā.

1945. gada 22. aprīlī Magda Gebelsa ar bēr-niem pārvācās uz Hitlera bunkuru. Un 28. aprīlī viņa uzrakstīja vēstuli savam dēlam no pirmās laulības Haraldam Kvantam, kurš at-radās Ziemeļāfrikā kādā vācu kara gūstekņu nometnē. Lasām: *Mans mīļotais dēls! Mēs nu esam jau sešas dienas fīrera bunkurā, pa-pus, tavi seši mazie „Geschwister” un es, lai mūsu nacionālsociālistiskajai dzīvei sagādā-tu vienīgo godpilno noslēgumu. (...) Pasau-le, kas nāks pēc fīrera un nacionālsociālis-ma, nav tā vērtā, lai tajā dzīvotu, un tāpēc es paņēmu arī bērņus līdzī. (...) Lai Dievs dod, ka man pietiek spēka paveikt pēdējo un vis-smagāko. Mums vēl tikai viens mērķis: uz-ticība fīreram līdz nāvei.* 30. aprīlī ap plkst. 15.30 nošāvās Hitlerš, mirst Eva Brauna. Un 1. maijā Magda sauc talkā ārstu, lai iemidzi-nātu un tad noindētu Helgu (12), Hildegardu (11), Helmutu (9), Holdīni (8), Hedvīgu (6) un Heidrunu (4). Tai pašā dienā ap plkst. 20.00 noindējās Jozefs Gebelss un Magda – *priekšzīmīgā vācu sieva un māte.*

Cik traka bij mīla, cik nešpetns bij naidš. In-scenējis ne jau Vāgners, bet neizdibināmais LIKTENIS.

Par Franku Gordonu skat. JG270:29-31.

Andris Strazdiņš. *Noņemšana no krusta / Deposition*. 2012. Jaukta tehnika. 28 x 36 cm

Par mākslinieku skat. 25. lpp.

Rolfs Ekmanis

STARPTAUTISKIE RAIDĪJUMI LATVIEŠU VALODĀ 20.GS. OTRĀ PUSĒ

Sākums JG235(2003), 237-238(2004), 248(2007), 250-251(2007), 253(2008)-256(2009), 261-262(2010), 266(2011), 268-269(2012)

RADIO BRĪVĀ EIROPA/RADIO BRĪVĪBA (RFE/RL) – VI

TRĪS SPALVAS PIE CEPURES

Kad amerikāņu Centrālās izlūkošanas pārvalde jeb *Central Intelligence Agency* (CIA, dib.1947) un Franka Visnera (Wisner) vadītais, 40. gadu beigās un 50. gadu sākumā no ASV Valsts departamenta un arī CIA visumā neatkarīgais, superslepenais Akciju koordinācijas birojs (OPC – Office of Policy Coordination) ieripināja *Radio Free Europe* (RFE, dib.1950) un *Radio Liberty* (RL, dib.1953), kas kopīgi joprojām raida 28 valodās¹, tie bija tikai eksperimenti – nepārbaudīti un tolaik visai plaši apšaubīti. Bet jau drīzā laikā Maskavas iekšējā un ārējā impērijā līdz pat tās bezsaules norietam RFE un RL gūst nepieredzētu rezonansi radiatoraidījumu vēsturē. Abu, līdz 70. gadu sākumam it kā „privāto” (pēcāk ASV Kongresa finansēto) raidītāju informācijas plūsmu klausās visi, gan rūpnīcu strādnieki, gan kolhoznieki, inteligēnces pārstāvji, totalitāro režīmu opozicionāru aktīvistu, gan arī RFE/RL programmu transkribētāji KGB un Maskavas satrapiju specdienestu iestādēs. Par RFE/RL nozīmīgumu PSRS un Austrumbloka valstu valdošo režīmu atmiekšķēšanā un sabrukšanā cildinošas liecības ir devušas tādas slavenības kā Havels (Vaclav Hável) Čehoslovākijā, Valensa (Leh Valensa) Polijā, Aleksandrs Solžņicins un Andrejs Saharovs PSRS, arī vēlāk par prezidentiem kļuvušie Lennarts Meri Igaunijā un Vītautas (Vytautas) Landsbergis Lietuvā. Meri pat iesniedz formālu ierosinājumu apbalvot RFE/RL ar Nobela Miera prēmiju. Rietumu radiobalsis nepaiekt secen arī Borisam Jelcinam. Un Mihailam Gorbačovam puča dienās (1991.VIII) RL bijis viņa vienīgais kontakts ar

¹ RFE/RL mērķauditorijas (2012) atrodas 21 valstī: Afganistānā, Armēnijā, Azerbaidžānā, Baltkrievijā, Bosnijā, Gruzijā, Irānā, Irākā, Kazahstānā, Kosovā, Kirgizstānā, Maķedonijā, Moldovā, Montenegro, Krievijas Federācijā (ieskaitot Ziemeļkaukāza tautas, tatārus un baškīrus), Serbijā, Tadžikistānā, Turkmēnistānā, Ukrainā, Uzbekistānā.

ārpasauli. Mūsu pašu valsts galvgali esošie pārstāvji gan ir bijuši kautrīgāki RFE/RL nopelnu publiskā atzišanā, toties mazāku bīklumu ir izrādījuši latviešu raidījumu klausītāji, īpaši sākot ar 80. gadu vidu, piesūtidami redakcijai Minhenē simtiem uzslavu un pateicības vēstuļu.

Aukstā kara historiogrāfu lielumlielā vairākuma uzskatā vislielākā atzinība CIA pienākas par veiksmēm psiholoģiskā kara jomā. Un gandrīz vienmēr Vašingtonas specdienestu panākumu virknē ciņā pret Maskavas totalitārismu pēc II Pasaules kara pirmo vietu iegūst RFE un RL. Otrajā vietā visnotaļ minēts turpat 20 gadus slepeni CIA finansēti atbalstītais, Parīzē bāzētais *The Congress for Cultural Freedom* (Kongress par kultūras brīvību, dib. Berlīnes amerikāņu sektora teātrī *Titania Palace*, 1950), kas rīko dažādas ievēribas vērtas konferences, koncertus un izstādes un kura paspārnē iznāk virkne vērtīgu, plaukstošu, intelektuāli ievirzītu un akadēmiski reputablu periodisku publikāciju un grāmatu.² Nozīmīgo panākumu trešā un pēdējā vieta parasti piešķirta CIA sekmīgi īstenotajam projektam apgādāt Berlīnes krievu sektora iedzīvotājus strādnieku sacelšanās laikā (1953) ar pārtikas produktiem. Mazāk zināma ir krietni garākā rinda CIA/OPC pasākumu, kas saistīti ar traģiskām neveiksmēm, kam par veltīgu upuri kļūst arī krietns skaits latviešu jaunekļu.

SOUTHERN GENTLEMAN VISNERS

Jau pašā sākumā ar speciālu amerikāņu direktīvu (*National Security Council Directive* 1948.18.VI) nodibinātajam Akciju koordinācijas birojam (turpmāk OPC vai akciju birojs) nākas sastapties ar grūtībām, proti, no pirmās kārtas kandidātiem neviens nevēlas vadīt šo mistisko iestādi – ne Dalles (Allan Dulles), kurš gan vēlāk uz deviņiem gadiem (1953-1961) iesēžas CIA direktora krēslā, ne Korea (Mathias Correa), augsta ranga darbinieks prezidentu Ruzvelta un Trumena valdībā, nedz arī pretkomunistisku arodkustību organizētājs Brauns (Irving Brown). Jāpriet diviem mēnešiem, kad pēdīgi šīs visumā savvaļas iestādes vadību uzņemas (1948.19.VIII) Franks Visners (Wisner), prominentas Misisipi (Mississippi) štata dzimtas atvase. Virdžīnijas Universitāti (U. of Virginia) beigušo advokātu kara laikā nozīmē par OSS (Office of Strategic Services) agentu Rumānijā. Pie OPC stūres rata Visners atrodas četrus gadus – līdz akciju biroja sava veida iegrozīšanai, t.i., formālai iekļaušanai (1952.VIII)

² Skat. JG268:54.

CIA projektu direkcijā (*Directorate of Plans*) – bet joprojām lielā mērā viņa vadībā.

(*Jāpaskaidro, ka izņēmuma kārtā šeit sekojošam tekstam ir tikai netiešs sakars ar RFE/RL. Tas vairāk uzlūkojams par epizodiskiem, dažkārt arī grūti pārbaudāmiem un sarežģīti pierādāmiem blakus pierakstiem, kas attiecas uz abu raidītāju izveidošanā nozīmīgā, ne reizi vien jau agrāk minētā Franka Visnera³ vadītā OPC jeb akciju biroja citām, saprotamu iemeslu dēļ „rakstos un sērijās” skopāk izgaismotām un, maigi izsakoties, ar krietni mazākām sekmēm vainagotām aktivitātēm aizvadītā gadsimta 40. gadu beigās un 50. gadu pašā sākumā, proti, uz kvazimilitārām operācijām un atbalsta sniegšanu subversīviem, pret Maskavas varu vērstiem grupējumiem Dzelzs priekšvara austrumu pusē.)*

Tas ir laiks, kad Lielbritānijā, bet īpaši ASV valda pārspilēta nervozitāte, kad tiek hiperbolizēta bailu sajūta sakarā ar it kā drīzumā ļoti iespējamo padomju bruņoto spēku iebrukumu Rietumeiropā. Vispirms angļi un viņiem uz pēdām amerikāņi drudzaini ķeras pie pretestības kustību tīkla izveidošanas Vidus- un Austrumeiropā, arī atsevišķos PSRS nekrievu reģionos, kas aizkavētu krievu kara mašīnas virzīšanos uz priekšu un ļautu NATO (dib. 1949.4.IV) spēkiem sagatavoties pret uzbrukumu. Šādā, nereti visai šausalīgu pareģojumu gaisotnē, Visnera un viņa kolēģu plānotās slepenās akcijas gūst entuziasmistisku atbalstu oficiālās Vašingtonas augšgalā. Kamēr pirmajā gadā Visnera rīcībā ir ārvalstīs (7 vietās) izvietoti 300 aģenti, gadu vēlāk to skaits ir pieaudzis līdz 1 531 (47 vietās). Kamēr OPC pirmā gada (1948) budžets ir \$2 milj., 1952. gadā naudas plūsma jau saņēgusi \$200 miljonus⁴.

NEDIENAS ALBĀNIJĀ, UKRAINĀ, POLIJĀ U.C.

Operation Albania ir pirmā akcija Maskavas imperiālisma atpakaļrullēšanas jeb atpakaļbīdīšanas procesā. Visners tai piešķir vārdkopu *kliniskā operācija*, kuras pieredzi vēlāk varētu pielietot citur, nopietnāka rakstura operācijās. Sadarbībā ar britu SIS (*Secret Intelligence Service*), drīz vien pārdēvētu par MI6, un slepeno *Russia Committee* tiek nolemts (1948.V) iesūtīt Albānijā laivās, ar izpletņiem, arī pa zemes ceļu Malτας salā apmācītus bruņotus albāņus ar mērķi izveidot partizānu kustību un gāzt promaskavisko Hoksas (Enver Hoxha) režīmu. Bet jau pirmā no Korfu (Kerkiras) salas nosūtītā 26 cilvēku

grupa tiek momentā ielenkta un iznīcināta (1951.3.X). Tikai pāris kaujiniekiem laimējas nokļūt atpakaļ Grieķijā. Tas pats notiek ar visām pārējām grupām. Hoksas drošības spēki ir informēti līdz pēdējam sīkumam par izsēdināšanas vietu un laiku. *Te kaut kas neizskatās īsti labi, komunisti zina pārāk daudz par iesūtītajiem cilvēkiem*, dziļdomīgi konstatē aģents Lous (Robert Low).⁵ Pēc vairākiem gadiem pirksts tiek vērstis pret galveno sakarnieku starp CIA un MI6 – angli Filbiju (Kim Philby), kurš, kā atklājas 1963. gadā, jau 1934. gadā sācis spiegot par labu Padomju Savienībai un pēckara gados faktiski sagrauj britu izlūkošanas dienestu. Bet visbiežāk pret Maskavas subsidētiem aģentiem, iefiltrētiem albāņu bēgļu kopienās. Kaut arī Visneram un viņa tolaik labajai rokai, Franklinam Lindsejam (Lindsay), kurš II Pasaules kara laikā piedalās Tito partizānu akcijās pret vācu okupācijas spēkiem, nav iemesla nodoties aplausiem un svinīgai tostošanai, baidītie fakti viņus pārāk neuztrauc. Nāvē nosūtītie tiek ātri vien aizmirsti un *Albanian Operation* tiek atzīta par teicamu *paraugstundu*, par vērtīgu mācību ievērot lielāku modrību politisko bēgļu vervēšanas gaitā.

Operation Ukraine. Jau drīz pēc kara beigām Rietumu eksperti secina, ka padomju bruņotie spēki un politiskā un militārā kontrole ir pārāk spēcīga, lai ukraiņu pretestības kustība varētu būt veiksmīga. Tas neattur angļu un amerikāņu lidmašīnas izplatīt pretpadomju skrejlapas virs Karpatu kalniem – uz kuriem tolaik ir pārcēlies ukraiņu partizānu centrs – ar mudinājumiem nenolikt ieročus un turpināt cīņu. 1949. gada otrā pusē amerikāņu C-47 (sauktu par *Skytrain* vai *Gooney-bird*) noiet padomju lidlauku tuvumā vairākas ukraiņu cīnītāju grupas, kuras visas pazūd kā akā iekritušas. Vairākus gadus akciju biroja vīri turpina apgādāt ukraiņu partizānus no gaisa ar kara u.c. materiāliem, lielākoties nezinādami, vai tie nonāk pareizajās rokās – tā teikt, drošs paliek drošs, pietiekoši, lai šķietamo pretpadomju kustību paturētu pie dzīvības, bet nepietiekoši, lai tā gūtu ievēribas vērtus panākumus – kā slimu govī, kuru pa laikam jāpabaro, lai tā galīgi nenošprāgtu, cerībā, ka ēdinātājs kaut ko kaut kad nākotnē tomēr vēl varēs izslaukt.

Vislielākās cerības tiek liktas uz *Operation Poland*, kuras dēļ Visnera komanda saiet ragos ar ne vienu vien izlūkošanas ekspertu. Bet Visners ņem virsroku – pateicoties Vašingtonas politelītes turpat 100% atbalstam.

³ JG261:30, 262:48, 266:25.

⁴ US Congress. The Senate Select Committee (*Church Committee* – after Senator Church). *Final Report* 1:147 & 2:31-32.

⁵ Peter Grose. *Operation Rollback: America's Secret War Behind the Iron Curtain*. New York: Houghton Mifflin, 2000:256.

Jau 1945. gada septembrī Polijā nodibinās plaša pagrīdes kustība WIN – *Wolność i Niezawisłość* (Brīvība un neatkarība), ko Visnera puiši, pretēji CIA pretizlūkošanas daļas brīdinājumiem, vairāk nekā trīs gadus (Māršala Plāna ietvaros!) bagātīgi apgādā ar naudu, ieročiem, munīciju, radiatoraīdītājiem u.c. materiāliem. Kā angļu, tā arī amerikāņu izlūkošanas iestādes ir totālā neziņā, ka jau 1947. gadā KGB kopā ar poļu *Ministerstwo bezpieczeństwa publicznego* (Tautas drošības ministriju) praktiski iznīcina vēl pie dzīvības esošos nedaudzos WIN grupējumus, pie kam CIA uzticības kontaktpersona „Sienko”, it kā viens no WIN līderiem, jau sen ir kļuvis par KGB dubultaģentu. Pat tad, kad atsevišķi CIA aģenti izsaka pamatotas aizdomas par poļu pretestības kustībā iefiltrētiem padomju aģentiem, Visners, nicīgi tās novērtēdams un ilūzijās grimdams, paliek pie sava un neļauj nevienam stāties ceļā, deklarēdams diezgan kļiedzošā formā, ka Polijas projekts ir visievērojamākā, visizšķirošākā, vissekmīgākā, visgraujošākā amerikāņu kvazimilitārā operācija padomju orbitā – līdz pat sensacionālajai atklāsmei poļu radiofonā (1952.28.XII) par Polijas slepenās izlūkošanas aģentūras atmakoto, *rietumvalstu atbalstīto bruņotas sacelšanās plānu*, tolaik vēl neizpaužot angloamerikāņu izlūkdienestu veiksmīgo apvešanu ap stūri.

Šiem bezjēgas projektiem Austrumeiropā pievienojas vēl citi – absurdāki par absurdu. Tāpat kā Ukrainā, bez vēsts pazūd Moldāvijas republikā (1951.VIII) un Ungārijas rumāņu Faragas apgabalā (1951.X) nomestās brīvības cīnītāju grupas. Ar akcijām nevedas arī Baltkrievijas rietumu daļā, Aizkaukāza republikās, Krimas pussalā u.c. Par fiasko jeb galīgu caurkritienu izvēršas *Volunteer Freedom Corps* (Brīvprātīgā brīvības korpusa) formēšanas plāns – savervēt, apmācīt, ieņemt kājnietu kaujas bataljonus un stacionēt Rietumvācijā un Austrijā 250 000 dažādu tautību bēgļu jauniešu. Folklorizēties ir tolaik ģenerālleitnanta Krittenbergera (Willis Dale Crittenberger) teiciens: *Why should American boys die?* (Kādēļ mirt amerikāņu puišiem?). Traģisku neveiksmi piedzīvo arī *Baltic Operation* – Baltiešu operācija. Un uz zemeslodes tās nav vienīgās vietas, kur Visnera vadītajam akciju birojam (OPC – pēc 1952 *Directorate of Plans*) nepaveicas.⁶

ABORTĪVĀ OPERATION JUNGLE

Par MI6 Ziemeļu reģionā iedalītajām Maskavas okupētajām Baltijas valstīm sākotnēji

⁶ Harry Rositzke. *The CIA Secret Operations: Espionage, Counterespionage and Covert Actions*. Boulder, CO: Westview, 1988.

atbildīgs ir Arhangeļskā dzimušais angļu rūpnieka dēls Harijs Kars (Harry Lambton Carr) – kopā ar viņam padoto Mekkibinu (Alexander McKibbin). 40. gadu otrā pusē plānotajās operācijās, kam dots *Operation Jungle* nosaukums, iesaista arī zviedru speciālistus un ģenerāļa Gēlena (Reinhard Gehlen) vadīto vācu izlūkdienestu. Franka Visnera OPC komanda ar zināmu skaudību vēro britu „spīdošos panākumus” dučiem aģentu izsēdināšanā Baltijas juras piekrastē Lietuvā (parasti Palangas apkārtnē), Latvijā (ap Ventspili un Užavu) un Igaunijā (Sāremas salā), arī Polijā (ap Ustku) – bieži vien ar leģendārā vācu kapteinleitnanta Klōzes (Hans Helmut Klose) komandētajām „Gēlena ātrlaivām” (bij. vācu karaflotes *S-Boot* jeb *Schnellboot*). Drīz vien šo un citu operāciju īstenošanā arvien agresīvāk sāk iesaistīties amerikāniskā konkurences gara pārņemtā Visnera komanda, *cerībā ne tikai sasniegt, bet pārspēt britu profesionalitāti*. CIA operācijas Baltijā koordinē drūmi noslēpumainais, it kā Rīgā dzimušais Hartmans (Paul Hartman).

Ar ļoti aizkustinošiem stāstiem angļu un amerikāņu daiļrunīgajiem aģentu vērtējumiem nav daudz jāpūlas, lai savu mērķu īstenošanai iesaistītu augsti motivētus jaunekļus no baltiešu politisko bēgļu vidus – Lielbritānijas, ASV un vēl citu valstu interesēs, lūk, esot agrāk vai vēlāk atbrīvot viņu Maskavas varā nonākušās zemes. Priekšdarbi jau esot iesākti. To ietvaros nepieciešama PSRS militāro u.c. mērķu izlūkošana un informācijas nogādāšana Rietumos.

Protams, visa pamatā ir nevis Londonas/Vašingtonas vēlme atbrīvot Albāniju vai baltiešu zemes, bet gan gūt Aukstajā karā virsroku pār Maskavu.

Brīvprātīgos pēc „darba līguma” parakstīšanas parasti nosūta uz vienu no amerikāņu armijas novietnēm Bavārijā dažādām pārbaudēm, kam seko speciālas apmācības, parasti 82. gaisa desanta divīzijas (82nd Airborne Division) mājvietā, šo rindīņu rakstītājam ļabi pazīstamajā Ziemeļkarolīnas štata Fortbregā⁷ – upju un ezeru pārvarēšana naktī, pielavīšanās lidlaukiem, vairāku dienu pavadīšana mežā bez pārtikas, piecu dienu ilgstoši pārgājieni uz kādu nozīmētu mērķi un atkal tikpat ilgs laiks atpakaļceļā, lēkšana ar izpletņi vispirms no speciāla torņa, tad no zemu lidojošām lidmašīnām, izpletņa

⁷ Šo piezīmju autors, iesaukts ASV armijā Korejas kara laikā, dien par karakalpu 519 *Military Intelligence Service Battalion*, pēcāk 525 *Military Intelligence Group* – ar pastāvīgo mājvietu: *Fort Bragg, North Carolina*, tad līdzīgās vienībās aktīvajā rezervē (kopā 7 gadus).

un spiegošanai nepieciešamās aparatūras noslēpšana u.tml. Pēc apmācībām aģenti nonāk Gēlena izlūkdienesta rīcībā.

Uz savām zemēm nogādāto jauncepto aģentu uzdevumi ir dažādi – tikt pieņemtiem darbā (ar viltotiem dokumentiem) un iepazīties visos sīkumos ar, piemēram, kādu no Ļeņingradas kuģu būvētavām vai ar lidmašīnu daļu rūpnīcu Rīgas pievārtē, izpētīt Baltijas jūras krasta nocietinājumus Kaļiņingradas (bij. Kēnigsbergas – Königsberg) tuvumā, nodibināt sakarus ar Lietuvas, Igaunijas un Latvijas nacionālajiem partizāniem un ziņot par šo „mežabrāļu” darbību, vienību lielumu u.c. Ārēji operācija iet kā pa šņorīti – ar ātrlaivām (dažkārt ar zvejnieku motorlaivām no Zviedrijas) Baltijas piekrastē izsēdinātie vai ar izpletņiem nomestie aģenti bez lielām grūtībām nokļūst pie „pretestības kustības” vīriem laukos, bet pilsētās kontaktē tā sauktos „atbalstītājus”. Tā apmēram septiņus gadus, līdz MI6 un CIA nākas atzīt savu pilnīgu sakāvi – ievērojami līdzekļi izdoti par velti un krietns skaits baltiešu aģentu tiek nogalināti vai labākā gadījumā nokļūst KGB cietumos – pēc neapstiprinātām ziņām aptuveni 30 latviešu, no kuriem daļu atbrīvo, vismaz uz laiku, ar nosacījumu kļūt par viltus partizāniem nākošā aģentu sūtījuma notveršanai. Jau no paša sākuma KGB ar savām operatīvajām slepeno aģentu tīkla spēlēm Baltijas republiku teritorijā, ar surrogātiem un meliem totāli piesmej Rietumu specdienestus. Aģentu darbības paralizēšana sagrauj Baltijas tautu pretestības kustībai tik nepieciešamo Rietumu morālo un materiālo atbalstu.

Neilgi pēc tam, kad krastā nonākušie vai ar izpletņiem piezemējušies aģenti (piemēram, Richards Zande, Ēriks Tomsons, Vitolds Berkis, Andrejs Galdiņš, Boļeslavs Pitāns, Zigurds Kumičs, Edvīns Ozoliņš, Alfrēds Riekstiņš, minot tikai dažus) ir paspējuši paziņot angļu vai amerikāņu specdienestiem par mērķa veiksmīgu sasniegšanu, viņi nokļūst čekas rokās un tiek neitralizēti, jo jau no paša sākuma Rietumu aģentu iesūtīšanas kanālus kontrolē padomju specdienesti – radīdami viltus „mežabrāļu” un „atbalstītāju” grupas, kuru atsevišķi locekļi pat tiek nosūtīti uz Zviedriju vai Angliju (Jānis Klimkāns, Margērs Vītoliņš u.c.)⁸, kur uzdodas par politiskiem bēgļiem, darbojas to vidē vai arī visai sekmīgi iefiltrējas MI6 kontroles centros un vairākos gadījumos pat iziet speciālu pretboļševiku partizānu apmācības kursu. Viens

⁸ Skat. arī bieži informatīvo, kaut arī ar pretbaltisku tendenci uzrakstīto Bauera (Tom Bower) grāmatu *The Red Web: MI6 and the KGB Master Coup*. London: Aurum Press, 1989.

no viņiem ir no leģiona virsnieka, dalībnieka Latvijas Centrālās padomes (LCP) noorganizētajā bēgļu pārvešanā ar laivām uz Zviedriju, labprātīgi par KGB aģentu kļuvašais Vidvuds Šveics, kurš Stokholmā iegūst britu izlūkdienesta sakarnieka ģenerāļa Tepfera totālu uzticību. Ne jau par velti Kims Filbijs sevišķi augstu novērtējis latviešu tautības čekistu spējas un prasmi... KGB ar uzvižu izdodas meistarīgie maldināšanas gājieni, kur savi nopelni – lai glābtu savu pliko dzīvību – ir arī daļai no Latvijā izsēdinātajiem un čekas kalpībā nonākušajiem politisko bēgļu jaunekļiem.

Tas, protams, nenozīmē, ka pretpadomju pretestības kustība tiek iznīcināta. To turpina tie latvieši un arī citu Maskavai pakļauto tautu opozicionāri, kas nav nodibinājuši saites ar MI6 un CIA. Kā vēsti nesen mirušais prof. Heinrihs Strods⁹, turpat 10 gadu ilgajā karā Latvijā ir piedalījušies ap 10 000 aktīvo cīnītāju un apmēram tikpat liels skaits nelegāļu, kas saņēmuši atbalstu no 20 000 citiem atbalstītājiem. Ne bez iemesla pēckara astotajā gadā KGB ir spiesta izdot (1953.24.I) direktīvu Nr.0062 *Par pasākumiem, lai likvidētu Ukrainas un Baltkrievijas PSR rietumu apgabalu un Latvijas, Lietuvas, Igaunijas PSR nacionālistisko pagrīdi un tās bruņotās bandas*. Individuālās un kolektīvās nevardarbīgās pretošanās metodes, protams, turpinās – lapiņu izplatīšana, pretpadomju uzraksti, PSRS karoga noraušana, nacionālās simbolikas izmantošana, piemiņas pasākumi u.c. Lietuvā pēdējais nacionālo partizānu vadītājs Adolfas Ramanauskas sagūstīts Kauņā un turpat arī pakārts 1956. gadā – 11 gadus pēc kara beigām.

AUSEKLIETIS LEONĪDS ZARIŅŠ

Viens no čekas nagos bojā gājušajiem ir šo rindiņu rakstītāja skolas biedrs, pāris gadu vecākais Hochfeldas baltiešu bēgļu nometnes Augsburgas Ausekļa latviešu ģimnāzijas absolvents (1947) Leonīds Zariņš (1927-1954). Ir zināms, ka viņš dzimis Priekules ārstu un aizsargu virsnieka ģimenē, bet nav noskaidrots, kādos apstākļos 17 vai 18 gadu vecais Leonīds atstājis Latviju un nokļuvis baltiešu bēgļu nometnē Bavārijā, kur apmeklēja ģimnāzijas pēdējās divas klases, būdams izcilnieks bez izņēmuma visos priekšmetos.¹⁰

⁹ *Latvijas nacionālo partizānu karš: Dokumenti un materiāli 1944-1956*. Rīgā: Preses nams, 1999.

¹⁰ Vērtīgas klases biedra Ilmāra Dāliņa atmiņas par vidusskolas gadiem atrodamas Birutas Abulas sarūpētajā, daļēji uzrakstītajā un rediģētajā rakstu krājumā *Ausekļieši: No pašobelēm pašausles tālēs 1945-1950*. Augsburgas Ausekļa ģimnāzijas audzēkņu atmiņu un rakstu krājums. Kalamazū (Kalamazoo), ASV, 2004:228-232.

Grāmatu trūkuma dēļ skolotāji, no kuriem ne viens vien bijis mācībspēks Latvijas augstākās mācību iestādēs, lasa pamatīgi izstrādātas lekcijas, kuras Leonīds ļoti rūpīgi pierakstījis. Viena no viņa ārpuskolas interesēm – jaunumi tehnoloģijā, īpaši lidmašīnu reaktīvie dzinējmotori, par kuriem viņš speciālos saietos apgaismojis citus interesentus no ģimnāzistu vidus. Tajā pat laikā skolas uzvedumos viņš labprāt skandējis dzejdarbus un pielicis roku pie skatuves sagatavošanas teātra izrādēm. Pēc abiturijas (1947) Leonīds iesāk studēt Baltijas Universitātē Pinebergā (Pinneberg) mehāniku un elektrotehniku, ko pēc bēgļu Lielās izklišanas (1949-1950) turpina ASV – Luzianās Valsts universitātē (Louisiana State U.) Batonrūzā (Baton Rouge), kur saņēmis Vispasaules jauneklū kristīgās savienības jeb *Young Men's Christian Association* (YMCA) stipendiju, kaut arī nekad ar dievbijību nav sevišķi izcēlies. Stipendija ir minimāla. Lai sevi uzturētu, tāpat kā vairumam ASV studējošo trimdinieku, nākas pieņemt dažādu gadījuma darbus (avižu iznēsātāja, biroju un veikalu telpu apkopēja, restorānu darbinieka u.c.). Elektroinženiera grāda iegūšanai (1951) seko stāšanās darbā *Bell Telephone* laboratorijā, kas intelektuāli viņu pārāk neapmierina, turklāt pastāvīgi prātā svešā varā nonākusī dzimtene. Tajā pat gadā Leonīds nosūta ASV prezidentam vēstuli, kam pamatā kāds universitātes kursa darbs, kur, dokumentēta krievu okupācijas varas brutālā izricība pret baltiešiem un vienlaikus mudinājums Savienotajām Valstīm aktīvi atbalstīt pretpadomju pagrīdes darbību PSRS, īpaši tās jūgā nonākušo nekrievu tautu vidē. Leonīds acimredzot nav informēts, ka angloamerikāņu slepenie dienesti to jau mēģina darīt kopš 40. gadu otras puses. Vēstule nonāk CIA rokās. Centrālās izlūkošanas pārvaldes darbinieki tūdaļ uz interviju izsauktajam nepilnus 25 gadus vecajam latviešu patriotam ar lielu virtuozitāti zina vēstīt, ka Latvijā jau pilnā sparā ar lielām sekmēm darbojas pretpadomju pagrīde un pretošanās kustība, kam ASV sniedzot ievērojamu palīdzību. Stāšanās tās rindās esot saistīta ar pavisam niecīgu risku, ja vispār. Leonīds, kaut arī izcilas spriestspējas un apdomības paraugs vidusskolas laikā, varena patriotisma pārņemts, bez kavēšanās pieņem amerikāņu piedāvāto iespēju piebiedroties pretestības spēkiem.

Leonīds Zariņš

Pēc apmēram 20 nedēļu intensīvām apmācībām ASV un īslaicīgas atpūtas Leonīds Zariņš nogādāts Rietumvācijā, no kurienes lidmašīna nolidina (1953.16.V) ar jaunu identitāti apgādāto agentu – strādnieku Juri Vanagu – Auces tuvumā kopā ar dažādām radioierīcēm, krietnu summu rubļu u.c. – ironiskā kārtā aptuveni gadu pēc tam, kad Vašingtona jau ir nolēmusi izbeigt kļūmīgo *Baltic Operation*. Kā iepriekš norunāts, viņš dodas uz Rīgu, kur 22. maijā, pēc dažādu piesardzības pasākumu veikšanas, uz Kārļa Marksa (Ģetrūdes) un Ļeņina (Brīvības) ielas stūra satiek jau agrāk iesūtīto CIA agentu Edvīnu Ozoliņu, lai nodotu viņam 25 000 rubļu. Pēc pārnakšņošanas Ozoliņa dzīvoklī Arkādijas parka rajonā Leonīds dodas uz tramvaja pieturu, kur tiek arestēts. Izrādās, čeka jau agrāk notverto Ozoliņu piespiedusi kļūt par savu agentu. Arī Leonīdam Zariņam it kā dota iespēja kļūt par nodevēju, bet dubultagēnta darbam viņš pasaka kategorisku nē. Padomju drošības orgāni nāk pie atziņas, ka šis 26 gadus vecais vīrs ir *nelabojams fanātiķis*. Nezināmu iemeslu dēļ viņš tiek nosūtīts tiesāšanai uz lešķkrieviju, kur, pamatojoties uz padomju kara tribunāla lēmumu, nošauts 1954. gada 3. augustā.

VISNERA EPOPEJAS FINIS

Neveiksmīgās kvazimilitārās operācijas arvien vairāk sarūgtina vienu no to galvenajiem arhitektiem. Nekāds atturībnieks jau kopš jauneklū gadiem, milzīga mantojuma īpašnieks Visners (savas algas čekus viņš iemētis darbagalda atvilktnē, tos neiekasēdams) arvien biežāk glābiņu meklē alkoholā. Kroni visam uzliek prezidenta Eizenhauera politika Ungārijas revolūcijas laikā 1956. gada rudenī – neiemaisīties teritorijās Padomju Savienības ietekmes sfēras robežās, lai neizraisītos III Pasaules karš ar kodolieroču pielietošanu. Kareiviskais Visners savukārt dedzīgi iestājas par, ja ne atklātu, tad slepenu bruņotu atbalstu ungāru revolucionāriem. Kā savos memoāros atstāsta kādreizējais CIA vadītājs Viljams Kolbijs, Visners brīvības cīnītāju sakāves laikā aizlido uz Vīni, no kurienes dodas uz Austrijas-Ungārijas robežu. No tur redzētā haosa un pāri robežai plūstošo bēgļu panikas viņš nekad neesot

Augsburgas pilsētas daļas Hoffeldas (Hochfeld) Baltiešu bēgļu nometnes ausekļiešu kopskats (1946). Bulta labā pusē vērsta pret Leonīdu Zariņu, bet pašā augšējā rindā – pret šo pierakstu autoru. Vidū pie ģimnāzijas direktora, rakstnieka Ernesta Aistara (sirmiemi matiem), kājām grāmatas *Ausekļieši* (skat. 10. piezīmi) autore Bīruta Kalēja Abula
 Visi foto: Eduards Kraucs

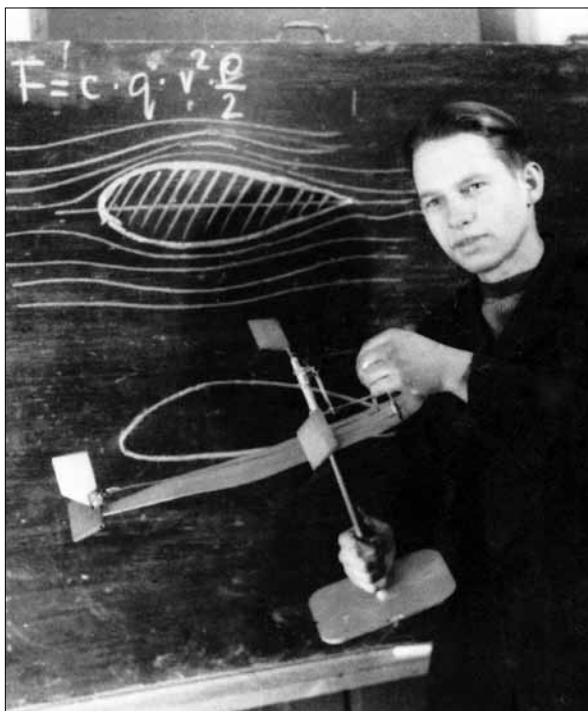
Ausekļa ģimnāzijas 4. klase (1946). Meitenes no kr.: Pārsla Zintniece, Agnese Burtņiece, Vera Zīverte, skolotāja Vera Pētersone, Helēna Bute, Aina Voitiške, Bīruta Kauliņa, Irēne Ozoliņa, Mirdza Medņiece, Aina Sirka. Zēni: Imants Kalniņš, Andrejs Eglītis, Rolands Eimanis, Leonīds Zariņš (aiz skolotājas), Kārlis Kalniņš, Ilmārs Dāliņš, Aleksandrs Puķītis

Augsburgas Ausekļa ģimnāzijas 5. klases izlaiduma svinībās Baltiešu bēgļu nometnē amerikāņu okupācijas zonā (1946). No kr.: Mirdza Medniece, Leonīds Zariņš, Aina Sirka

Leonīds Zariņš fizikas stundas laikā

Piemīņas akmens uzstādīts (1997) Dzelzkalnes Nacionālo partizānu kapos

atlabis.¹¹ Visneru pārceļ (1959) uz Londonu par Lielbritānijas CIA biroja vadītāju. Seko nervu sabrukums un sasirgšana ar hepatītu, darba atlūguma iesniegšana (1962) un nošaušanās 56 gadu vecumā (1965.29.X) ar dēla 20. kalibra medību bisi savā Merilendas (Maryland) fermā.

* * *

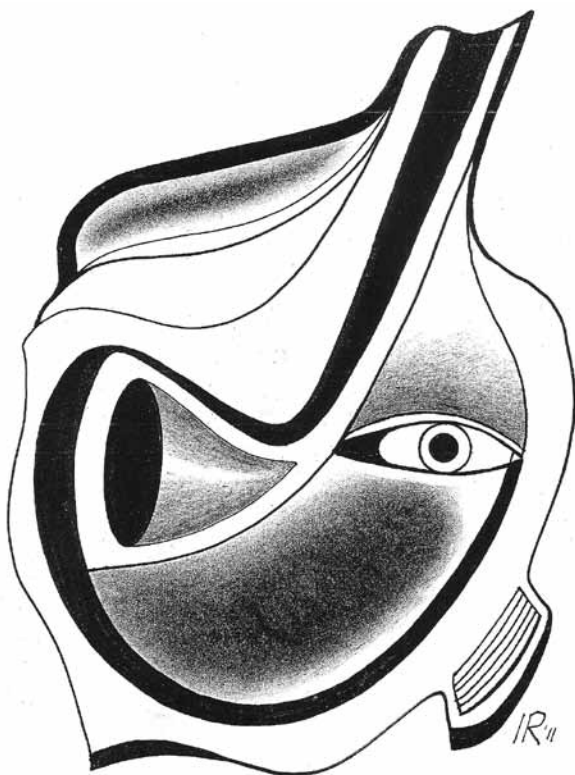
Jau *operāciju* sākumā ir pazīmes, ka CIA aģentu vervēšana Vidus- un Austrumeiropas politisko bēgļu vidū un kvazimilitāru kustību atbalstīšana ar cīnīties mudinošām skrejlapām, ieročiem u.c. kara materiāliem sola apšaubāmus panākumus. Kaut arī cilvēku iesūtīšana okupētajās teritorijās bieži vien nozīmē sūtīšanu drošā nāvē, samērā jaunās (dib. 1947) un vēl visai amatieriskās Centrālās izlūkošanas pārvaldes vadītāji, nespēdami atzīt kvazimilitāro projektu veltīgumu, vienkārši, cik ilgi vien iespējams, tos turpina – nav jau viegli atzīties ignorancē un neveiksmēs, atvērt acis dzīves rūgtajai patiesībai. Tajā pat laikā bezsekmīguma slēpšana var dažkārt izvērsties visai izdevīga – piemēram, gan vadošo, gan arī ierindas darbinieku novērtējuma un ar to saistītā atalgojuma ziņā. Turklāt visai izplatīts ir ieskaits, ka pretdarbībā Maskavai *darīt kaut ko ir labāk nekā nedarīt neko*. Pat Bruklinā dzimušais Harijs Rozicke (Harry Rositzke, 1911-2002), vācu emigrantu dēls, Harvarda Universitātes vācu/anglosakšu lingvistikas doktors un Aukstā kara pirmajos gados viens no fanātiskākajiem CIA/OPC kvazimilitāro projektu arhitektiem un apstiprinātājiem, vēlāk atsakās apgalvot, *ka lielie ieguldījumi aizrobežu operācijās ir attaisnojšies*.¹² Viens no nopietnākajiem CIA aktīvistu dokumentētājiem, brits Džons Ranelags (John Ranelagh), retrospektā slepenās operācijas rezumē par *nerēālām, neracionālām, neētiskām, nemorālām*.¹³

Droši var teikt, ka par Maskavas impērijas sabrukšanu vislielākā atzinība pienākas nevis kvazimilitārajām operācijām un ASV prezidenta Reigena retoriskajām izteikām (*Mister Gorbachev, tear down this wall!* – Mr. Gorbačov, noārdi šo mūri!), uz kurām bieži atsauca ASV labā spārna politiķi, bet gan lielā mērā nevardarbīgajām pretošanās kustībām, kas sākas Austrumberlīnē (1953.16.-17.VI) un turpinās Poznaņā, Budapeštā, Prāgā, Gdaņskā, Alma Atā, Rīgā, Viļņā, Tallinā,

Tbilisi, līdz pat satelītvalstu totalitāro režīmu kraham (1989), kam seko pašas PSRS iziršana divus gadus vēlāk. Starp kustību spilgtākajiem rosinātājiem un līderiem hronoloģiskā secībā minami Imre Nāzs (Imre Nagy) Ungārijā, Aleksandrs Dubčeks un Vacļavs Havels Čehoslovākijā, pāvests Jānis Pāvils II, Lehs Valensa Polijā, Vitautas Landsbergis Lietuvā, Lennarts Meri Igaunijā, *Helinski-86* aktīvisi Rīgā, arī radošo savienību pārstāvji Rīgā (1988/1989), vēlāk arī Boriss Jeļcins Maskavā, un, protams, balsis radioviļņos – jāuzsver, *austrumeiropiešu* (lietojot Rietumvalstu piešķirto ģeogrāfiski aplamo politisko terminu) balsis *austrumeiropiešu* valodās – latviešu valodā no Vašingtonas, Madrides, Frankfurtas, Minhenes, Vatikāna, Stokholmas.

Turpinājums sekos

Ilmāra Rumpētera godalgotais zīmējums *Spiegs* (skat. 25. lpp.)

¹¹ William Colby & Peter Forbath. *Honorable Men: My Life in the CIA*. New York: Simon & Schuster, 1978:134.

¹² Harry Rositzke: 50.

¹³ John Ranelagh. *The Agency: The Rise and Decline of the CIA. From Wild Bill Donovan to William Casey*. New York: Simon & Schuster, 1987:137.

Laimonis Purs

UZDRĪKSTĒŠANĀS

Sākums JG268:39; 269:39; 270:40

Ēvalda Vilka pēkšņo aiziešanu veļu takās atkal lika atcerēties 1988.2.VI, kad stāvējām pie bijušās darba kolēģes, žurnāla *Zvaigzne* redakcijas literārās līdzstrādnieces Zentas Freimanis-Jaunzemes kapa. Sākoties Mihaila Gorbačova pārbūvei, viņa kā viena no pirmajām publicēja neatkarīgus, aizstāvošus rakstus par *Helsinki-86*, Rēzeknes slimnīcas ārstu Juri Vidiņu, cīnītāju par latviešu valodas tiesībām. Rakstija patstāvīgi, nekur nesaņaujot. Reiz pie Preses nama nejauši sastapāmies, apmainījāmies jaunumiem, Zenta apsveica mani par vērsanos pret metro celtniecību Rīgā, jo metro pieliktu punktu mūsu galvaspilsētas galīgai, neatgriezeniskai pārkrievošanai, pie tam šo grandiozo nelietību īpaši kvēli aizstāvēja visaugstākā priekšniecība. Savukārt viņa pastāstīja par savām iecerēm, arī negatīvo nostāju pret Doles salas rūpniecisku apbūvi. Tāpat kā Ēvalds, arī Zenta bija mazliet apaukstējusies, vīrs Valdis Jaunzems izsauca ātro palīdzību, vienas ampulas injekcija un... Vīram, arī padomju žurnālistam, karojušam „pareizajā pusē”, neizdevās noskaidrot, kā ārstnieciskā palīdzība varēja pārvērsties par nāves izkapti...

Toreiz un vēl tagad tas viss šķiet neticami. Tomēr sistēma, kas nogalināja desmitiem miljonus savējos, nežēloja pat zidainus pakļaut bada nāvei, – kāpēc lai tā agonējot nesaglabātu iespēju izmantot nejaušu gadījumu, lai aizvāktu kādu īpaši nepadevīgu pilsoni? Tur viss bija zināms. Kā šodien mums daudz kas joprojām palicis nezināms. Zenta Freimane-Jaunzeme (dz. 1927) nāca no Zemgales auglīgā līdzenuma, jaunsaimnieka meita, ar raiņisku sociāldemokrātismu un latviskumu sirdī, un viņa ir ierakstījusi savu vārdu to skaitā, kas mūsu nācijas patriotisma liesmiņai neļāva nodzist lielvaras šovinisma un viltības pat visaukainākajos vējos. Viņas pseidonīms bija Z. Goba, diezgan bieži rakstīja kopā ar S. Lazdu (Sofija Vulfsoni), tā abām atvieglotām ģimenes sadzīves apstākļus, jo auga bērni, Zenta visus gadus cīnījās ar tuberkulozi. Ar šo ļauno slimību tika galā, ar vienu ampulu – nē!

Redakcijas darbinieku grupā, kas, izsako ties vēsturnieka Ilgvara Butuļa vārdiem, veidoja dažas *nacionālkomunisma izpausmes*

žurnālā „Zvaigzne” (1956-1959), – ieskaitu arī Annu Balodi, dzejnieka Andreja Baloža sievu. Vērtējot no oficiāliem dokumentiem, viņa bija PSKP biedre, pēckara gados *Cīņas* redakcijas atbildīgā sekretāre. Pēc Kārļa Ozoliņa atbrīvošanas no laikraksta *Cīņa* atbildīgā redaktora amata, viņai gaisotne redakcijā kļuva nepieņemama, pārnāca par līdzstrādnieci mūsu žurnālā. Ozoliņu uzrunāja sense-nā segvārdā „Puika”, viņos abos harmonēja nācijas sāpju stīga. Cik atšķirīgs ir cilvēks no cilvēka, tikpat atšķirīgi bija komunisti – no aukstasinīga iešāvēja lodi otra galvā līdz jutīgam sirdssiltumam pamanīt asaru otra acīs. Annas un Andreja dzīvesceļš abus no saulainiem utopiskiem sapņiem bija aizvedis totalitārisma neizbrienamā purvā, kurā nogrimst viss, arī pēdējā cerība. Anna nepazaudēja cilvēciskumu, un tāpēc tika izdzīta no „komunisma paradīzes dārza”. Pēc vīra nāves vecumdienas aizvadīja Ogrē, nelielā vāji apsildāmā mājēlē, kam sienas no mikluma pelēcīgi tumšas. Vecuma pamestība viņai bija tik vientuļa, ka mana ierašanās pārvērtās divās asaru straumēs.

Tekla Spāre-Putniņa. Studējusi vienā kursā LVU ar Veltu Lāci un Sofiju Vulfsoni. Tas Teklu bija atvedis uz žurnālu, vispirms kā garumzīmju un komatu uzmanītāju uz tipogrāfiju aiznesamos manuskriptos. Kad jaunais laikraksts *Rīgas Balss* lika mums saspīsties, Spāre Putniņa ar savu rakstāmgaldū pārnāca manā istabā, kļuva man par palīdzību; varēju atnākt vēlāk vai aiziet ātrāk, viņa atsaucās tālruņa zvaniem, uzklausiņa atnācējus, pārzināja krustvārdu miklas, reizumis šo to uzrakstīja. Viņa bija apzinīga, klusa, notiekošā izprotoša palīdzē. Smalkjūtīga. Kad atnāca Kārlis Ozoliņš, mēdza mūs atstāt divatā.

Svinēšanas un kaut kādas atzīmes redakcijā neatļāvāmies, izņemot vienvienīgu reizi, kad laikraksta *Cīņa* feļetonists Pēteris Ēteris (Kārlis Sausnītis) noorganizēja tādu kā tuvināšanās vakaru. Viņš bija ļoti sabiedrīks, draudzīgs, ar plašu paziņanos. Daži bijām atnākuši ar otrām pusītēm, jutāmies omulīgi, jautri, iedzērām pa glāzītei, padejojām, līdz pēkšņi Teklu sagrāba vārda tiešā nozīmē asaru lēkme, viņa krampjaini drebēja. Kas salauza manu palīdzību? 1967. gadā aizgāju no darba *Zvaigznē*, reizēm pie Preses nama saredzējāmies, parunājām. Deviņdesmito gadu sākumā nejauši sastapāmies Rīgas-Ogres elektrovilcienā. Pensionāre. Nepaguvām apmainīties adresēm, jo man bija jāizkāpj. Tad caur laikrakstu saņēmu man adresētu viņas vēstuli, atbalstīja manas kritiskās publikācijas. Diemžēl viņas telefons klusēja, tā arī

paliku nesaticis. Vai Tekla vēl elpo dzimtās zemes gaisu? Nezinu. Varbūt ir pierakstijusi novēroto, saprasto, pārdzīvoto? Šaubos. Padomju sistēmas prasība – neko lieku nezināt, vismaz izlikties nezinošam, nepierakstīt, aizmirst. Tieši tas pats, ko prasīja Krievijas cars Pēteris I no sev padotajiem, cara mežonīgo slepkavniecisko ikdienu zinošajiem.

Padomju laikā publiski fiksētais sniedz greizus, aplamus priekšstatus par bijušo, personīgie pieraksti dotu objektīvāku informāciju. Ko piebilst? Vecvecu patiesību – ko vari padarīt šodien, to nekad neatliec uz rītdienu.

Fotogrāfs Žanis Legzdiņš. *Zvaigzne* bija visa viņa dzīve, viņš strādāja – mazliet pārspilējot – žurnāla labā gandrīz 24 stundas diennaktī, tikai nakts melnumā aizejot pāris simts metru no Pērses ielas līdz Lāčplēša ielai, līdz Aleksandra Čaka dzīvoklim, kurā pēc dzejnieka nāves divas istabas bija atstātas dzejnieka sirmajam tēvam un sāimniecei apkopējai, trešajā istabā iemita Žanis, ceturtajā kāds jaunais dzejnieks vai dzejniece; dzīvokļa apsaimniekotāja skaitījās Rakstnieku savienība. Ilgvars Butulis savā pētījumā konstatē, ka *Zvaigznē* šajos trijos gados fotogrāfisko veidolu lielā mērā noteica *fantastiski ražīgs fotogrāfs Ž. Legzdiņš. Viņa kamerai pieder 1 191 fotogrāfija vai 51 procents no (...) fiksēto fotoattēlu skaita*. Šis „ražīgums” bija ne tikai paša fotogrāfa veikums, bet – to nevarēja nepamanīt – Kārļa Ozoliņa īpaši labvēlīgā attieksme pret Žaņa Legzdiņa fotogrāfijām. No tālaika preses fotogrāfiem Legzdiņš bija vienīgais ar kompartijas biedra karti kabatā.

Kā redakcijas atbildīgais sekretārs biju noslogots ar žurnāla organizatorisko un tehnisko pusi, katrā numurā divu lappušu atvērums aizņēma mana kompilācija „Pasaule attēlos”, veidoju sleju „No visa kā...”, tulkoju prozu un ceļojuma aprakstus. Izvairījos no uzbāzīgi primitīvas žurnālistikas par padomju dzīves ikdienu, tomēr žurnāla sākumgados, kad redakcijā man vienīgām piederēja personisks moskvičs, braucu kopā ar Žani vietējos komandējumos. Uzkrājās arī garāki kopkomandējumi, kā lidojums līdz Alma-Atai un uzkāpšana ar Rīgā uzvilktām kurbītēm Tjanshana kalnos līdz 4 000 metriem virs jūras līmeņa, Taškenta un Buhāra, lidojums no Lietuvas divplāksnī, tā sauktajā „kukuruzņikā” vētras laikā, izšūpošanās zvejnieku laivās Rīgas jūras līcī. Legzdiņš bija plāpīgs, jaunāko bāumu avots, tomēr prata klusēt par noklusējamo, it īpaši, kas attiecās uz viņu pašu. Tikai gadu gaitā un no kopīgiem paziņu paziņām

lēmām izveidojās Legzdiņa biogrāfiskais portrets, gan ar lieliem baltiem plankumiem, piemēram, par savu tēvu un māti ne vārda – kur viņi, pazuduši vai miruši? Zināmais sākas ar dienestu Latvijas aviācijas pulkā Kārļa Ulmaņa autoritārā režīma laikā, tad karš, kas aizvadīts „pareizajā pusē” piefrontes sarkanarmijas lidlaukos, piekarinot lidmašīnām bumbas, otrs bumbu piekarinātājs bijis literāts un vēlākais LVU profesors Kārlis Krauliņš. Pirmskara Rīgas valsts tehnikumā mans klases biedrs V. Krastiņš 60. gados, kad iedrošinājāties sākt tikties, pastāstīja, ka viņa vecākais brālis bijis Sarkanarmijas pilots, bombardējis vācu ierakumus un militāros mērķus, labi pazinis abus bumbu karinātājus, vienīgi sarunās vajadzējis būt ļoti piesardzīgiem, jo pieticis mazliet nicinošāk izteikties par pusdienās pasniegto kāpostu zupu, lai vismaz uz laiku neuzticētu lidojumus pāri frontes līnijai. Padomju drošības dienests aviācijā darbojies divtik vērīgi. Pēc demobilizācijas Legzdiņš strādājis Tukuma aprinča avīzē par fotogrāfu, bijis – kā mēdza tolaik teikt – īpaši uzticams, jo aicināts nofotografēt Kurzemes mežos kaujās kritušos nacionālos partizānus. LKP CK orgānā *Cīņa* darbu sācis kā vēstulju nodaļas vadītājs, gauži nepatīkusi atbilstu rakstīšana, jo, manuprāt, viņam bija grūtības ar latviešu valodas gramatiku, un 1950. gadā pārcelts par fotogrāfu topošajā žurnālā. Tur mūsu ceļi krustojās. Jau pieminēju Ozoliņa īpaši labvēlīgo attieksmi Žaņa devumam. Kāpēc? To varēju tikai minēt, ne uzzināt no pirmavotiem.

Tuvojoties tik nozīmīgajai Padomju Savienībā gadskārtai kā Lielā Oktobra revolūcijai, nolēmām neiztikt ar TASS bildēm, bet izdarīt pašiem Ļeņingradā Nevas upē noenkurotā karakuģa „Aurora” oriģinālfoto. Legzdiņš ierosināja manu sievu pievienoties apskatīt neredzēto lielpilsētu. Izrādījās, ka līdzbraukusi arī mūs visu kopīga paziņa, *Cīņas* korektore. Apvienojot darāmo ar patikamo, iemalpojot viesnīcas restorānā vīnu un paplāpājot, Žanis bija izdibinājies, ka 1945. gadā man kā neprecētam jaunulim bijušas attiecības ar viņa pašreizējo „simpātiju”. Atgriezies Rīgā, savu „jaunatkļājumu”, šķelmīgi smaidot, pasniedza man. Savukārt man tas deva iespēju izprast Legzdiņa „vecpūsību”, rakstura īpatnības: karā vāciešu nomestas bumbas šķemba trāpījusi viņa vīrietībai, libido saglabājies, potence gauži vāja, tātad nelabojama psihiska trauma, tā izpaudās arī nervozā jūtīgumā, aizkaitināmībā, piemēram, redakcijas vieglās automašīnas pirmo šoferi viņš pieprasīja atlaist, otrs pats aizgāja, nespēdams paciest

fotogrāfa kaprīzes. 1956. gada rudenī, un-gāru bruņotās pretpadomju sacelšanās die-nās, personīgi pieredzēju viņa aizniknojumu; mūsu sarunā izmetu frāzi, ka sācijas komu-nistiskās ideoloģijas noriets, bet viņš klieg-šus man uzkliedza – tu gribi, lai arī mani pa-ka aiz kājām pie laternas staba kā komunis-tus Budapeštā? Žanis Legzdīņš bija komu-nists. Pārlicināts. Uzticams. Ne bez pamata viņa tuvākie draugi bija VDK darboņi Imants Lešinskis un Žanis Zakenfelds.

Kārlis Ozoliņš un Arvīds Pelše, abi LKP CK biroja, tātad visaugstākā vietējās politiskās un saimnieciskās rīcības lēmējorgāna locek-ļi. Dienai un naktij ir vairāk kopīgā nekā šiem abiem komunistiem. Kas viņus tik krasi at-šķīra? Patriotisms! Latviešu nācijas nacionā-lās intereses. Ozoliņš dzīvoja un darbojās ar domu par latviešu likteni. Pelše – tipisks pār-krievojies latvietis, kuri pārāk bieži bija Latvi-jai ļaunāki par jebkuru citas tautības pārstāvi. Savējo nīcinātāji. Garīgs ļaundabīgs audzējs tautas ķermenī. Kārlis Ozoliņš vairāk nekā 10 gadus bija atsēdējis neatkarīgās Latvijas cietumos. Tomēr neienīda šo valsti. Domāja par tautu un zemi. Centās sargāt. Atbilsto-ši reālu iespēju robežās – rīkojās. Tas būtu vēsturisku cienīgs izpētes jautājums. Ozo-liņam jau kara laikā izraisījās pirmās nopiet-nās nesaskaņas. Viņā mājaja cilvēcība. Tieši tā viņam kā LK(b)P (pieturos pie toreizējās rakstības) Operatīvās grupas vadītājam par pagrīdes un partizānu darbību vācu okupētā Latvijā izraisīja konfrontāciju ar ģenerālleit-nantu Panteļeimonu Ponomarenko, Baltkrie-vijas K(b)P pirmo sekretāru, Centrālā partizā-nu kustības štāba priekšnieku (1942-1944), pēcāk VK(b)P CK sekretāru (1948-1953). Ie-mesls? Tikai 21. gs. sāk noskaidroties, ka II Pasaules karā PSRS zaudēja 43 miljonus cil-vēku (līdz šim apgalvoja – 27), Padomju Ar-mija – 26,9 miljonus. Vāciešiem kritušo ka-ravīru skaits – 2,5 miljoni, tātad attiecība 1 pret 10! Tādi karavadoņi kā maršals Geor-gijs Žukovs un Ponomarenko dzina cilvēkus nāvē kā kaušanai nolemtu lopu baru. Necil-vēcīga nežēlība! Dzīvībai spļaudekļa vērtība. Ozoliņš savām acīm redzēja un savām ausīm dzirdēja notiekošo, viņš nemeclēja savas dzī-vības paglābumu Maskavā, dziļā aizmugurē, bet šķērsoja kājām frontes līniju, dzīvoja zemnicā, devās ilgstošos pārgājienos. Karš ir karš, tomēr tāpēc nav jāklūst par slepkavām. Viņu atsauca uz Maskavu, itin kā paaugsti-nāja par LK(b)P sekretāru kadru jautājumos (1944.III), bet jau septembrī noņēma no šī posteņa.

Arvīds Pelše kā ticis pirmajā padomju oku-pācijas 1940./1941. gadā par LKP CK sek-retāru propagandas un agitācijas jautāju-mos, tā ar šo amatu atgriezās Latvijā 1944. gada rudenī. Kremli zināja – kadri izšķir visu. Pelše atgriezās Rīgā ar pārbaudītiem palī-giem, ar tā sauktajiem Krievijas latviešiem, kāds bija viņš pats. Ja staļiniskā terora ga-dos nav nošauts, tātad uzticams un pietie-kami iebaidīts, lai darītu tikai, ko liek darīt, vai nedarītu, ko nedrīkst darīt. Viņa vistuvā-kā un idejiskākā palīdzība bija Naudītes pagas-tā dzimusi (1898) Milda Buša, 17 gadu ve-cumā uzņemta kompartijā, pārkrievojusies, latviešu rakstiskā valoda ķeburu ķeburim. Otrs tikpat uzticams un centīgs – Ungurmui-žas pagastā dzimušais (1898) Jānis Avotiņš, arī pārkrievojies, no 1953. gada vadīja LKP CK propagandas un agitācijas nodaļu. Žur-nālam *Zvaigzne* pirmo atklāto uzbrukumu laikrakstā *Cīņa* (1953.25.I), Staļinam vēl dzī-vam esot, ievadīja kreisais pagrīdnieks Ul-manļaikos Pēteris Bauģis, vientiesīgs, pakal-pīgs, pag. gs. 60. gados rakstiski ierindoja kibernetiku buržuāziskā viltus zinātnē. Laiku pa laikam vēl viens otrs, izpildot CK norādī-jumu, „uzbrauca” žurnālam.

LKP CK biroja sēdē (1957.5.I) LKP CK propa-gandas sektora vadītājs Ivans Veselovs no-dzēš *Zvaigznes* spožumu kā sveci ar slap-ju lupatu. Viļānu pagastā dzimušais (1915), Cēsu skolotāju institūtu absolvējušais (1939), tā teikt, tīrs vietējais kadrs, bet čiuļu taisīto, latviešos vispopulārāko un vislasītāko izde-vumu ieslauka mēslainē. Uz protokolētās pir-mās lapas zīmogs krievu valodā – *CEKPETHO*, latviski – slepens. VDK arhīvos godmaniskās komandas daži darboņi pamanījās iznīcināt, partijas CK dokumentus nepaguva, tie šodien pieejami mums visiem. Uzbrukumu žur-nālam ievada pats Pelše, viņu atbalsta Ivans Veselovs (mans tulkojums no oriģināla kopi-jas): *Pēdējā laikā žurnālā sāk parādīties tik rupji misēkļi un kļūdas, ka to nedrīkst nepa-manīt, un kā pirmo uzrāda 1956. gada 23. numurā nodrukāto Harija Heislara dzejoju-mu „Nepabeigtā dziesma”, nodrukātu laikā, kad Ungārijā bruņoti nemieri, bet starptau-tiskā reakcija ANO apmelo Padomju Savie-nību. Kā nākamo Veselovs norāda Ijas Mel-deres stāstu „Parasts notikums”, kurā tiekot propagandēti padomju tautai nepieņemami uzskati par sievieti, tad – ak, šausmas! – no-drukāts Anšlava Egliša stāstījums „Neierastā Amerika”, nodrukāts itin kā par latviešu tau-tas daļu, bet mums tā nav tautas daļa, tie ir tautas atkritumi. Gānīšanos Veselovs no-beidz ar neizpratni, kāpēc žurnālā ievietota*

informācija, pie tam ar virsrakstu *Igaunijā skatās Zviedrijas, Anglijas un Dānijas televīzijas raidījumus. Bija taču jāpadomā par šo aicinošo virsrakstu. Mēs tērējam kolosālu naudu, lai noslāpētu šos raidījumus, bet žurnāls ņem un reklamē.*

Pēc abiem bargajiem kritizētājiem Kārlis Ozoliņš kā LKP CK biroja loceklis aizstāv žurnālu, lai gan viņš ir tikai redakcijas kolēģijā: *Nepiekrītu ne b.Pelšem, ne lēmuma projektam, ne b.Veselova sacītam (...) Ar tādu pieeju jebkuru žurnālu, jebkuru laikrakstu var pataisīt melnu. Ja tā pieejam, tad nav vērts runāt. Ozoliņš aizstāv dzejnieku Heisleru, pievērš uzmanību *izsūtījumā salauztiem likteņiem* un: *esmu žurnāla redkolēģijas loceklis un lasīju atsauksmes, lūk, kā lasītāji reaģē (lasa atsauksmes). Bet mums te ir citi uzskati. Ozoliņš aizstāv ne tikai žurnālu, viņš notiekošo tver plašāk: Pie mums visu laiku notiek tā – ja es literatūrā vai mākslā sacīšu vienu, Pelše noteikti runās diametrāli pretējo. Visu laiku starp mums veidojas domstarpības, tieši starp mums. Tāpēc, ja lemjam par šo jautājumu, jāiet tālāk, jāpieņem lēmums par mani, jo nepiekrītu šeit izskanējušam vērtējumam, daudzos jautājumos neesmu piekritis b.Pelšes nostādnei. Kad izskan pārmetumi, ka redkolēģija nestrādā, Ozoliņš norāda tikai uz Frici Rokpelni (diennakti alkohola reibumā, tas visiem zināms, L.P.), bet es redakcijā ierodos katru dienu un bez manas ziņas neko nedara. Esmu tur katru dienu un zināma autoritāte man tur ir starp tiem, kas tur strādā. Tātad mana klātbūtne viņus ietekmē arī šajās, ja tā var sacīt, neveselīgās parādībās. Tad tā arī runājiet atklāti. Kārlis Ozoliņš joprojām vēl ir Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājs, un izmanto savu augsto valsts amatu cīņā pret rusifikātoriem. Eduards Berklavs cenšas „mīkstināt konfliktu”, apspriešanu raksturo kā pārāk sakāpinātu, jo, viņaprāt, runa ir tikai par žurnāla nepilnību, kas bijušas un var būt atkal, pielabošanu.**

Saglabātie CK biroja locekļu runu protokolējumi vēsturniekam literātam, izprotošam tālaika padomju režīma varas totalitāro spēku un individuālās pretošanās uzdrīkstēšanos, drosmi, – paver iespēju nelietību nošķirt no godaprāta, kangarus no Lāčplēšiem. 20. gs. 40. un 50. gadi – viens no traģiskākajiem laikposmiem Latvijas liktenī – joprojām nav iemūžināti visaptverošā, psiholoģiski pārliecinošā un detaļās nekļūdigā atainojumā, palielošā kā *Mērnīeku laiki*.

1958. gada otrajā pusē, pēc PSKP ģenerāļsekretāra Nikitas Hruščova pabūšanas Rīgā, aizsākās latviešu nacionālkomunistu, vispirms Eduarda Berklava vajāšana. Seko (1959.22. IX) žurnāla *Zvaigzne* otrs, var teikt, idejiskais nāves spriedums. Gatavošanās tam notika rūpīgi, ilgstoši, izsauca gan redaktoru Rafaēlu Blūmu uz centrālkomiteju, kur viņu strostēja pats Arvids Pelše, gan izveidoja speciālu komisiju *žurnāla materiālu izpētei*. Komisijā kā vadošais darbojās LKP CK instruktors Vanadžiņš (šie instruktori tika rūpīgi izvēlēti, bīstami karjeristi, to jo spilgti apliecināja dažu izvēršanās un darbošanās pārejas posmā no Padlatvijas uz Latvijas valsts neatkarību), Vincents Karaļuns (dz.1918.), žurnāla *Padomju Latvijas Komunistu* redaktora vietnieks, Jānis Balodis (dz. 1898.), Krievijas latvietis, laikraksta *Cīņa* redaktora vietnieks, Ilga Kreituse (dz.1919.), žurnāla *Māksla* redaktore. Tā kā CK komisijai pieejami arī slepeni informācijas avoti, tās gala spriedums iesniegtajā izziņā (*sprāvķā*) bija precīzs un nesaudzīgs: *Ir vispār zināma atbildīgā sekretāra nozīme redakcijas darbā, sagatavojot kvalitatīvus materiālus, to rediģēšanas organizēšana. Tieši šo izšķirošo amatu ieņem bezpartijiskais Strazdiņš*, cilvēks bez stingriem uzskatiem. Mēs noskaidrojām, ka informācijas materiālos daudzajās kļūdās vainojams ir tieši b. Strazdiņš – vai nu kā autors, vai kā cilvēks, kam līdz nodošanai tipogrāfijā viss rūpīgi jāizrediģē. (...) Ilustrētā izdevumā ne mazāka nozīme ir mākslinieckam noformētājam. Šeit galvenais ir O. Jaunarājs. (...) Komisijas praktiskie priekšlikumi: Lai uzlabotu redakcijas darbu un paaugstinātu žurnāla idejisko līmeni: 1. Nekavējoties atbrīvot atbildīgo sekretāru L. Strazdiņu un galveno mākslinieku noformētāju O. Jaunarāju no viņu amatiem (...).*

Mākslinieka Olgerta Jaunarāja veikumu viscentīgāk bija aizsākusi kritizēt *Zvaigznes* redakcijas kolēģijas locekle, Rīgā dzimušā (1922) Rasma Lāce ar publikāciju laikrakstā *Cīņa* (1958.25.III). Turpmākajos gados par māksliniecko pusi visatbildīgā bija redaktora vietniece Velta Lāce, bet, atklāti atzinusi savu nezināšanu, viņai kā konsultanti pielika Rasmu Lāci. Drīz atbrīvoja redaktoru Rafaēlu Blūmu. Kā kreiso pagrīdniekam Ulmanlaikos, sarkano partizānu brigādes komisāram II Pasaules karā, ilgus gadus republikānisko izdevumu redaktoram varbūt izdotos saglabāt vadošāku posteni, diemžēl pazudināja viņu paša mēle. Vēsturnieks Ilgvars Butulis pētījumā „*Ārzemju sievietes žurnāla Zvaigzne attēlos (1956-1959)*” pamanījis, ka *no šodienas*

Turpinājums 52. lpp

Maira Reinberga. *Mandala #2*. 2012. Akrils un muslins uz paneļa. 25 x 25 cm

Par mākslinieci skat. 25. lpp

vielokļa gluži amizants šķiet dialogs LKP CK biroja sēdē starp A. Pelši un „Zvaigznes” redaktoru Rafaēlu Blūmu, kurā LKP CK ideoloģiskais sekretārs pārmetoši norāda: (..) jums ir kaislība pret kailas sievietes ķermeņa poēziju, jūs katrā numurā un ne sevišķi pievilcīgā veidā to rādāt. Atgriezies no kārtējās smadzeņu mazgāšanas, Blūms atstāja mums, redakcijas darbiniekiem, sarunu ar Pelši zem četrām acīm, atdarinot ideoloģisko sekretāru: kā atšķīris lappusi ar skaistules foto, rādījis ar pirkstu un bāris un bāris, pēc tam atšķīris sāklaplapu, uzslavējis, tomēr tad atkal atgriezies pie skaistules, uzsvērot padomju tautas noraidošo attieksmi pret pagrimušajiem Rietumiem, atlapojis lappusi par rūpnicu un paslavējis par padomju dzīves atspoguļojumu, tomēr pēc tam atkal uzšķīrta skaistule utt., utt, līdz izšķīrtīs viss žurnāls, ikreiz atgriežoties pie daiļavas... Redakcijā jautrība, smieklī. Izmantojot mūsu attiecību atklātību, biju jau brīdinājis Blūmu, arī par viņa personīgo dzīvi – būs, kas „noziņo”. Viņš atsaucās uz PSKP CK plēnuma lēmumu, kas aizliedz slepeniem dienestiem izspiegot partijas augstākās nomenklatūras kadrus. *Neesi naivs, – sacīju viņam, – ziņojums nebūs par tevi, bet par kādu ierindas cilvēciņu, kas sarunā ar tevi sacījis to un šito, un tu esi atbildējis tā, un tātd... Viņiem joprojām viss ir un būs zināms.*

Ilgvars Butulis minētajā pētījumā uzsvēris, ka tieši sadaļā „Pasauļe attēlos” ir koncentrēti vizīteiksmīgākie, visraksturīgākie ārzemju sieviešu attēli žurnālā, ka tieši šīs sadaļas sieviešu attēli visvairāk tika pakļauti kritikai, ka vienīgi šie attēli satur „Zvaigznei” tik raksturīgos plašos komentārus, kuri līdztekus attēliem arī ir pētījuma objekts, jo komentāri bieži vien bija pretrunā ar attēlos rādīto, un vēsturnieks citē CK biroja sēdē Arvīda Pelšes sacīto lapsīgo gudrību, – *ir maniere izdomāt tādu tekstu, kas nedod iespēju jūs (žurnālu) kritizēt.* „Pasauļe attēlos” bija mans „roku darbs”, to redakcijā visi zināja, lai gan honorārus izrakstīja un izmaksāja manai sievai N. Strazdiņai, viņa audzināja četrus bērnus, tolaik nestrādāja, šie regulārie honorāri divreiz mēnesī pēc daudziem gadiem deva viņai tomēr darba stāžu.

Rafaēla Blūma vietā iecēla Karaļunu, vēl idejiskāku par pašu Pelši. Viņš Olgertu Jaunarāju samainīja ar čekas vecveco, simts procentīgi pārbaudīto slepeno aģentu, apbalvotu ar Sarkanās Zvaigznes ordeni, Marģeru Vītolīņu. Vairāk par šo nodevēju pastāstu *Aizējot atskaties* 1. sējumā. Karaļuns pamainīja arī redkolēģijas sastāvu. Cik zīnu, divi no tās

locekļiem vēl šobaltdien raksta. Ceru, ka savos memuāros viņi nebūs žurnālam pagājuši garām klusēdami.

* * *

Dzīvojot sava mūža 91. gadu, pārdzīvojušam valsts varas piecas maiņas un cilvēku uzvedību tajās, – rakstiski ne reizi vien esmu apliecinājis piekrišanu norvēģu rakstnieces Sigridas Unsetes (Sigrid Undset) romānā *Jennija (Jenny)* teiktajam: *Ļaunums slēpjas pašos cilvēkos, vienalga, pie kādas sabiedrības šķiras tai piederētu.*

Mūsu operdziedātāja Elza Žebranska (1903-1996) pārcēlās uz pastāvīgu dzīvi ASV (1939), dziedāja Ņujorkas Metropolitēna operā, citos ASV operētāros, koncertējusi Kanādā, Francijā, Anglijā, Austrālijā, Dānijā, 1960. gadā arī Rīgā, kur viņu Kārlis Ozoliņš pieņēma audiencē kā Latvijas PSR Augstākās Padomes prezidija priekšsēdētājs. Pasaulē pazīstamā un pasauli pazīstošā operdziedātāja, atgriezusies ASV, raksturoja Ozoliņu kā *Eiropā izglītāko valsts prezidentu*. Toreizējā latviešu emigrācija viņai to nepiedeķa, un tas ir saprotams, taču Ozoliņa raksturojums – kā mēdz sacīt – nebija no gaisa grābts, viņš bija zinošs, darīja iespējamo pat staļiniskā terora apstākļos. Nikitas Hruščova un Leonīda Brežņeva valdīšanas gados, izpaliekot atklātām politiskām slepkavībām, „Padlatvijas prezidents” izdzīvoja kā pensionārs. Kas viņam piederēja? Viens uzvalks! Diendienā valkāts. Uzticīgs vīrs sievai, ar kuru viņam deva atļauju salaulāties cietumā tālajos brīvvalsts laikos. Ģimene saglabājas līdz abu mūža beigām, tajā izauga arī adoptēti bērni, kam vecāki krituši karā, miruši... Vistumšākā laikmeta vistumšākajā periodā Ozoliņš saprata – saglabāsies latviešu valoda, saglabāsies latviešu tauta. Kas saglabā valodu? Vispirms tā ir latviešu literatūra, un tieši viņš pavēra ceļu ienākšanai literatūrā caur žurnālu *Zvaigzne* Vizmai Belševicai ar *Poēmu par septiņvārpu kviesi* (1950), Visvaldim Eglonam-Lāmam ar stāstu *Ceļā* (1953), romānu *Ceļš pa dzīvi* (1956). Atmiņu grāmata par Kārli Ozoliņu gaida rakstītāju un izdevēju. □

* ...bezpartijiskais Strazdiņš ir šo atmiņu autors, rakstnieks Laimonis Purs, kurš šogad saņēmis LR aizsardzības ministra „Atzinības Goda Zīmi”, bet režisors/scenārists Māris Martinsons uzsācis Pura tetraloģijas *Degošais pilskalns* (1962-1986) – par zemgaļu cīņām pret vācu krustnešiem – ekranizāciju sakarā ar strēlnieku dzimšanas simtgadi (2015).

CILDINĀJUMI – Ingas Gailes luga *Āda, Jāna Baloža Visi mani prezidenti* un Laura Gundara *Advents Silmačos* iekļautas starp 119 Eiropas labākajām mūsdienu lugām – tā liecina *Eiropas teātru konvencijas (European Theater Convention)* mājaslapa. ●●● *A cappella* vokālam ansamblim *Latvian Voices* (Laura Jēkabsons, Andra Blumberga, Karīna Kaminska, Nora Vītiņa, Zane Stafeca, Laura Leontjeva, Elīna Šmukste) augstākais iespējamais novērtējums – sieviešu kamerkoru čempions ar zelta medaļu *World Choir Games* (Cincinnati, USA – 4.-14.VII), kur dalību ņem vairāk kā 15 000 dziedātāju no 64 valstīm. Nākamā koku olimpiāde Eiropas kultūras galvaspilsētā Rīgā (2014). ●●● *Egona Līva* piemiņas balva (Liepājā) *Olafam Gūtmanim, Andrai Manfeldei* (skat. 60. lpp.), *Magijai Līvai Pīrai* un *Atim Klimovičam*. ●●● *Arvim Vigulam* par dzeju kopojumu *5:00 Annas Dagdas* prēmija. ●●● *Starptautiskā Jāna Baltvilka balva Mārai Zālītei* par literāro pasaku *Tango un Tūtiņa ciemos*, ilustrātoram *Reinim Pētersonam* (*Kā Lupatiņi mainījās, Mans draugs Pērsijs, Bufalo Bils un es un Nekrietnais Alfrēds*), poļu rakstniekam *Ložinskim* (*Mikołai Łoziński*) par *Būtnes bēg* (*Bajki dla Idy*) un tās tulkotāji *Ingmārai Balodei*, *Mārai Cielēnai* par pasaku *Lidojums* un tās ilustrētāji *Gundegai Muzikantei*, bet lasītāju simpātiju balva – *Inesei Zanderei* par *Kā Lupatiņi mainījās* (KD.lv 2012.14.VII). ●●● *Žurnāla Latvu Teksti* balva *Ingai Gailei* par spilgtāko oriģināldzejas grāmatu *Migla*, bet *Maimai Grinbergai* par Penti Sārikoski *Tiarnia* atdzeju. ●●● Igaunijā *Baltijas Mūsdienu Teātra festivālā OmaDraama* (3.-9.IX) 3 godalgas Latvijas Nacionālajam teātrim (LNT) – par vizuālo noformējumu un arī režiju izrādē *Gals* un par *Dzejtaureņa* muzikālo noformējumu. ●●● Beidzīgā visaugstākā godalga *Rīgai* (15.IX) tūrisma suvenīru jomā. ●●● *Gada balva arhitektūrā* Rīgas Biržas atjaunotāju vadītāji *Liesmai Markovai*. ●●● *PBLA Gada balva* (24.X) *Valteram Nollendorfam* par pašreizējīgu darbu LOM un LV vēsturiskās atmiņas skaidrošanā. (vg) (re)

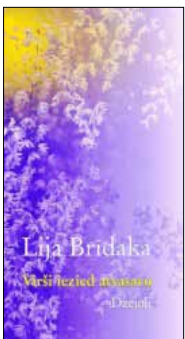
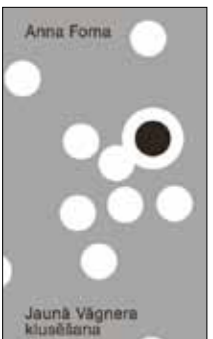
J A U N I Z D E V U M I

KLAUSĀMGRĀMATAS veidā iznācis Ingas Ābeles pirmais stāsts „Akas māja”.

LATVIEŠU RAKSTNIEKI CITVALODĀS – Amerikāņu mākslas un politikas interneta žurnālā *Guernica* ievietots *Arta Ostupa* dzejolis *Summer by the*

Ravine (Vasara pie aizas), kas vēl nemaz nav publicēts latviešu valodā. ●●● Ļvivā atvēršanas svētkus piedzīvojis *Aleksandra Čaka* krājums *Sirds uz trotuāra* (ukraiņu val. tulk. Jurijs Sadlovskis). ●●● Austrummiciganas U. prof. *Aldis Purs* grāmatā *Baltic Facades*, uzsverot Latvijas, Lietuvas un Igaunijas vēsturi, norāda uz šo valstu atšķirībām, katrai cenšoties atrast vietu Eiropā, tomēr saglabājot savu identitāti un tradīcijas. (vg)

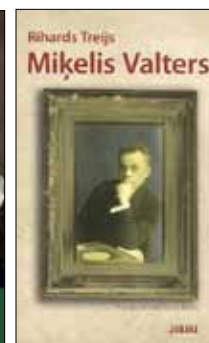
DZEJA – Izlasot *Ingas Gailes* jaunāko dzejgrāmatu *Migla*, jūtams, kā mainījusies dzejnieces dzīves uztvere pēc meitiņas piedzimšanas. *Reāli dzīve kļūst daudz grūtāka, bet iekšējais spēks un ticība ir daudz lielāka, un līdz ar to tu vari labāk dzīvot, atzīst dzejniece*. ●●● *Arvi Vigulu* jaunākajā dzejkrājumā *5:00* vajā paranoja, ka starp rindām kāds ieslēpies un vēro lasītāja reakciju. ●●● 5 gadu dzejoļus un dzejprozu *JG* lasītājiem pazīstamā *Ingmāra Balode* sakopojusi savā 2. krājumā *alba*, liekot tur skanēt arī albām – *Provansas (Provence)* trubadūru dzejai, kurā mīlētāji skumst par tuvojošos dienu. ●●● Jaunā rakstniece *Anna Foma*, arī publicējusies *JG*, pārsteidz ar savu 1. dzejoļu krājumu *Jaunā Vāgnera klusēšana*, pierādot pienācīgu briedumu un jauneklīgu drosmi. ●●● *Leons Briedis* krājumā *Naktsmājas bezmiegam* pūlas sev izmakšķerēt no dvēseles pašu Dzīvi visos tās aspektos: laikā un telpā, mirkļi un mūžībā. ●●● *Lija Bīdaka* atzīmē savu apaļo jubileju ar dzejkrājumu *Virši zied atvasaru*, atklājot savu nemieru ar apkārtējo pasauli. ●●● *Jānis Peters* ar krājumu *Minhauzens un kamikadze* sniedz ieskatu neatkarības gados rakstīto dzejoļu izlasē. ●●● Pirms 11 gadiem mūžībā aizgājušās dzejnieces *Velgas Krīles* līdz šim nepublicētie darbi krājumā *Kā mirdzošās būtnes* iztīrā pārsteidzoši mūsdienīgas tēmas. ●●● *Skaidrīte Kaldupe* sava apaļas jubilejas gada krājuma *Ābeles vētrā* dzejoļus velta tiem, kam *mīļi mūsu tēvzemes meži, ezeri, upes, avoti*. ●●● Literatūrzinātniece *Andra Konste*, sastādot dzejas krājumu *Man nav izvēles – es dzirdu tavu balsi*, dod iespēju lasīt Latvijā izslavētu autoru modernu **patriotisko liriku**, kā *Ojāra Vācieša*, *Imanta Ziedoņa*, *Māra Čaklā*, *Vizmas Belševicas*, *Ulža Bērziņa*, *Māra Melgalva*, *Gaiķu Māra*, *Klāva Elsberga*, *Ineses Zanderes*, *Mairas Asares*, *Ingas Gailes*, *Ingmāras Balodes*, *Arta Ostupa* u.c. ●●● *Pētera Zirniša* un *Anitas Jansones-Zirnišes* bilžu grāmatā bērniem *Kūķis staigā kājām* dzejas formā vēstīts par Latviju. (vg)

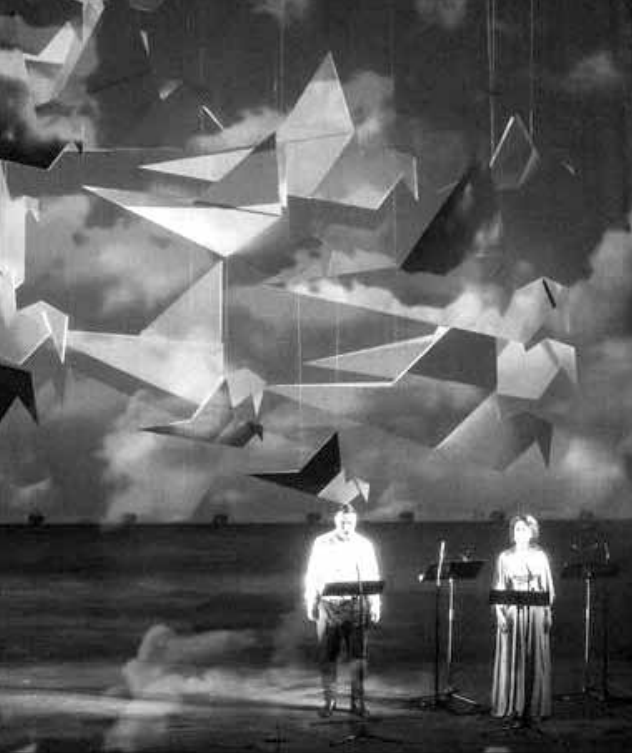

PROZA – Žurnālistes un rakstnieces **Daces Judinas** romānu sērijā *Izmeklē Anna Elizabete* iznācis jau trešais ironiskais detektīvomāns *Divainais Līgovakars*, kurā aizraujošā un interesantā veidā uzrakstītie notikumi skar mūsu tautas pagātni. ●●● Romāns *Ceļojošā cirka gūstekņi* pabeidz **Aivara Kļavja** četru romānu ciklu *Viņpus vārtiem*, un tajā daudzās dažādos laikmetos aizsāktās sižetiskās līnijas beidzot sasienas ciešā mezglā, aptverot Latvijas beidzamā gadu tūkstoša vēsturi. ●●● Krājumā *Gardo vīstīņu nedēļa* **Arno Jundze** iekļāvis 7 jautrus stāstus par Rīgu banditiskajos pag. gs. 90. gados. ●●● *Turības* Sabiedrisko attiecību fakultātes dekāns, asoc. prof. **Andris Pētersons** pārstēdz visus ar grāmatu *Ievārijums un brīnumi*, atgādinot par lietām, kuru nozīmīgumu mēdzam nenovērtēt, un parādot, ka visu notikumu centrālā ass ir cilvēks. ●●● **Egīls Venters** savā sestajā prozas darbā *Mainīgā intervence* īpatnējā veidā savij materiālo realitāti – treknos gadus un bankas krīzi – ar virtuālo, kas dažām kļūst tikpat reāla kā ikdiena. ●●● Savukārt **Vitālija Sandera** īsromāns *Malvīnes kokteilis* ir piesātināts ar intrigējošiem notikumiem un stāsta par jauniešiem, kas meklē savu vietu dzīvē. ●●● **Arvīda Deģa** romāns *Marijas ielas koketes* ir stāstījums par zemāko slāņu centieniem izkļūt no sabiedrības padibenēm, par prieka namu iemītnieču sadzīvi un darbu, par šarmanto 1930. gadu Rīgas dzīvi. ●●● **Ērika Hānberga** *Pirmā grēka līcis* lasītāju uzaicina piedalīties 1970. gadu cienijamu ļaužu kāzās un uzklausīt dažādus stāstus par jaunībā izdzīvotām kaislībām un piedzīvojumiem. ●●● Arī par pusaudžiem ir padomāts. **Valdis Rūmnieks** romānā *Atnācēju noslēpums* turpina aizsāktu raibo piedzīvojumu virkni, bet noslēpumu un fantastikas cienītājus iepriecinās **Aivara Bērtuļa** *Vecās baznīcas noslēpums*. (vg)

DAŽĀDA SATURA – Tekstilmāksliniece **Edīte Pauls-Vignere** atklātā un dziļi personīgā stāstījumā *Sūdzība liktenim* apraksta sava nelaika dēla **Paula Vignera** traģisko dzīves ceļu. ●●● Žurnālista **Andra Krauzes** *Latvija Francija. Douce France* stāsta par mazāk zināmu latviešu mākslinieku, revolucionāru, vēstniecības darbinieku un dubultaģentu likteņiem Francijā laika posmā starp diviem pasaules kariem. ●●● **Māra Ruka** rediģētajā *Izcilības spēkā* sakopoti viena no ievērojamākajiem latviešiem Austrālijā, Saeimas deputāta, LR pārstāvja **ANO** un **LZA** ārzemju nodaļas

vadītāja **Jāņa Priedkalna** raksti un interviju fragmenti. ●●● Atvaļinātā pulkveža **Jāņa Hartmaņa** *Latviešu strēlnieki Ķekavas kaujā* mēģina restaurēt vienu no stratēģiski nozīmīgākajām I Pasaules kara kaujām Latvijas teritorijā (1916), sniedzot detalizētu aprakstu par to. ●●● Pulkvežleitnants **Voldemārs Ozols** bijis karavīrs 5 armijās – Krievijas impērijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un republikāņu Spānijas, nāves sods viņam piespriests 3 reizes, 4 reizes viņš ir izraidīts no dažādām pasaules valstīm, arī Latvijas. Par pretrunīgo personību vēsturnieks un diplomāts **Bonifācijs Daukšs** publicējis pētījumu *Kopveža Voldemāra Ozola kara gaitas un politiskā evolūcija*. ●●● Vēstures prof. **Ineša Feldmaņa** pētījuma *Latvija Otrajā pasaules karā (1939-1945): jauns konceptuāls skatījums* mērķis ir veicināt no dažādiem aizspriedumiem brīvu un līdzsvarotu izpratni par Latvijas vēsturi. ●●● Par Latvijai un īpaši Latgalei svarīgo filmu *Cilvēka bērns*, kā arī par Latvijas vēsturē nozīmīgu laiku (1990-1992), kas skaudri atspoguļojas **Jāņa Streiča** tā laika dienasgrāmatās un rakstēs ar rakstnieku **Jāni Klīdzēju**, stāstīts kinorežisora un rakstnieka, sava laika dokumentētāja **Jāņa Streiča** ļoti apjomīgā grāmatā *1991. Tas garais cilvēkbērna gads*. ●●● Vēstures prof. **Riharda Treija Miķelis Valters** atklāj strādnieka dēla, jaunstrāvnieka, jurista, dzejnieka un pirmā Latvijas iekšlietu ministra **Miķeļa Valtera** dzīvi, kas arī pēc II Pasaules kara, dzīvojot Šveicē, Beļģijā un Francijā, iestājās par neatkarīgas Latvijas valsts atjaunošanu. ●●● Literatūrzinātnieces **Veras Vāveres** grāmatā **Viktors Eglītis** aptverts 10 gadu pētījums par latviešu dekadenes iedvesmotāju 20. gs., ko dzejnieks **Kārlis Vērdiņš** raksturo kā *detalizētu un aizraujošu monogrāfiju par vienu no latviešu literatūras antivaroņiem, kuri piesaista galvenokārt ar savām divainībām un neļēdzībām*. ●●● **Lato Lapsa** šoreiz novērsis no politiķu dzīves atmaskošanas, grāmatā *Dzīvības un nāves Disnejlendā* aprakstot sevis pieredzēto tālās pasaules malās – Indonēzijā, Filipinās, Kambodžā un Laosā. ●●● Nenogurstošā Latvijas apceļotāja **Sigurda Rasmaņa** *Pa vecajiem Latvijas ceļiem* aizved lasītāju savdabīgā ceļojumā pa galvenajiem Latvijas satiksmes ceļiem no vēstures līdz mūsdienām, apskatot nozīmīgākos pieturas punktus un vēsturiskos notikumus. ●●● Kurzemes saimnieka dēla, vēlāk uz Sibīriju izsūtītā, nu jau mūžībā aizgājušā **Miķeļa Bērziņa** slepenās burtnīcās rakstītas

Skats no operas *Dauka*. Scenāriste Katrīna Neiburga

atmiņas par bērniņu cara Krievijā, dzīves plaukumu neatkarīgā Latvijā un pārciesto Sibīrijā var lasīt grāmatā *Manas dzīves apraksts*. ●●● Ojāra Zandera *Ko Kurzemes meži un jūra šalc* aprakstīti izcili Latvijas cilvēki, kuru mūžs ir saistīts ar Kurzemi. ●●● Anonīms bij. policists kopā ar līdzautoriem, kas visi bijuši Valsts policijas vadošie un „pusvadošie” darbinieki, *Mauzeru pavēlniekos* ar humoristisku dzirksti atspoguļo Latvijas policistu ikdienu. (vg)

TULKOJUMI – Somijas zviedru dzejnieka Klāsa Andersona (**Claes Andersson**) dzejoļus izlasei *Laimīgs cilvēks* atdzejojuši Juris Kronbergs un Guntars Godiņš. ●●● Abats Notkers Volfs (**Notker Wolf**) *Septiņos laimes balstos* (*Die sieben Säulen des Glücks*) (tulk. Inese Mičule) stāsta par savu pieredzi saistībā ar septiņiem tikumiem: drosmi, taisnīgumu, gudrību, mēru, ticību, mīlestību un cerību. ●●● Anarhistu vēsturnieks Lielbritānijā Filips Rufs (**Philip Ruff**) pēc 30 gadu pētījuma mēģina atrisināt gs. senu mistēriju grāmatā *Pa stāvu liesmu debesīs: nenotveramā latviešu anarhista Pētera Māldera laiks un dzīve* (*A towering flame: the life & times of 'Peter the painter'*) (tulk. Lauris Gundars), analizējot visus savāktos materiālus par notikumiem Londonā 1911. g. janvārī, savos pētījumos ceļojot arī uz Latviju, un tajos palīdzot arī viņa sievai latvietei Irēnai Hulai. ●●● Populārās franču rakstnieces Fransuāzas Sagānas (**Françoise Sagan**) romāns *Brīnšķīgie mākoņi* (*Les Merveilleux Nuages*) (tulk. Skaidrīte Jaunarāja) ir viens no izjustākajiem un skaistākajiem 20. gs. mīlestības stāstiem. ●●● Atkal iznākušas divas kulta rakstnieka japāņa Haruki Murakami grāmatas latviešu val. – *Skarbā brīnumzeme un pasaules gals* (tulk. Inese Avana) un *Dejo, dejo, dejo* (tulk. Ingūna Beķere). ●●● Norvēģu rakstnieka Jū Nesbē (Jo

Nesbø) detektīvmānus mil visā pasaulē, un nu sērijā par izmeklētāju Hariju Holu latviski tulkots vēl viens romāns – *Sātana zvaigzne* (*Marekors*) (tulk. Inga Bērziņa). ●●● Zviedru rakstnieces Ārnstedes (**Simona Arnstedt**) asprātīgo, psiholoģiski niansēto, romantisko un valdzinoši erotisko romānu *Nepakļāvīgā* (*Överenskommelser*) latviskojusi Ruta Lediņa. (vg)

MŪZIKA/TEĀTRIS/DEJA – Filadelfijā dzimušā, ansambla *Kolibri* bij. dalībnieka, tagad LV dzīvojošā (kopš 1996) mācībspēka Rīgas Pedagoģijas un Izglītības vadības augstskolā **Dr. Imanta Mežaraupa** Rīgas 800-gadei (2001) uzrakstītā *Oda Rīgai* naudas trūkuma dēļ pirmatskaņota tikai šogad (19.VIII) – Rīgas svētkos Rātslaukumā. Vēsturiskajai odu pamatā kantora Plīnija (**Basilus Plinius**) *Cildenās Rīgas Livonijas Metropoles slavinājums* (Leipcigā, 1595) – par brēmenieša Meinharda un viņa krustnešu varas pārņemšanu, kurzemnieku veikto Rīgas celšanu, Rīgas skaistulēm, kuras apskaustu pat Grieķijas Helēna etc. Latviskotājs (no latīņu val.) – **Leons Briedis**. *Ir senatnīgi stilizēti posmi, interlūdijs dejošanai, latviešu tautas mūzikas elementi. Ironiski savienoju latviešu tautas melodiju ar „Deutschland, Deutschland über alles” un PSRS himnas fragmentu, lai norādītu uz to, ko Latvija ir piedzīvojusi ārzemju kundzībā, bet tomēr izdzīvojusi* – tā komponists (skat. Ineses Lūsiņas interviju *Dienā* 15.VIII). ●●● Pašreiz viens no vadošajiem Otello lomas interpretiem pasaulē, Latvijas tenors **Aleksandrs Antošenko**, pēc uzstāšanās Londonas Karaliskajā operā (*ir.lv* 18.VII) izpelnās salīdzinājumu ar leģendāro **Plácido Domingo**. ●●● Soprāns **Kristine Opolais** Cīrihes operā pirmoreiz tiekas (23.IX) ar titullomu čehu komponista un folklorista **Leoša Janāčeka** (1854-1928) *Jenūfā* (*Jenůfa*), kam pamatā Preisovas (Gabriela Preissovā, 1862-1946) luga *Jejī pastorkyņa* (Viņas pameita). ●●● Zalcburgas festivālā klintīs izcirstajā *Felsenreitschule* zālē ar vācu komponista Cimmermana (**Bernd Alois Zimmermann**) sarežģīto, kolāžveidīgo „gadsimta operu” *Die Soldaten* (*Kareivji*, 1960) – pēc 18. gs. vācbaltu autora Lenca (**Jakob Reinhold Lenz**) antimilitārās komēdijas motīviem – debitē (20.VIII) režijas un telpas koncepta autors **Alvis Hermanis** – *ne tikai viens no svarīgākajiem Eiropas mūsdienu teātra lideriem, bet mākslinieks, kurš labi izprot un sajūt pasaules polifonijas dabu* – tā māksliniecisks direktors **Alessandro Pereira**. Piedalās Vīnes filharmonijas orķestris, 27 pasaulslaveni solisti, Balkānu džeza kvartets, 16 „oficiēru” koris un 8 dzīvi zirgi. Pirmizrādi, kā vēsta portāls <europeonline-magazine.eu>, Hermanis veltījis krievu pankgrupas *Pussy Riot* koncertam, sarežģēdams līdzību ar operas stāstu: *ievainojamās sievietes ir cietušas no [politiskā apspiešanas] aparāta*. ●●● Zalcburgā uzstājas arī operzvaigzne **Elīna Garanča** kopā ar pianistu Viņolesu (**Roger Vignoles**), pēcāk ar Austrijas mūzikas ansambli *Klangforum Wien*

Verdi *Rekviēma* atskaņojumā, un **Marisa Jansona** diriģētie Amsterdamas *Konzerthgebouw* un *Vines* filharmonijas orķestri. ●●● *Par savu protestu Pussy Riot saņem nevis taisnīgu tiesu, bet gan politisku izrēķināšanos* – tāds ir arī vairāku **Latgales** mūzikas grupu (*Dabasu Durovys, Bez PVN, Likteņīgais pagrīzīns iz Vainovu, Inde Indive, D-Light, New Buzz, Green Novice, Laimas Muzykanti*) vēstījums (ir.lv 21.VIII). ●●● **6. Cēsu mākslas festivāla** ietvaros netālajā Ungurmuižā augusta pirmajā nedēļas nogalē bija iespēja baudīt **Mocartu** un **Šūbertu**, bet noslēgumā pils parkā (18. VIII) **Rosīnī Seviļas bārdzini**, un pa vidu – Latvijas Radio kora koncerts, **Pētera Vaska** dramatiskā balāde *Zīles ziņa* ar **Ulža Bērziņa** dzeivārdiem, savulaik revolucionārā amerikāņu Keidža (**John Cage**) hipnotiskais opuss *Four2*, apbalvotie LNT iestudējumi *Mirušās dvēseles* (kam pamatā **Nikolaja Gogoļa** slavenais prozas darbs), Tenesija Viljamsa (**Tennessee Williams**) *Pērnvasar negaidot* (*Suddenly, Last Summer*), J.D. Selindžera *Lūgšana resnajai tantei* (*Franny and Zooey*), filmizrādes u.c., kopā 33 kultūras notikumi. ●●● **Dailes teātra** aktieri 15 latviešu centros Kanādā un ASV (sākot ar 23.VIII) provocē skatītāju jūtas **Raimonda Staprāna** dokumentālajā drāmā *Gūsteknis pili* (tās teksts JG268:6-23). ●●● Sakarā ar š.g. koncertturneju, kā atceras **Nora Rieksta** (*delfi* 16.VII),

Vija Vētra pie Jāņa Čakstes pieminekļa Jelgavā.

Foto: Māris Brancis

Prāta vētras pirmais koncerts [pirms 20 g.] *noticis Jelgavas ģimnāzijas Aktu zālē. Kauperam kāja esot tricējusi*. Sagatavotās 4 dziesmas klasesbiedru atbalsta grupa lūgusi atkārtot reizes trīs. Sākotnējais angļiskais nosaukums *Brainstorm* vairs netikšot lietots, tikai latviskais. Šādu padomu devis arī platina diska statusu sasniegušā *Vēl viena klusā daba* producentis **Filds (David Field)**, jo ārvalstīs lielāku interesi varētu izraisīt tieši grupas latviskums. Arī angļiskotie dalībnieku vārdi palikuši pagātnē – *redziet, esam atpakaļ pie saknēm!*

●●● LNO sezonu sāk ar **Andra Dzenīša** operu *Dauka* (7.IX) (libretists JG lasītājiem pazīstamais **Kārlis Vērdiņš**) un Beidzīngas laikmetīgo dejtāju viesizrādi *Padebešos atskan pērkonis* (11.IX). „Zvaigžņu parādē”: **Antoņenko** Hermaņa lomā **Čaikovska Piķa dāmā**, **Marinas Rebekas** solokonzerts, **Kristīne Opolais** Mimī lomā **Pučīnī La Bohème**, koncerti **Ingai Kalnai**, **Inesei Galantei**, **Elīnai Garančai**, **Pučīnī La Tosca** atjaunojums ar **Lieni Kinču**, diriģ. **Andra Nelsona** viesošānās ar **Birmingemas Simfonisko orķestri**, visas četras **Vāgnera „gredzena sērijas” (Der Ring des Nibelungen)** operas pavasarī u.c. ●●● LNT sezonu ievada **Ingas Ābeles** luga *Jasmīns. Pārdaugava*, kam seko **Blaumaņa Purva bridējs**, igauņa **Tamsāres (Anton Tammsaare)** *Zeme un mīlestība (Elu ja armastus, 1934)*, ungāra **Molnara (Ferenc Molnár)** *Lilioma* (1906), **Šekspīra Venēcijas tirgotājs (Merchant of Venice, 1596-1598)** u.c. ●●● **Vija Vētra**, kuras dvēsele dzīvo dejā, atklājusi **Mārim Brancim: Ja nevarētu braukt katru gadu uz Latviju, būtu grūti dzīvot, sevišķi tagad, kad gadu skaitlis tiecas uz 90. dzimšanas dienu, padziļinās vientulība, sevišķi Ņujorkā, un vecuma kaites piemeklē. Latvijā esmu vajadzīga**. To apliecinājuši uzvedumi un sarunas vasarā Rīgā, Jelgavā, Siguldā, Talsos. (re)

T Ē L O T Ā J M Ā K S L A – Laba zīme: jaunais ASV vēstnieks Rīgā **Marks Pekala** kopā ar sievu Mariju izstādījuši vēstniecībā JG daudz aperētās un reproducētās, globāli atzītās mākslinieces **Vijas Celmiņas** gleznas. ●●● Visu vasaru Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejā (ĢEJVM) izstādītas gan Austrālijā dzīvojošās **Lidijas Dombrovskas-Larsenas** dāvinātās gleznas, gan arī **Rītas Valneres** muzejam dāvinātā apjomīgā gleznu un zīmējumu kolekcija. ●●● LNMM jeb „Lielajā muzejā” (8.-22.VI) *Deviņi mākslinieki no Latvijas: Ņujorka–Vašingtona–Čikāga–Rīga*, kas pirms tam Ņujorkas *The National Arts Club* (3.-20.IV), LR vēstniecībā Vašingtonā (26.IV–12.V) un *Driehaus Museum*, Čikāgā (18.-21.V), liecina par jaunākajām tendencēm Latvijas mākslā ar 9 dažādu paaudžu mākslinieku 36 darbiem – **Kaspara Bramberga, Harija Branta, Andra Eglīša, Ievas Iltneres, Ernesta Kļaviņa, Daigas Krūzes, Leonarda Laganovska, Ingas Melderis, Miervalža Poļa**. Lai izvairītos no nelielās Latvijas mākslas vides savstarpējo attiecību ietekmes uz izstādes sagatavošanu, mākslinieku

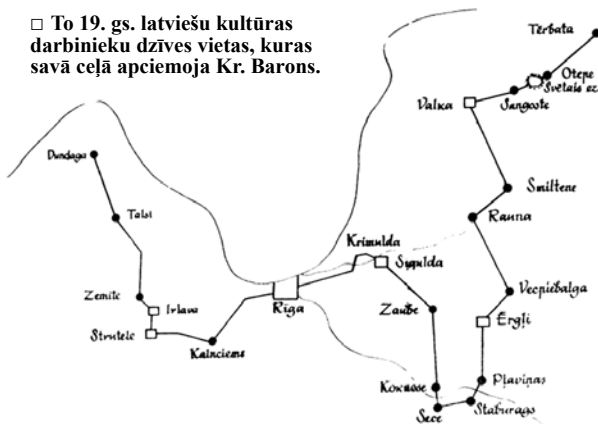
Katrīna Neiburga. Skice darbam *Lampa* (2012)

un darbu atlasī, veicot balsošanu internetā, organizētājs **Hamids Ladjevardi** uztic starptautiskai profesionāļu komisijai, sastāvošai no bij. LR Kultūras ministres **Helēnas Demakovas**, LNMM kuratores **Irēnas Bužinskas**, Igaunijas Mākslas muzeja direktores **Helmes (Sirje Helm)**, Ņujorkas izsoļu nama *European Evaluators* pētnieces Dr. **Rozenfeldes (Alla Rosenfeld)**, mēnešraksta *Art in America* redaktora/autore **Hārtņijas (Eleanor Heartney)**. ●●● LNMM *Arsenālā Kustība. Visvaldis Ziediņš* (1942-2007) – Liepājas Lietišķās mākslas vidusskolas audzēkņis (Dekoratīvās noformēšanas nodaļā), studijas Latvijas Mākslas akadēmijā neturpinājis, jo bija pārliecināts, ka apgūtais mākslas pamats ir pietiekošs, lai turpmāko dzīvi varētu veltīt patstāvīgai, no padomju oficiālās mākslas sistēmas neatkarīgai mākslas izpratnes kopšanai. Pāris dienas pirms savas 19. dzimšanas dienas (1961), atbilstoši jaunības maksimālismam, Ziediņš dienasgrāmatā ieraksta savdabīgu, daļēji īstenotu solījumu: *Es savas bildes nevienam nerādīšu un izstādēs arī nenesīšu*. Plašāka sabiedrība tās ieraudzīja tikai pēc viņa nāves. Līdz ar izstādi izdota **Ievas Kulakovas** grāmata *Kustība*. ●●● Laikmetīgās mākslas centrā **Kristīnes Kursiņas** un operas *Dauka* vizuālā veidola autore **Katrīnas Neiburgas** personālizstādes. ●●● Rīgas Mākslas telpā *Kur ir mana lidmašīna?* Dažādās atbildes – metafiziskas, filozofiskas, simboliskas, reālistiskas – atrodamas gan mākslā, gan tehniskajā jaunradē. Izstāde iekārtota vairākos slāņos, simboliskās orbītās, kur sadzīvo māksla no muzeju fondiem, jaunradīti darbi un lidmašīnu make-ti. ●●● Turpat **Sigithas Daugules** izstāde *Fasādes un struktūras*. Pēc LMA beigšanas viņa vairākkārt saņēmusi stipendijas, kas ļāvušas dzīvot un strādāt Viņē. Mākslinieces abstraktās, ar krāsu *piezīdītās* un elitārās faktūras ir cēlušās no ielas, no viņas urbānā foto arhīva, kas top, krājot materiālus gleznām (skat. JG262:44, 53-54). ●●● Galerijā *Māksla XO* (kopš 23.VIII) **Ilmāra Blumberga** jaunāko darbu izstāde *Bailes*. ●●● Mākslas muzejā *Rīgas Birža* (14.IX) ēkas arhitekta **Boses (Harald**

Julius von Bosse, 1812-1894) 200. gadskārtai veltīta izstāde un LNMM un Biržas rekonstrukcijas projekta autore **Liesmas Markovas** rīkotā starptautiskā konference. ●●● **Ģederta Eliasa** (1887-1975) 125. gadskārtas mēnesī septembrī – Jelgavas mākslas skolas audzēkņu darbu izstāde; Mūkusalas Mākslas galerijā izstāde *Ģederts Eliass*. *Dzimta* – ar gleznām u.c. darbiem no galerijas kolekcijas un ĢEJVM, to vidū pirmo reizi izrādīti jubilāra akvareļi; ĢEJVM izstāde *Esmu strādājis daudz*; apjomīgā albuma *Ģederts Eliass* atvēršana, bet dzimšanas dienā (23.IX) Eliasu dzimtas mājā „Zilēnos” – pēc piemiņas brīža Platones pagasta Strupdeguņu kapos, – sarīkojums *Iesākums mākslinieka laikam*. ●●● *Arsenālā* Radošajā darbnīcā **Aijas Zariņas** izstāde *Tēvs*. Kopš 20. gs. 90. gadu beigām mākslinieces darbu tematika saistīta ar sabiedrības dzīvi, aicinājums veidot tās ideālo modeli – humānu savstarpējas sadraudzības kopieni, kas parādās simboliskās figurālās kompozīcijās – liela rokās sadevusies ģimene, kurai roku no debesīm pretī pastiepis Tēvs – ne tikai reliģiozo Dieva vadību ietveroša metafora. Par garīgo Tēvu valstī esot jābūt valsts vadītājam, kuram jāapziņās savas lielās ģimenes / sabiedrības vajadzības. ●●● JG270:54-55 vēstījām par vērtīgo *delfi.lv* un LNMM kopprojektu – *100 dārgumi Latvijas Nacionālā mākslas muzejā*, publicējot tos ik nedēļu tīmeklī divu gadu garumā. Viens no tiem ir **Aijas Zariņas** 70. lpp. redzamais diptihs *Viņš un Viņa* (1986), kas pārstāv latviešu feminisma mākslas aizsākumus, ļaujot oficiāli pieprasīt sociālistiskā reālisma mākslas kanonu, rada pat vēl Gorbacova „pārkārtošanās” laikā vietējās kompartijas centrālkomitejas iebildes (1987) darba izstādīšanai, bet gadu vēlāk, jūlija beigās, augusta sākumā, ieņem centrālo vietu *Lettische Avantgarde – RIGA - Latviešu avangards* izstādē Rietumberlīnē (*Kunsthalle Berlin*). Un visam pa virsu Aijas dumpiniecis-kās estētiskās gaumes neizpratne – dažkārt pat vēl mūsdienās. (mb) (re)

TRADĪCIJU VEICINĀŠANA – Lai piesaistītu jauniešus savas zemes izziņāšanai, sentēvu tradīcijām, dainām, kultūras objektiem, jau astoto gadu ripo velomaratons *Krišjāņa Barona taka* (7.-23.VII): Tērbata (Tartu)-Otepe-Valka-

□ To 19. gs. latviešu kultūras darbinieku dzīves vietas, kuras savā ceļā apciemoja Kr. Barons.

Smiltene-Rauna-Vecpiebalga-Ineši-Ērgļi-Stuburags-Koknese-Sīgūlda-Rīga-Kalnciems-Irlava-Talsi-Dundaga – ceļš, ko kājām veicis **Krišjānis Barons** (1835-1923), studējot Tērbatas U. (Universitāt Dorpat). Maršruta posmā notiek arī koku stādīšana. ●●● Festivālā **Baltica-2012** (5.-9.VII) koši tērti dziedātāji, muzikanti, dejotāji no visiem LV novadiem un daudzām pasaules zemēm pieskandina Rīgu, Turaidu, Ikšķili, Koknesi, Madonas novada pagastus ar dziesmām, raitu deju soļiem, koklēm, stabulēm, taurēm, vijolēm, dūdām u.c. ●●● Aušanas darbnīcas „Vēverišas” vad. **Dagnijas Kupčes** zīmīgs novērojums: *Tikuši pie naudas, kolektīvu vadītāji sāk pētīt piedāvājumu – paskatās, kas piedāvā lētāk, un pasūta. Pēc tam jau sākas nesaskaņas, jo, lūk, gribējuši to skaisto blūzi, kas attēlā, bet izpildītājs savukārt atbild, ka par tādu naudu iznāk tikai šitāda. Vislielākais absurds, ka šie izpildītāji ir pēdējā laikā Latvijā uzradušās firmiņas, kas ar tautastērpu gatavošanu vēlas nopelnīt, taču etnogrāfiskajā ziņā taisa pilnīgas muļķības (LA.lv 13.VII).* Par audēju darbnīcu un gatavā **tautastērpa sertificēšanu**, kā ziņo Kultūrizglītības un nemateriālā mantojuma centra (KNMC) tradicionālās kultūras eksperte **Linda Rubena**, pagaidām notiekot tikai sarunas, un piebilst: *Norvēģijā tautastērpu sertificēšana notiek jau desmitiem gadu, kas arī stingri jāievēro.* ●●● **Līvu svētkos** Mazirbē (28.-29.VII) nodarbībās „Izzini lībisko” dalībnieki apgūst lībiešu melodijas, uzzina no **Elmāra Gaigalnieka** par lībisko smiltis, iepazīst tautas tērpus, ielūkojas li-

biešu valodā un arī ēdienu pasaulē, bauda **Daces Micānes-Zālītes**, **Jāņa Purviņa** un **Dāvja Stalta** folkoperu *Zalkša līgava* (skat. JG270:1) un ballējas pie **levas Akurāteres** un **Jura Kulakova** grupas skaņām. ●●● Ugunsdienas svinībām Dubultu Pasaku mājā „Undīne” (5.VIII), kā apgalvo **Gunta Saule**, esot sakars ar senajiem **pilsnovadiem** un **bitēm**, kas savas saimes ietvaros čakli paveikušas visus darbus ar vismazāko spēka, laika un materiāla patēriņu. Špikojot bites, arī mūsu senči visu savu garīgo un praktisko dzīvi organizējuši ap kopīgu centru – pilskalnu, kas savukārt veidojis pilsnovadus. ●●● Jūlija sākumā saiešanas slātaviešu garā **Vecpiebalga atver durvis** ietvaros **Kārļa Skalbes** mājās „Incēnos” Baltais kaķītis aicina bērnus iestudēt pasakas, rakstīt uz bērza tāss ar ogli, sacerēt dzejoļus un kalt vērduņus. Klausoties koncertprogrammā *Zelta sirds* ar Skalbes vārdiem **Zigfrida Muktupāvela**, **Jāņa Lūsēna** un **Liepājas** zvanu ansambļa **Campanella** izpildījumā licies, ka atkal ir *kā vecajos laikos, kad tie labie gadi bij*. Pie **Emīla Dārziņa** Jāņaskolas savukārt atskan smeldzīgais *Melanholiskais valsis* un arī mazāk zināmas piebaldzēna **Emīla Dārziņa** tautasdziesmu apdares, bet **Brāļu Kaudzīšu** „Kalna Kaibēnos” – vērpšana, aušana, krēslu pišana, podu virpošana u.c., kamēr muzeja pagalmā **Dr. Viesturs Rudzītis** un rakstniece **Inguna Bauere** spriež par Piebalgas dzimtu savdabībām, kam seko pušelnieku **Ķenča** un **Pāvula** atnestās jēra zupas sātīga paēšana, piebaldzēnu dejas un lielizrāde *Ja tik mīļa ielūgšana...*, kur, kā vēsta Piebalgas muzeju apvie-

Keramika Ādama Kāpostīna kāzas Latgalē (1936)

Jaunatklātā Austrumlatvijas radošo pakalpojumu centra ēka „Zeimuls” Rēzeknē.

nības „Orisāre” vadītāja Līva Grudule austrāļu *Laikrakstam „Latvietis”* (31.VII), *satiekas Piebalgas dižgari slāvieši un čangalieši.* ●● Rakstniecības un mūzikas muzejā (RMM) Rīgā (22.VIII) *latgaliešu kāzas ar folkloras kopu „īstiem” bryuti, bryutganu, vedejtāvu, vedejmōti, krystamōti, krystāvu, podruškōm, brōlinikim, arī stōmačiem jeb „nelūgtiem viesiem”* (no Medņevas un Bērziņa) un kāzu čigāniem (no Rekovas). ●● Misiņa (LU Akadēmiskajā) bibliotēkā vēsturnieku Rasmus Noriņas un Saulveža Cimermaņa, mākslinieces Intas Briķmanes un vairāku LV muzeju sarūpētājā izstādē *Vidzemes lībieši un viņu pēcteči*, cita vidū, uzzinām par lībiešu piespiedu asimilāciju, piem., barons Ferzens (*Fersen*) 18. gs. Vecsalacas muižā starp latviešiem izmitinājis lībiešus, jo viņi esot *niknāk noskaņoti, spītīgi un buldurējot kā titari*, un arī mācītāji no kancelēm aizlieguši ne tikai mācīt, bet pat runāt lībiski ģimenēs. ●● Barona lielkungs gan būs bijis uz ausīm sēdētājs – saņemtais ielūgums uz lībiešu dzejas vakaru *Jōvā ōdōg!* (Labvakar!) Turaidas muižas pārvaldnieka mājā (28.IX) sākas ar vārdiem: *Līvu valoda skani, Kā sudraba zvārguļu zvani!* Par to liecina arī skandētāji: dzejas – Kārlis Vērdiņš, bet dziesmu un mūzikas – Kristīne Kārkle un komponists Raimonds Tiguls. ●● Daugmales pilskalnā baltu kultūras mantojuma stiprināšanas *uguns svētbriņdi* piedalās (9.IX) Katlakalna folkloras kopa Rāmpupe, Daugmales Līves, Olaines Dzedzieda, Ceraukstes Laukam pāri, Svētes kopa u.c. ●● Pedagoģijas maģistres, Luda Bērziņa balvas laureātes *Vijas Cerusas* rīkotajās Dzejas dienās *Edvarta Virzas* dzimtas mājās „Billitēs” zem ozola uz topošās *Dzejnieku takas* dzejas un prozas rindas par *latviskumu* skandē Bauskas, Iecavas un Vecumnieku novada skolu 9. un 10. kl. jaunieši. Kā vēsta *Bauskas Dzīve* (21.IX), par *tautas dvēseles izturību laik-*

metu griežos un par savu dzīvesgājumu un radošo daiļradi stāstījusi JG redakcijas locekle, dzejniece *Maija Meirāne*, kura, kopā ar vīru, ārstu un arī JG veidotāju *Juri Šleseru*, cimojusies pie „Billišu” saimnieces, *Straumēnu* autora mazmeitas, rakstnieces/tulkotājas/diplomātes *Annas Žigures*. (re)

S C R I P T A M A N E N T – Vispirms uzmanības centrā cēsinieces **Zigrīdas Pommeres-Perevalovas** vārdi, kas izsaka visu baltiešu, un ne tikai, slēpto un slāpēto likteņa sāpi. Deportēta Baigajā gadā (1941.14.VI) 12 g. vecumā, bērniību, jaunību pavadījusi katorgā (18 gadus) Sibīrijas ziemeļos Kargasoka raj. Vasjuganas upes krastos, *kur dzīve norūdīja pret visu, jo nāves rēgs stāvēja vienmēr un visur blakus: ...Apžēlošanas nebija ne bērniem, ne vecākiem, ne slimiem. Mūsu tēvus un vīrus atšķīra no ģimenēm tepat Latvijā. Reti kuram vīrietim bija lemts atgriezties no 1941. g. gulaga ceļa. Arī mans tēvs tika sodīts ar nāves sodu Soļikamskā 1942. g. aprīlī. (..) Katra diena varēja būt mūža pēdējā. Es no 14 gadiem katru ziemu, tālu no savējiem, badā un aukstumā, sāku strādāt meža darbos. Vairākas reizes no apsaldēšanas kājām nogāja nagi. Kad bija jāiet zvejā, ruđenos basām kājām ūdenī stāvēt bija siltāk nekā uz piesalušas zemes. Māsai izsūtīšanas brīdī bija 8 gadi. Tuvredzības dēļ viņa nēsāja brilles, bet nākamās brilles varēja iegādāties tikai pēc 10 gadiem. Viņa palika gandrīz akla... Man reiz skolēni prasīja: „Vai jums tā zāle garšoja, ko ēdāt? Kā var garšot vārīta zāle?” Zāles garša sāk no atmiņas izzust, toties maizes garša un tās vērtības nozīme neizzūdīs nekad. (..) Es neturu jaunu prātu uz cilvēkiem, kuri izbrīnīti jautā, vai tiešām tik briesmīgi bija. Kurš to nav izbaidījis, tas to nevar saprast, kā cilvēks tā varēja izdzīvot. (..) Uz mūsu tēvu un vīru kauliem Sibīrijas ziemeļos ir uzceltas pilsētas. Vai par mana tēva nāvi var samaksāt naudā? Mūsu*

pārdzīvotais jau ir vēsture. (..) Sāk zust cerība, ka mūsu varasvīriem un Valsts prezidentam izdosies panākt, lai Krievija atzītu Latvijas valsts okupāciju. Vai tā nebija okupācija? Ienāk mājā, paņem, ko grib, nošauj, ko grib, un tev par to visu ir jāklūsē... Daudzi Sibīrijas plašumos dus mūžīgos sasalmos, daudziem kapa vietas aizaugušas krūmiem, un nav lemts uz kapu kopiņas nolikt pat lauku ziedu pušķīti. (..) Kamēr būsim dzīvi, mūsu pienākums ir atgādināt šo patiesību visai pasaulei, un pirmkārt mūsu jaunatnei. Ko iemācīsies mūsu bērni, tāda būs valsts nākotne. Piederu pie tās paauzdes, kas, domājot par to, kā mums nav, neaizmirst to, kas mums ir dots un atgūts (LA.lv 11.VII).

●●● Pēc turpat divu dekadžu darba dienas gaismu ierauga (13.X) jauns **Bībeles** tulkojums, ko no sengrieķu un senebreju valodas veikuši Uldis Bērziņš, Laila Čakare, Enoks Neilands, Knuts Skujenieks, Ilmārs Zvirgzds, Aleksandrs Bite, Dainis Zeps, Jānis Priede, Māra Poļakova, Ināra Ķemere (arī sengrieķu val. konsultante), Ilze Rūmniece, literārā red. Milda Klampe, latviešu val. konsultante Maija Baltiņa. ●●● Prieks par Liepājā mītošās **Andras Manfeldes** (skat. JG270:69-70), **Indriķa Zeberīņa** prēmijas (par stāstu „Sauls pulksteņa protokols” no grāmatas *MĒS. XX.gs.*) un (Kuldīgā) **Egona Līva** piemiņas balvas „**Krasta ļaudis**” (par grāmatu *Ceļojums uz mēnesi. Visbiķa-Ventspils-Visbiķa*) laureātes e-sūtījumiem ar vārdiskām miniglezniņām <<http://lv.wordpress.com/tag/andra-manfelde/>>, kuras necelt priekšā JG lasītājiem būtu grēks. Šoreiz ieskatam viena **Andras** e-miniatūra „Piemineklis bērniņai” (2012.9.VI) visā pilnībā: *Piemineklis bērniņai, protams, ir katra rakstnieka atmiņstāsti par bērniņu. Kā saka dzejnieks Jānis Rokpelnis, tie mums (LV rakstniekiem) parasti izdodas spoži. Arī es esmu šad tad iemaldījiesies šajā pateicīgajā žanrā, kura spožumam aug kājas no govju kūpošajām pļekām. Nē, man tik trakā nebija, lai arī govju bija un akmens.*

Rudzīšu akmens

Šodien, pateicoties Kuldīgas rajona reģionālajam laikrakstam „Kurzemnieks” <<http://ej.uz/gse6>>, es uzzinu, ka mans piemineklis bērniņai ir dubultā burtisks (pašas burtos rakstīts un burtiski saprotams), jo tas ir piemiņas akmens. Izrādās, gravā guļošais, nosūnojošais akmens, kur lasīju vizbuļus, zilos un vēlāk baltos, kur daudziju sniegu, lai atnāk tas pavasaris ātrāk, kur... gadījies pačurāt, šis akmens ir vienīgais dižakmens-kaļķakmens Latvijā, līdzīgi esot vien Igaunijā un... Gotlandē. Fosilijas saredzamas akmeņi, es gan bērniņā tās nepamanīju, jo akmens bija ļoti noklāts ar sūnām un man šķiet, ka es domāju, ka... katrā sētā, mājā, gravā tādi akmeņi ir. Tādi ar grubuļiem... Kas īstenībā ir gliemežvāku un augu pēdas, kas pirms 400 miljoniem gadu ņudzēja seklās, tropiskās jūrās. Akmens manas bērniņas gravā nonācis pirms 14 000 gadiem, parasti kaļķakmens salūstot sīkos gabaliņos. Iespējams, ... „iesalis ledāju pamatnē, tad uz kušanas ūdeņu spilvena atslidējis šurp un izslidējis no ledāja ārā”, stāsta D. Ozols. Manas bērniņas mājas sauc „Kalniēši”, bet kaimiņmājas, kas jau manā bērniņā bija drupās, par „Rudzīšiem.” Akmens ir uz robežas starp abām mājām, mazliet uz kaimiņu pusi, tamdēļ tam ticis Rudzīšu akmeņa vārds. Arī Latvijas vienīgā paleontologa uzvārds – Rudzītis. Viņš teic, ka akmens tapšanas laikā dzīvība bijusi tikai uz ūdens. Es esmu aizkustināta. Bērniņa ir īpaša. Mūžīga kā akmeņi. Četrsimt miljoniem gadu? Zvaigznes, ne vairs cilvēka mūžs. (re)

I Z G L Ī T Ī B A – Arhitekta Jāņa Krastiņa kritiskajiem vārdiem par LNB jeb Gaismas pils jauno ēku (*kalna gals atgādinot gaiļa seksti!*) oponē Latvijas Arhitektūras galv. red. **Jānis Lejnīeks**: sabiedrība ir akceptējusi ēkas veidolu kā metaforu par Stikla kalnu, kurā jāb Antiņš... Redzam to kā lielu skulptūru, kas pārsteidz... būtiskākais ir ēkas saturs. Tā gaiļa sekste mani vismazāk satrauc. Mani vairāk interesē gaiļa kājas – infrastruktūra (NRA 31.VII). ●●● Līdzās galvenajām ievirzēm

– literatūrzinātnei un valodniecībai – LU Humanitāro zinātņu fakultātes bakalaura programma **Baltu filoloģija** gadu no gada pārmaiņus piedāvā arī teātra zinātni, lituānistiku vai folkloristiku augsta līmeņa, starptautiski pazīstamu mācībspēku, zinātņu doktoru – **Janīnas Kursītes**, CD *Karsta bija Jāņu nakte* veidotāja **Valža Muktupāvela**, folkloristes **Jolantas Staugas** u.c. – vadībā. ●●● JG ieskatā īpašu uzmanību izpelnās **Arņa Altena** plašais, aizraujošais faktu materiāls „Sarunas, mainoties gadalaikiem: Par izcilību skolā, labām ārzemju augstskolām un iespēju atgriezties Latvijā” <<http://tinyurl.com/RL-Altens>>. (re)

D I A S P O R A – Portāla <balticireland.ie> redaktore **Laima Ozola** LR ministriju, PBLA un ELAs konferencē *Latvieši pasaulē – piederīgi Latvijai*: *Mēs jau esam pārbaroti ar runām vēljuma izteiksmē. Jo vairāk paiet laiks, jo mazāk ar griezīsies. Kad saknes ir ielaistas salīdzinoši dziļi, tad tās vairs neizraut. Mums jau tagad puse bērnu nerunā latviešu valodā.* Augustā dibinātā Īrijas latviešu nacionālā padome iesaka repatriācijas jās likuma piemērošanu arī tiem, kas atstāja LV pēc 1990.4.V, un izbeigt dalīšanu trimdniekos un emigrantos. *Kurš gan spēj izvērtēt, kam dzimteni pamest bija grūtāk un sāpīgāk, tam, kurš nevarēja pabarot un palaist skolā savus bērnus, vai tam, kurš glābās no komunistiskās iekārtas?* – tā Ozola (NRA 17.IX). ●●● Tā dubultdzīve, ko es dzīvoju Amerikā, man vairs nav. Nav tās identitātes krīzes. Es esmu latvieta, es dzīvoju Latvijā un man viss ir kārtībā – tā Baltijas jūras reģionu LU studējošā **Imanta Nīgale** (*diena.lv* 4.VI), kura pērnuden pārceļās uz vecvecāku dzimteni, kur visvairāk pārsteigusi latviešu jauniešu rezervētība un noslēgtība, bet līdzīga mentalitāte jau esot raksturīga visām Ziemeļu tautām. ●●● Atvadu vārdi jāsaka sākotnēji Baltijas triju tautu kultūrai iecerētajam žurnālam **Treji Vārti** (1967-2012). Pirmais red. **Alberts Birnbaums**, kam seko **Maiga Asarīte**, **Viktors Irbe**, **Nikodēms Bojārs**, bet visilgāk (1981-1999) grāmatizdevējs **Roberts Krūklītis** un pēdējos 12 gadus **Julieta Rumberga**. ●●● Pasaulē latviešu mākslas savienības (PLMS) iecerētās pastāvīgās izstāžu telpas Cēsu skolas ēkā ārzemēs dzīvojošo/mirušo latviešu mākslinieku darbiem ieguvušas konkrētākas aprises (*diena.lv* 19.VI), lielā mērā pateicoties pazīstamu gleznotāju atvasēm – **Leldei Kalmītei**, **Vijai Bērziņai**, **Jurim Ubānam**, kuri apzinās mākslas darbu vērtību noteiktas kultūras kontekstā. ●●● Daudzu ieskatā XIII Vispārējie Dziesmu svētki (4.-8.VII) Milvokos (Milwaukee), ASV, kas pulcēja vairāk nekā 3 000 apmeklētāju, būšot pēdējie līdzšinējo sabiedrisko darbinieku spēku izsīkšanas dēļ. Tā nedomā **Ilze Garoza**, ALAs Attīstības programmu vadītāja, Minesotas U. maģistre, darbiniece tās Imigrācijas vēstures izpētes centrā, ALAs un Baltijas studiju veicināšanas apvienības (AABS) stipendiāte, jo tieši jaunāku gadagājumu dalībnieki faktiski nodrošināja lielāko īpatsvaru no vairāk nekā 600 deju

lieluzveduma dejotāju. *Un ņemot vērā to enerģijas lādiņu, ko šie latviešu izcelsmes ASV un Kanādā dzimušie jaunieši guva no līdzdalības šajos svētkos, ir grūti noticēt, ka šī enerģija nemeklēs jaunus ceļus un veidus, kā izpausties nākotnē, (...) šī enerģija tik drīz neizsīks – tā dziesma vēl nav izdziedāta. Un tā deja vēl nav izdejota* (18.VII). (re)

Ē R M Ī G A S B Ū Š A N A S – JG pievienojas ASV 80. un 90. gados uzaugušajam sabiedrisko attiecību (PR) speciālistam **Rihardam Kalniņam**, kurš, sakarā ar **Latvijas Institūta** budžeta apcirpšanu – no Ls 245 071 (2009) līdz 64 960 (2012) – kopā ar 10 citiem darbiniekiem (no 14) zaudē darbu, norāda (*delfi.lv* 6.IX) uz nepieciešamību izveidot spēcīgu valsts aģentūru, tādu kā Igaunijas **Enterprise Estonia** – ar uzdevumu valstiski izvērst **zimolvedības kampaņu** LV starptautiskā tēla nostiprināšanai, turklāt bez kavēšanās, lai nebūtu tā kā Rīgas lidostā, kur Eiropas Parlamenta deputāts **Roberts Zile** no lielā skaitā pieejamo brošūru krievu valodā *Открытый город* (Atklātā pilsēta) redaktore slejas uzinājis, ka LV ir otrā zaļākā pasaules zeme, *pateicoties padomju armijai, kas neļāva Latvijas skaistākās vietas vietējiem izmantot nepareizi*, un Mihailam Gorbačovam, kurš kaut kādas vides komitejas taisījis. ●●● KF politologs, literāts **Nikolajs Starikovs**, jauniznākušās grāmatas **Stalīns**. *Atceramies kopā* (kr. val. *Сталин. Вспоминаем вместе*) autors, Rīgā klāstījis lērumu gudrību – **Stalīns** nebūt nav uzskatāms par noziedznieku, grupas **Pussy Riot** dalībniecēm bijis jāpiespriež 10, nevis tikai 2 gadu cietumsods, un **Gorbačovs** jāsaukot pie atbildības, jo pielāvis **PSRS nelikumīgo sabrukumu**. Attiecībā uz Latviju, tās nodibināšana 1918.18.XI *nav bijusi leģitīma* (*kasjauns.lv* 28.VIII). *LA.lv* korespondenta reakcija: *Grūti saprast, kādu apsvērumu dēļ LR vēstniecība Maskavā izsniedza vīzu personai, kura pat neatzīst LV esamību?* (28.VIII). ●●● Org-ja „Krievu sabiedrība Latvijā” (dib. 1995) Rīgas tipogrāfijā ar KF vēstniecības atbalstu sagatavojuši drukāšanai (2 000 eks.) *Lielais Tēvijas karš Latvijas kartē: 490 pieminēkli un karavīru apbedījumi*, kur, kā vēsta **Artis Drēziņš** (*LA.lv* 17.VIII), *nacisms un fašisms tiek identificēts ar Eiropu, Latvija tiek vērtēta kā jau no sirmas senatnes Krievijai, ne Eiropai piederoša teritorija. Nacionālie partizāni tiek dēvēti par līdz galam nenostastajiem nacistiem. Uzsvērti krievu tautas zaudējumi karā, bet ebreji atstāti beigu galā. (...) Latvijas armijas karavīri neatkarības cīņās tiek dēvēti par separātistiem, bet Bermonta karaspēks – godā celtis.* ●●● No **Franka Gordona** slejas (*LA.lv* 25.VII): *Ir tāda nešķīsta trīsvienība – Lindermans, Osipovs, Gaponenko. Atšķirībā no abiem pārējiem, Aleksandrs Gaponenko ne tikai vada biedrību „Par godīgumu un taisnīgumu”, bet ir arī mācīts vīrs – „Latvijas eiropeisko (!) pētījumu institūta” direktors. Un nu ziņu burvis paziņojis par atklājumu, kas izraisījis gaviles krievvalodīgo informācijas telpā: „Latvieši vairs neveido Latvijas iedzīvotāju absolūto vairākumu”, vēsti*

„Vesti”. LR Centrālā statistikas biroja dati par „tiem, kas ikdienā mājās lieto latviešu valodas dialektu – latgaliešu valodu” izraisījuši sašutuma vētru Gaponenko krievvalodīgajā sirdī: nē taču, latgalieši ir „patstāvīgs etnoss”, tā ir īpaša tauta, ko nedrīkst jaukt ar latviešiem kā tādām, (...) viņš latgaliešus atskaita no latviešiem (kuru kopskaits esot tik vien kā 929 000) un iznāk, ka Latvijā latviešu īpatsvars esot 49,5%, tad atsevišķi seko „latgaliešu etnoss” – 12,6%, krievi – 37,1% un pārējie – 1%.

Tutulsakta no Vidrižu „Kalnavotiem”

Gaponenko, protams, priedīgi paziņo, ka latvieši vairs nav absolūtā vairākumā – mazāk par pusi! ●●● Saeimas deputāts Dāvis Stalts iesniedz Drošības policijai aicinājumu aizturēt Lindermanu par „Noziegumu pret valsti”, atsaucoties uz Krimināllikuma 83. pantu: *Par organizatorisku darbību, kas vērsta pret LR teritoriālās vienotības graušānu, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 5 gadiem vai ar naudassodu līdz simt minimālajām mēnešalgām* (LA.lv 18.X). ●●● Rīgas apgabaltiesa atstāj spēkā Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesas piespriesto 500 Ls sodu par autortiesību pārkāpšanu, atskaņojot dažu minūšu garumā radio, uzņēmumam *Mājas svētība* par spīti tam, ka LR valdības pārstāvji šādu naudas iekasēšanu par mūzikas klausīšanas uzskata par absurdu (Valdis Dombrovskis), *negodīgu, nepareizu, politiski šķību un pretvalstisku* (Artis Pabriks) (leta.lv 17.VII). ●●● *Youtube.com* (YT) no LR Aizsardzības ministrijas (AM) oficiālā informācijas video kanāla izdzēsusi vēsturnieka *Ulža Neiburga* veidoto filmu *Latviešu leģions* (2000) – vispirms versiju krievu valodā, pēcāk arī latviešu un angļu, jo *saturs neatbilst vietnes pakalpojumu sniegšanas noteikumiem*, neprecizējot konkrētāk iemeslu. Šimbrīžam AM serverī un mājaslapā izvietotā dokumentālfilma visās trīs valodās radījusi krietni lielāku interesi nekā pirms YT patvarīgās izdzēšanas. Pēc krieviskā varianta likvidēšanas „Apvienības pret nacismu” pr-jis Jānis Kuzins izteicis pateicību YT, mudinādams darīt to pašu ar angļu un latviešu val. ieskaņotajām (*diena.lv* 9.VIII). Tajā pat laikā YT/Google atsakās izņemt Kalifornijā producētās provokatīvās, islamofobiskās filmas *Innocence of Muslims* (2012) 14 min. segmentu, vienu no daudzajiem iemesliem asiņainajiem, galvenokārt pret ASV/Izraēlu vērstajiem grautiņiem islāmticīgo zemēs, kuru laikā bojā gājuši desmitiem cilvēku, viņu vidū 4 ASV vēstniecības/konsulāta darbinieki Libijas pilsētā Bengāzi, arī vēstnieks Stīvenss (Christopher Stevens) (AP, npr.org, aljazeera.com, guardian.co.uk 12.-20.IX). ●●● ASV politizēto „kristiešu” krustnēsis Eikins (Todd Akin) pēc 24 gadiem Kongresa Pārstāvju palātā, tagad republikāņu kandidāts Misūri (Missouri) senatora amatam, priekšvēlēšanu runā skaji vēstī par sensacionālu „atklājumu” (19.VIII), proti, ja

sieviete tiek patiešām jeb, viņa vārds, *legitīmi izvarota (legitimate rape)*, *visa tā padarīšana automātiski atslēdzoties* un nokļūšana grūtnieces stāvoklī esot fizioloģiski neiespējama (*The Washington Post* 20.VIII). Tādēļ, lūk, ASV izsludināms dekrets par abortu aizliegšanu bez jebkādiem izņēmumiem. Daudzu, pat dažu republikāņu mudinājumus atsaukt savu kandidatūru likumdevējs Eikins nav ievērojis, ļaunaudamies uz *godīgumu alkstošo* štata elektorātu.

●●● **Pakistāna** nobloķē robežu ar **Afganistānu**, tādējādi pārtraucot koalīcijas spēku apgādāšanu ar nepieciešamo, un pieprasa ASV atvainošanas par vismaz 24 pakistāniešu kareivju nogalināšanu helikopteru uzbrukumā (2011.26.XI), kas Vašingtonai nenākas viegli – jāpaiet veseliem 7 mēnešiem, kad robeža tiek atvērta (31.VII). Uzelpo ne tikai armijnieki, bet arī talībi, jo drošības nauda no konvoju apsardzības – viens no viņu galvenajiem ienākumiem ieroču, municijas un pārtikas iegādei – ļauj izvērst plašāk darbību pret koalīcijas spēkiem – tā telefoniski *Associated Press* korespondentam viens no talību komandieriem Kandahāras provincē. (re).

LATVIJĀ – AR SKATU SENDIENĀS – Ilze Jaunzemiece no Vidrižu pagasta (Limbažu novadā) nodevusi Latvijas Nacionālajam vēstures muzejam ap 2000 gadu senu, uz krūtīm nēsajamu **tutulsaktu**, atrastu pērngad, izjaucot bebru aizsprostu netālu no lībiešu Kaniņu pilskalna. *Sakta attiecas uz mūsu ēras 1.-2. gs., kas Latvijā atbilst agrajam dzelzs laikmetam* – tā LNVM arheologs Jānis Ciglis. Lielā izmēra (12 cm diametrā) un *tutulas* rotājuma dēļ (no latīņu *tutulus* – seno romiešu konusveida matu sakārtojums) tā varētu būt piederējusi kādam dižciltīgam senās sabiedrības pārstāvim/pārstāvei (*LA.lv* 5.IX).

LATVIJĀ – AR SKATU VIŅDIENĀS – Magadanā pie pazīstamā tēlnieka **Ernsta Neizvestnija** veidotā, 15 m augstā pieminekļa *Sēru maska* (1996), kas veltīts dažādu tautību ieslodzītajiem *Gulaga* nometnēs Kolimā, LR vēstnieka **Edgara Sūnas**, pilsētas mēra **Sergeja Pečonija** u.c. klātbūtnē uzstādīta (24.VII) piemiņas plāksne (latviešu, krievu, angļu val.) represēto latviešu atcerei un godināšanai. ●●● Prof. **Richards Treijs** latviskojis (*LA.lv* 10.VIII) igauņu vēsturnieka Dr. Ilmjerva (**Magnus Ilmjārv**) Baltijas valstu ārpolitikai starpkaru periodā un neatkarības zaudēšanai veltītajā grāmatā *Klusā kapitulācija* (Maskava, 2012. 806 lpp.) uzieto telegrammu, ko Maskavas emisāri Andrejs **Višinskis** Latvijā, Vladimirs **Dekanozovs** Lietuvā un Andrejs **Ždanovs** Igaunijā nosūta (1940.17.VII) no Tallinas **Staļinam** un **Molotovam**, lūdzot pieņemt viņu izstrādāto plānu:

1. Jauno parlamentu pirmo sēdi visās trijās valstīs atklāt svētdien, 21. jūlijā. 2. Pirmo sēdi atklāj vecākais deputāts, kas savu ievadrunu veido „Darba tautas savienības” platformas garā. 3. Dienas kārtības jautājumā noteikt: Par valsts varu (attiecīgi Igaunijā, Lietuvā un Latvijā); Par iestāšanos PSRS; Par lielo īpašnieku zemes konfiskāciju; Par banku un lielrūpniecības nacionalizāciju. Par visiem dienas kārtības jautājumiem sesijas pieņem deklarācijas. Deklarāciju projektu nosūtām jums vienlaikus. 4. Pēc dienas kārtības jautājuma apspriešanas ievēl komisijas jaunu konstitūciju projektu apspriešanai, kas jāizskata parlamentu nākamajās sesijās. Komisijas darbam – 1 nedēļa. 5. Pēc tam Igaunijā un Latvijā jāizlemj jautājums par valsts prezidentiem [A. Smetona bija aizbēdzis uz Vāciju. – R. T.]: sesijām jāatbrīvo viņi no prezidenta pienākumiem un prezidenta pienākumu izpildīšana jāuzdod premjerministram. 6. Pirms sesiju slēgšanas uzstājas premjerministri ar paziņojumiem par pilnvaru nolikšanu. Sesijām jāatbalsta valdību darbs: jāizsaka tām uzticība un jāpilsonvaro tās pildīt savas funkcijas līdz jaunas valdības izveidošanai uz jauno konstitūciju pamata. 7. Darba nobēgumā sesijas ievēl aptuveni 20 cilvēku lielu delegāciju no katras republikas braucienam uz Maskavu, lai nodotu parlamentu vārdā iesniegumus PSRS Augstākajai Padomei par iestāšanos PSRS. 8. Sesijas strādā apmēram 3 dienas. Pēc deklarāciju pieņemšanas par valsts varu un iestāšanos PSRS domājam organizēt darbaļaužu demonstrācijas. ●●● Treija pavadvārds un telegrammu savukārt komentē Franks Gordons rakstā „Baltijas traģifars 1940” (LA.lv 15.VIII): Prof. Riharda Treija raksts „Pēc Maskavas režisoru plāna” pelna izplatību globālā mērogā, vēlam angļu valodā. Runa ne tik daudz par pašu rakstu, cik par tajā atreferēto. Jau pirmais šīs „troikas” plāna punkts izsaka itin visu, izsaka Baltijas 1940. g. traģifarsa būtību: „1. Jauno parlamentu pirmo sēdi visās trijās valstīs atklāt

svētdien, 21. jūlijā.” Te nu man gribētos, tā sakot, precizēt prof. Treija teikto, ka „Baltijas valstu parlamenti” diemžēl bez ierunām nobalsoja par šo programmu”. Nu kā viņi varēja nenobalsot? Latvijas gadījumā t.s. Darba tautas bloka (alternatīvais saraksts, kā zināms, tika izbrāvēts) kandidātu vārdus noteica tā: Višinskis šo to skaidroja PSRS sūtnim Vetrovam, kurš savukārt aprunājās ar LKP 1. sekretāru Žani Spuri, un tālāk tika ņemti priekšā 100 izraudzīti ķipari, ar kuriem notika „profilaktiska pārruna” (profilaktiskā beseda). Tie, kas dzīvoja Latvijā vēlīnā staļinisma gaisotnē, labi izprot šī jēdziena nozīmi... Viss bija izfunkcionēts, rūpīgi izvērtēts. Kremļi bija prasmīgi režisori, un viņiem represētais Meierholds kā mentors nebija vajadzīgs. Te jāatgādina, ka Baltijas traģifarsa ģenerālmēģinājums tika sekmīgi veikts 1939. g. rudenī, kad Sarkanarmija saziņā ar Lielvācijas vērmahtu 17. septembrī okupēja Polijas austrumu novadus un pēc tam tika nospēlēta tāda pati komēdija: 27. oktobrī Ļvovā sanāca Rietumukrainas „tautas padome”, 29. oktobrī Belostokā sanāca Rietumbaltkrievijas „tautas padome”, un abas rūpīgi izfiltrētās ķiparu grupas nobalsoja par abu Polijai atņemto novadu iekļaušanu attiecīgi Ukrainas un Baltkrievijas „pē-es-errās”. Tāpat pieredze jau bija. Drūmi posmi totalitārā teātra vēsturē. ●●● Publicists, bij. „trimdas letiņš” un Ziemeļamerikā nonākušo bēgļu „mazās preses” savā laikā visizcilākā izdevuma Ziemeļkalifornijas Apskats veidotājs Ojārs Celle atgādina, ka Latvija II Pasaulē kara priekšvakarā bija deklarējusi neitralitāti. Tā bija spēkā dienā, kad Latvijā ienāca Sarkanarmija un valsts tika iznīcināta. Tāpēc LV iedzīvotāji nevarēja šajā karā ne uzvarēt, ne zaudēt. Diemžēl zaudētāji viņi kļuva tādēļ, ka Rietumu sabiedrotajiem pēc kara bija „aizmirsies” attiecināt Atlantijas hartā doto solījumu arī uz PSRS okupētajām Baltijas valstīm (LA.lv 1.VIII). ●●● Pie Kara muzeja atklāta (24.VII) plāksne, kas apliecina, ka

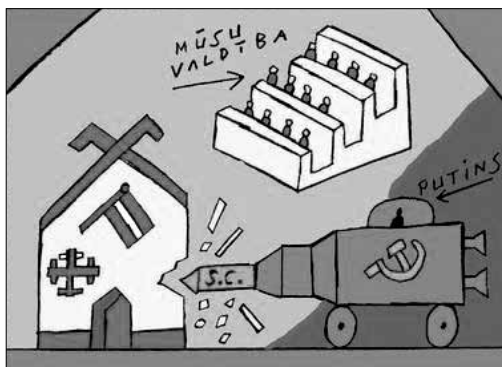
Fragments no Ģirta Burvja jaunatklātā pieminekļa Grīziņkalnā Rīdžinieki

šeit glabājas UNESCO programmas „Pasaules atmiņa” Latvijas nacionālajā reģistrā iekļautais **Latvijas Centrālās padomes** memorands (1944.17. III) – liecība par latviešu pretošanās kustību abām okupācijas varām – krievu un vācu. ●●● **Ģirta Burvja** no metāla sloksnēm veidotā daudzfigūru skulptūra **Ridzinieki** Grīziņkalnā pie Pērnavas, Valmieras un Deglava ielas stūra veltīta 150-gadniekam **Augustam Deglavam** (1862-1922) un viņa vēsturiskajai epopejai *Rīga*. ●●● Rēzeknē Latgales kultūrvēsturiskā muzeja laukumā atklāts (8.VIII) skulptores **Svetlanas Skačkovas** piemineklis latgaļu rakstniekam, māksliniekam, keramiķim, aktierim un režisoram **Antonam Kūkojam** (1940-2007). ●●● LTV1 (20.VIII) vēsta par Britu karaliskajā naudas kaltuvē (*The British Royal Mint*) atrasto 5 latu monētas štanci (aversu un reversu), datētu ar 1940.IV, kur leģendārās zeltēnes Mildiņas profilu nomainījis valdības apstiprināts (1940.II) **Kārļa Ulmaņa** attēls, kad valsti daļēji jau okupējis Sarkanarmijas kontingents <www.vissnotiek.lv>. (re)

LATVIJA – AR SKATU MŪSDIENĀS – Pēdējo mēnešu plašsaziņas līdzekļu nagla ir sociāli asredzīgā *Nākotnes fonda* vadītāja **Dr. Ilmāra Meža** biedrinājums no LR valdības **bezbērnu politikas** (Ir 15.VIII, *Diena* 29.VIII), kas būtībā ved mūsu tautu uz iznīcību. *Kāda jēga no Latvijas „ekonomiskā izrāviena”, ja mūsu bērni šeit dzīvos minoritātes statusā?* – jautā demogrāfs. No senā papildus 70 milj. latu budžeta demogrāfijas uzlabošanai atvēlēti tikai 0,13% jeb 96 000 latu, kāmēr Saeimas deputātu ērtībām – vēl vienas ēkas pirkšanai – paredzēti 1,65 milj. Par daudz slavināto Latvijas „veiksmes stāstu” varēšot runāt tikai tad, kad samazināsies emigrācija, strauji pieaugs dzimstība un vairums neseno aizbraucēju atgriezīsies. Krietnu priekšzīmi rāda **Igaunija**,

Rēzeknē **Antonam Kūkojam** atklāts (8.VIII) **Svetlanas Skačkovas** veidotais piemineklis

kuras parlaments kārtējo reizi nobalsojis par 200 milj. eiro piešķiršanu demogrāfiskai politikai un kas *demogrāfiskajos pabalstos vien ik mēnesi iegulda par 10 milj. latu vairāk nekā Latvija!* ●●● Rakstniecības un mūzikas muzeja (RMM) sarīkojumā *Dziesmu klade* (11.X) **Ilmārs Mežs** un grupu *Ilgi, Dzeguzīte, Lidojošais Paklājs* mūziķe-multiinstrumentāliste **Zane Šmite** māca precību tautas dziesmas. ●●● Ne mazāk nozīmīgas ir **Viļa Vītola** proponētās atziņas („Pārdomas par **NAP 2012-2020**” – LA.Iv 3.IX) attiecībā uz NAP paslēptajām „sarkanajām silķēm” (*red herring*), t.i., nesvarīgu jautājumu izcelšanu, lai novirzītu uzmanību no patiesi būtiskā – *pāriešanu uz latviešu valodu visās valsts finansētajās skolās, ko Saeimā jau centās panākt NA, bet sikumaina greizsirdība no pārējo latvisko partiju puses, glēvums un valsts ienaidnieki šo priekšlikumu noraidīja.*(..) Izglītības jomā NAP prioritātei jābūt risinājumam nenormālai situācijai ar krievu skolām, kāda nepastāv nekur citur pasaulē. Neskaidrību rada arī „caur puķēm” paustie minējumi par it kā nepieciešamību universitātēs – līdz šim *latviešu valodas aizstāvbības pēdējai frontes līnijai* – piesniegt priekšmetus *sevišķi Austrumu reģionā un bijušajās NVS valstīs* pieprasītās valodās, kas varētu būt tikai un vienīgi krievu, ne jau ukraiņu, tatāru vai tadžiku. Vītola izteiktie viedokļi sasauca ar komunikācijas risku analītiķes **Ritas Evas Našenieces** rakstu par savā laikā EDSO uzpesto segregētas izglītības sistēmu ar bilingvālu valodas apmācību, kas LV tikuši uztverta kā *Svētie raksti* (Ir 12.IX), bij. Saeimas locekles **Vairas Paegles** komentāru par *vārdiem, kam jābūt pirmajā vietā* (LA.Iv 27.VIII) un jau š.g. 5.III LR valdībai iesniegto, agronoma **Andreja Lucāna** ierosināto **Atklāto vēstuli**, ko parakstījušas 176 ievērojamas personas, daudzi TZO kavalieri, visvairāk zemkopji, arī kultūras darbinieki. ●●● Tieslietu ministra **Jāņa Bordāna** (NA) ieskatā neko nedod vārdu salikums *es esmu par dekolonizāciju*, vajadzīgi **konkrēti darbi** – gan veicinot to cilvēku izejošanu, kuri nevēlas šeit, nacionālā valstī dzīvot, gan veicinot latviešu atgriešanos Latvijā, vai latviešu demogrāfisko palielināšanos, (..) gan nepieļaujot *nelojāliem cilvēkiem kļūt par pilsoņiem* (*puaro.lv* 10.IX – no intervijas laikrakstā *DDD*). ●●● Kaut koalīcija ir kļuvusi latviskāka, NA līdzpr-jam **Raivim Dzintaram** iemeslu lielam priekam nedod smagās cīņas par it kā pašsaprotamām lietām. *Kas izgāza NA iecerī novērst krievu valodas nepratēju diskrimināciju darbatīrgū?*

Kas noraidīja NA priekšlikumus, kā apturēt divvalodības un pilsonības „nulles varianta” referendumus? Kas „noraka” NA priekšlikumus ieviest progresīvo nodokli un samazināt PVN vietējiem pārtikas izstrādājumiem? Kas neļāva NA apturēt uzturēšanās atļauju tirgošanu un mērķtiecīgu nekustamo īpašumu iztirgošanu Krievijas pilsoņiem? (...) Ne jau tikai „SC”, bet arī koalīcijas partneri... „Vienotība” un (Zatlera) Reformu partija (21.VII). ●●● KF partijas „Jabloko” Maskavas jauniešu nodaļas vadītājs Kirils Gončarovs, viesojoties Rīgā: Latvijai ir sava vēsture. Tas, kā mākslīgi tiek uzspiesta otra valoda, man nav saprotams. Es esmu pretinieks valsts valodas statusam krievu valodai Latvijā. Tas nav arī Krievijas interesēs (LA.lv 23.VII). ●●● Natuoli nu Vijānu 9. i 10. junī jau sastū godu piec kuortys nūtyka Tievānānu pavasars - naformala i nakomerciala latgalīšu literatu i jūs klauseituoju sasapulciešona. Ar zuolis pļaušonu i cepļa izteiriešonu suokumā, poezejis i prozys skaitejumim vokorā, guojini ar guņsvāzom nakti i čuopuošonu iz tiergu nu reita – tā dzejnieks un mācītbspēks Valentins Lukaševičs (Ir 1.VIII). (re)

LATVIJAI VISAPKĀRT – LIETUVAS Seimas vēlēšanās (14.X) vairākumu gūst kreisās opozīcijaspartijas – *Darbo partija* (~21%) un *Lietuvos socialdemokratų sąjunga* (~19%). ●●● Diplomātiem tiek gatavotas īpašas instrukcijas vairākās valodās, arī krievu, lai ārvalstīs skaidrotu valsts vēsturi un cīnītos pret tās izkropļošanu, vēsta LA intervijā (16.VII) ārlietu ministrs Audronius Ažubalis ●●● Laikrakstā *Lietuvos Rytas* (17.VIII) savukārt ar smīnu norādīts, ka KF pseidovēsturnieki konsekventi mēģina pierādīt, ka Lietuvas valsti viduslaikos nav izveidojuši lietuvieši, bet gan austrumslāvi – krievi un baltkrievi; nevarīgāji, apvienotāji Lietuvas-Polijas valstij pievienošanās 17. gs. beigās Krievijas impērijai nākusi kā atpestīšana; Lietuvas Republikas nodibināšanās (1918) bijis geopolitisks pārpratums, bet lietuviešu spēcīgā nacionālās pretošanās kustība pēc II Pasaules kara – parasts bandītisms. ●●● Robežsargi nav jāvuši iebraukt (30.VII) spilgti sarkanam „Porsche 996”, kura motora pārsegu rotājis dzeltens sirpis un āmurs, jo Lietuvā ir nelikumīgi publiski demonstrēt padomju un nacistiskās Vācijas simboliku (*nra.lv* 1.VIII). ●●● IGAUNIJAS ārlietu ministrs Paets (Urmas Paet) LA intervijā (23.VIII) paudis cerību uz pārmaiņām, kad KF politiskajā vidē sāks darboties jaunāko paaudžu pārstāvji. Pašreiz valdošo eliti raksturojot *padomju nostalgija un nožēla par*

*PSRS sabrukumu. Latvija, Lietuva un Igaunija bieži tiek vainotas par to, taču galvenais iemesls ir, ka šie elites cilvēki nožēlo PSRS sabrukumu. Baltijas valstis tiek vainotas par to, ka tās izvēlējušās citu ceļu – dalību ES un NATO. ●●● Aizsardzības ministrs Urmas Reinsalu Igaunijas II Pasaules kara leģionāru kongresā Sāmsalas lielākajā pilsētā Kuresārē atzīst, ka toreizējo brīvības cīnītāju piemērs arī tagadējai paaudzei pierāda, ka Igaunija ir spējīga pasargāt sevi un savus sabiedrotus, (...) igauņu tauta ir galvenā mūsu nacionālās drošības garantēšanai (LA.lv 19.VII). ●●● Tviterī prezidenta Ilvesa vārdu salikums par **Pussy Riot** dalībnieču prāvu un notiesāšanu Maskavā trāpa kā naglai uz galvas: Raganu tiesāšana par zaimošanu definēja kopīgo Eiropas civilizāciju 13. gs. ●●● GRUZIJĀ, kā vēsta *delfi.lv* Aculiecinieks (4.IX), atstības ceļš ir pārsvarā vērst uz Rietumiem. Krievu valodu ielās, atšķirībā no kaimiņvalstīm – Armēnijas un Azerbaidžānas – praktiski vairs nedzirdēt. ●●● ZVIEDRU doktorants Fleišers (Rasmus Fleischer) ar savu dubultsējumu *Boken* un *Biblioteket* (2011) vitalizējis kvēlas debātes par **drukātu grāmatu** nākotni – to nozīmība nezudivšot, neraugoties uz pieaugošu e-grāmatu popularitāti, un **kurš nopietns rakstnieks vēlēšies debitēt ar e-grāmatu?** (*Ny Tid* 2012,34). ●●● POLIJĀ sakarā ar ASV republikāņu prezidenta kandidāta Romnija (**Mitt Romney**) vizīti **Gdaņskā** (30.VII), kur 1980. gadu sākumā plašu, pret promaskavisko režīmu vērstu kustību iesāk strādnieku apvienība *Solidarność*, tās pašreizējo 700 000 biedru pārstāvis Adamčiks (**Andrzej Adamczyk**) atteicies apsveikt Baltā nama Ovālā kabineta tīkotāju, solidarizējoties ar amerikāņu strādniekiem un arod biedrībām (*The Nation* 31.VII). ●●● MOLDOVĀ parlaments pieņēmis (12.VII) likumu, kas aizliedz izmantot padomju laika simbolus, tostarp sirpi un āmuru, kas rotā lielākā opozīcijas spēka, Moldovas kompartijas karogu. ●●● BALTĶRIEVIJAS galvilsētā Minskā no mazas, vienmotorīgas zviedru privātlidmašīnas opozicionārā projekta „Runā patiesību” ietvaros ar izpletnīšiem nomesti 800 plīša spēllācīši, lai paustu simpātijas pret cietumos savu uzskatu dēļ ieslodzītājiem baltkrieviem. **Lācīšu desants** izraisa prezidenta **Lukašenkas** soda bataljonu ārīšanās – tiek izraidīts Zviedrijas valstnieks, divi baltkrievu ģenerāļi spiesti demisionēt, etc., kas rada brangus globālus smieklus – visbriesmīgāko ieroci pret diktatoriem. ●●● KF – Drošības un ārpolitikas jautājumiem veltītajā 7. starptautiskajā **Rīgas konferencē** (15.-16.IX) bij. ASV nac. drošības pad-ka **Zbigneva Bžežinska** prognozei (videouzrunā), ka ilgtermiņā KF varētu kļūt **veiksmīgs Rietumu partneris** (vidusšķiras jaunās paaudzes mācīšanās, ceļošana Rietumos, Rietumu dzīvesstila pārņemšana etc.), nepieņemot Vācijas Aizsardzības ministrijas pārstāvis Šmits (**Christian Schmidt**), kaut arī atzīst briesmīgo pārmaiņas, piem., aizvien pieaugošo bailu trūkumu no valsts varas (*Diena* 17.IX). ●●● Tajā pat laikā **Jamestown Foundation** (ASV) vēsta par*

Mārtiņš Plaviņš un Jānis Šmēdiņš

Kremļa pievēršanos „maigajai varai” bij. PSRS krievu reģionos KF ārpolitikas interesēs, īpaši pēc valsts makam dārgā militārā iebrukuma Gruzijā, proti, politiķu uzpirkšanai, politisko partiju/kustību dibināšanai, vāju institūciju, oligarhu/finanšu/ekonomisko grupu izmantošanai u.c. (*kasjauns.lv* 17.IX). ●●● **Franks Gordons** savukārt aplūko *Izboorskas kluba* labējo ekstrēmistu plānus izveidot Krieviju par jaunas milzu *Eirāzijas pamatu* – 21. gs. Krievijas ideoloģijai jāpārņem kaut kas no eirāzisma, slavofīliem, pareizticības un *Stalīna laikmeta padomju pasaules uzskata* – tā viens no krievu runas vīriem, *Dinamiskā konservatīvisma institūta* direktors **Vitālijs Averjanovs** (*LA.lv* 17.IX). ●●● Kamēr blogists **Alehins** (*lr* 18.VIII) no sirds priecājas par *Pussy Riot* palīdzību pietuvināt atbrīvošanās dienu no *feodālās postsosvijetu tumsības*, **Atis Skalbergs** pakavējas pie opozicionāru mītiņiem Maskavā un Sanktpēterburgā, varas aparāta draudiem to vadoņiem, piem., **Aļeksejam Navalnijam**, arī pie **Kalmikijas** delegātu KF premjeram **Dmitrijam Medvedevam** Volgogradā iesniegtās prasības (ko atbalsta arī ičkerieši un Pievolgas vācieši) izmaksāt kompensācijas – 3 milj. rubļu (~46 500 Ls jeb \$93 000) par katru Staļinlaikā represēto (*Latvija Amerikā* 25.VIII). (re)

EU/ES - EC/EK - NATO - OECD – Sakarā ar **Nobela Miera prēmiju** (2012) **Eiropas Savienībai** par miera, demokrātijas un cilvēktiesību veicināšanu Eiropas Parlamenta deputāte **Inese Vaidere**: *ES patiešām ir veiksmes stāsts ... apbalvojums ikvienam Eiropas pilsonim* (12.X). ●●● Sakarā ar Völstrīta izraisītās globālās ekonomiskās krīzes (2007/2008) seku sekmīgu pārvarēšanu, Vācija izteikusi atbalstu Latvijas uzņemšanai Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijā (OECD), kas varētu notikt nākamgad, – tā ārlietu ministrs **Vestervelle (Guido Westerwelle)** (*LA.lv* 27.VIII). ●●● *Latvija ir Vācijas kancleres Angelas Merkeles otra mīļākā valsts Eiropā*, apgalvo žurnālists **Kārlis Streips** un izsaucas: *Izmantot šo iespēju!* ●●● Un ko par finanšu krīzi ES valstīs saka franču intelektuālis, publicists **Levijs (Bernard-Henri Lévi)**, Francijā vienkārši **BHL**, viens no *Nouveaux Philosophes* kustības vadītājiem aizvadītā gs. 70. gadu otrā pusē? – *Agrāk teica: vai nu sociālismu, vai barbarismu. Šodien jāsaaka: vai nu politisku savienību, vai barbarismu. Vai labāk: federālismu vai sairšanu, kam uz pēdām sekotu sabiedrības regress, nedrošība, bezdarba eksplozija un nabadzība. Un varbūt vēl labāk: vai*

nu Eiropa spers vēl vienu soli politiskas integrācijas virzienā, bez kura vienotas valūtas sistēmai nav cerību pastāvēt, vai arī tā pametīs Vēsturi un ienirs haosā. Vairāk izvēļu nav: vai nu politiska savienība, vai nāve (*HuffPost* 13.IX). Un to pašu lakoniskāk Eiropas Komisijas prezidents **Baroso (José Manuel Barroso)** savā ikgadējā paziņojumā par stāvokli ES: *Doma, ka mēs varam sasniegt augstu attīstības pakāpi vienatnē, ir aplama* (*BBC* 12.IX). (re)

OLIMPIĀDĒ LONDONĀ no Latvijas sportistiem zelta medaļu izcīna BMX riteņbraucējs **Māris Štrombergs**, bet bronzu – pludmales volejbolisti **Mārtiņš Plaviņš** un **Jānis Šmēdiņš**, pieveicot Nīderlandi. No Lietuvas pie zelta 100 m distancē brasā tiek 15-gadīgā peldētāja **Rūta Meilutīte (Meilutytė)**, pie sudraba – **Aleksandras Kazakevičiūs** grieķu-romiešu cīņā un kanoe airētājs **Jevgņijs Šuklīnas**, bet pie bronzas – bokseris **Evaldas Petrauskas**. No Igaunijas sudrabu gūst **Heiki Nabi** grieķu-romiešu cīņā, bet bronzu diska metējs **Gerds Kanters**. Par vislielāko sensāciju kļūst Anglijā (pēc mātes nāves autokatastrofā) pie tēva, melna darba darītāja, dzīvojošā, slavējami „spītīgā” **Rūta Meilutīte** ne tikai sakarā ar medaļu, bet arī atbildi angļu žurnālistiem: *Lielbritānijas pilsonē es nebūšu. Tikai dzīvoju šeit, bet vienmēr palikšu lietuviete. Nekad neatteikšos pārstāvēt savu dzimteni. Tas nav pat jājautā, bet to jautā daudzi* (*The Telegraph* 30.VII u.c.). Jāpiebilst, ka pirms olimpiādes Londonā notiek *Poetry Parnassus* (Dzejas Parnass), pulcējot 145 olimpisko nāciju dzejniekus. LV pārstāv **Kārlis Vērdiņš** (*IG270:11-12*). (re)

CITUR ĢEOPOLITISKAJĀ TELPĀ – ASV atslēpenotie (10.IX), ar PSRS drošības spēku (NKVD) īstenoto **Katiņas slaktiņu** (1940.IV) saistītie dokumenti (1 000 + lpp) liecina, ka Vašingtona, kaut arī jau kopš 1942. g. netrūcis pierādījumu par vairāk nekā 22 000 poļu armijas un policijas virsnieku, ārstu, profesoru un priesteru noslepkavošanu pēc **Sarkanarmijas** iebrukuma Polijā (1939), šo kara noziegumu tīši nosegusi, oficiāli uzskatīdama to par nacistu propagandu un nevēlēdamās, neraugoties uz Auksto karu, izteikties kritiski par savu kara laika sabiedroto cīņā pret Hitlera Vāciju, – līdz pat **Mihaila Gorbačova** atzinumam (1989), ka par noziegumu atbildīgs ir Staļins. Kad kādam

Rūta Meilutyte

augsta ranga amerikāņu valsts darbiniekam piedāvāti fakti par Katiņu, viņa atbilde bijusi: *Tie iekļautos manā interešu lokā tikai tad, ja tie pierādītu vāciešu vainu* (<<http://www.archives.gov/research/foreign-policy/katyn-massacre>>, AP, BBC, ir.lv, bns.lv 10.-11.IX). ●●● **Occupy Wall Street** 1. gadskārtā (17.IX) liels skaits Ņujorkas policistu, neizvairoties no brutalitātes pielietošanas, aiztur vismaz 180 protestētāju, viņu vidū arī žurnālistus, kad tie virzās no OWS kustības šūpuļa Zukoti (Zuccotti) parka ASV biržas ēkas virzienā, vērsot uzmanību uz finansistu, oligarhu un bankjeru elites ekonomisko/politisko patvaļu, pieprasot sociāli līdzsvarotāku bagātības sadalījumu, korporāciju politiskās ietekmes mazināšanu, pieejamību augstākai izglītībai ne tikai bagātnieku atvasēm u.c. ●●● Korporatīvie mediji jau gadu pusotru ir pārsātināti ar republikāņu kandidātu prezidenta amatam, bezgala garlaicīgo mormoņu jeb *Pastārās dienas svēto* sektas bīskapu, bij. Masačusetas gubernatoru, robotveidīgo miljardieri Ramniju (**Mitt Romney**), kura komandai šogad pievienojas (11.VIII) viceprezidenta amata tīkotājs, ultra-konservatīvais kongresmens Raiens (**Paul Ryan**), kurš jau no padsmītnieka gadiem dievinājis un joprojām pat savus asistentus Kongresā mudinot lasīt cariskajā Krievijā žīdu ģimenē dzimušās, uz ASV 20 gadu vecumā emigrējušās, vēlāk par autori kļuvušās Einas Rendas (**Ayn Rand**, īst.v. Aļiza Zinovjevna Rosenbaum, 1905-1982) grāmatas, kur gloricēta nevienlīdzība, neierobežots, anarhistisks, ultraegoistisks kapitālisms, kura augļu vērtā esot tikai pavisam niecīga grupa „gudru/talantīgu” plutokrātu, kamēr „stulbās” masas nav nekas vairāk kā „parazīti”. ●●● Grūti nepievienoties Republikāņu Nacionālo konventu (Floridas pilsētā Tampā, 28.-30.VIII) apmeklējušajam **Robertam Zilem**, kurš jūties *mazliet nepatīkami*, dzirdot/vērojot (šo rindīņu rakstītajam tikai TV pārraidēs) *milzu gaviles pie solījuma atjaunot „The American dream”*; *daudzu tūkstošu lielā pūļa atkārtoti skandināto U-S-A, U-S-A, runas par ASV kā pasaules vadošo nāciju... etc.*, etc. (Delfi 6.IX). ●●● **KANĀDAS** franciski runājošā provincē Kvebekā (Quebec) pēc masīvām *Occupons l'éducation* demonstrācijām (kopš š.g. februāra) izbalsota (4.IX) valdošā partija ar visu savu studiju maksas paaugstināšanas plānu, kas droši vien rada aukstus sviedrus publisku protesta akciju apmētātajiem ar disfēmismiem jeb aizvainojošiem vārdiem. (re)

S T A T I S T I K A – Pēc jaunpublicētajiem (4.IX) Centrālās statistikas pārvaldes datiem LV pērn zaudējusi 32 800 iedzīvotāju – mirušie pārsnieguši dzimušo skaitu par 9 700, kamēr 23 100 atstājuši valsti. Š.g. sākumā LV iedzīvotāju skaits: 2 042 000. Bļivums samazinājies no 41 cilvēka (1990) līdz 32 uz km² (BNS). ●●● *TNS Latvia* un LNT raidījuma *900 sekundes* aptauja liecina, ka 54% iedzīvotāju uzskatā nepieciešams īstenot re-emigrācijas plānu (*apollo.lv* 26.VII) ●●● Ārlietu ministrijas speciālo uzdevumu vēstnieks par

Aizturētā OWS demonstrante

sadarbību ar diasporu **Rolands Lappuķe** min 300 000 LV piederīgo ārzemēs – 100 000 Lielbritānijā, 25 000 Irījā, 20 000 Skandināvijā, 14 000 Vācijā, bet vairāk nekā 90 000 esot saistīti ar ASV. Ekonomikas ministrijas eksperts **Normunds Ozols** domā, ka līdz 2030. g. varētu atgriezties 120 000 jeb 62% (NRAL 18.VII). ●●● Žurnāla *Foreign Affairs* (13.IX) rakstā uzlielīts baltiešu ekonomiskais pieaugums – Igaunijā 7,6%, Latvijā 5,5%, Lietuvā 5,9% (ASV tas ir 1,7%). ●●● No ES valstīm *Eurostat* reģistrē (17.X) visaugstāko eksporta pieaugumu (14%) Latvijā ●●● *Akamai State of the Internet* vēsta, ka Latvija š.g. pirmajā pusē kļūst par vienu no 10 labākajām internetā – ar 8,8 Mbps ātrumu ieņem 5. vietu (aiz Dienvidkorejas, Japānas, Honkongas, Nīderlandes), atstājot aiz sevis Irīju (7,3), Somiju (6,9), ASV (6,7) u.c. (*tvnet.lv* 10.VIII). ●●● *The New York Times Magazine* (28.VII) attiecina ASV prezidenta Rēģena (**Ronald Reagan**) izteikumu *We fought a war on poverty and poverty won* (mēs cīnījāmies pret nabadzību, bet nabadzība uzvarēja) uz mūsdienu „sapņu zemi” Ameriku – 104 milj. jeb 1/3 daļas iedzīvotāju (no 308 milj.) atalgojums ir zem nabadzības līmeņa, pie tam 20,5 milj. saņem mazāk nekā pusi no nabadzības līmeņa atalgojuma, 46 milj. saņem pārtikas kuponus (*food stamps*) un 6 miljoniem kuponi ir „vienīgais ienākums”. TV kanāls MSNBC (8.IX) savukārt ziņo par 5,7% iedzīvotāju, kam esot „ļoti zema barības drošība” (*very low food security*), bet pēc organizācijas *Physicians for a National Health Program* (Ārsti par nacionālo veselības aprūpi) datiem katru gadu mirst ap 45 000 amerikāņu tikai tādēļ, ka medicīniskā aprūpe viņiem nav pieejama vai viņi nespēj to atļauties (*The Nation* 17.IX). (re)

Materiālus sagatavoja **Vita Gaiķe** (vg), **Māris Brancis** (mb), **Rolfs Ekmanis** (re).

NEATVADĪSIMIES...

Otto Ozols. Speciāli tvnet.lv, 2012.26.IX

Rūgts ir ne tikai analģīns, bet arī dzīve, ziniet, nevajag, zaķi, nesteigsimies, neatvadīsimies... pasaulē tomēr ir kretīnu daudz, citi nāk vietā, ar mašīnām brauc... un, atspulgojot debesis, peld karpā prom no zemes šīs, vīrs jautā, ģīmi pacēlis, kas noticis, kas noticis... Kur ellē mans akmens ciris? Kungi, mans gadsimts ir miris, – tie ir tikai īsi fragmenti no Klāva Elsberga dzejas. Šos vārdus zināja un joprojām zina vai ikkatrs.

Ar tiem „Pērkons”, „Zodiaks” un citi leģendāri mūziķi pateica pēc liekulības, cinisma un orveliskas cūcības smakojošai elitei, ko patiesībā par viņiem domā cilvēki. Elsbergs savu dzīvi beidza pār-agri – joprojām nenoskaidrotos apstākļos izkritot pa logu no kādreizējā Rakstnieku nama augstceltnes Jūrmalā, Dubultos. Nav zināms, ko savas paauzdes dumpinieks teiktu, uzzinot, ka viņa kādreizējie biedri padevīgi, saldi smaidot, mēģina pielabināties dzejoļa „Baletomānija” varoņiem. Vēl vairāk – cilvēku, kurš zināmā mērā simbolizē padomju režīma ciniskāko un alkatīgāko pārstāvi, ieceļot par rakstnieku „patronu”.

Visi režīmi baidās no intelektuāļiem, it īpaši rakstniekiem, dzejniekiem. Viņi apzinās vārda spēku. Trāpīgs, godīgs un precīzs vārds var satriekt lupatās visvardarbīgākos un liekulīgākos režīmus. Negodīgi, nelietīgi politiķi to labi apzinās un tādēļ cenšas nopirkt, uzpirkt, pieradināt intelektuāļus. Padarīt viņus par dresētiem pūdeļiem, kuri par desas luņķi izklaidē pūli ar kumēdiņiem un umurkumuriem. Reizēm ļaujot aizkustinoši pagaudot, izspiežot no skatītājiem kādu aizkustinājuma asaru. Totalitāri režīmi īpaši nemil neatkarīgi, brīvi domājošos – ja neizdodas uzpirkt, pieradināt, tad cen-

šas salauzt, aizsiet muti, liegt publicēties, pašus spītīgākos uz gariem gadiem iemetot cietumos.

Sapņu zagļi, sapņotāju likteņu izzarotāji – dzīvoja un dzīvo treknī.

Padomju okupācijas laiks bija īpaši smags lepnajiem un brīvdomīgajiem. Tas bija pretīgs laiks, kad cilvēki pa dienu viens otram stāstīja dažādus murgus, vakarā virtuvēs par tiem smējās, bet otrā rītā baidījās, ka kāds būs viņus par to nosūdzējis. Starp aktīvākajiem murgu stāstītājiem un sūdzmaņiem bija partijas aktivisti, kuri tādējādi centās izpelnīties režīma labvēlību un līdz ar to dzīvot treknu, labu atalgotu pakalpiņu dzīvi. Daži bija tik izmanīgi, ka paspēja laicīgi apmest otrādi kažokus, saglabāt varu un vēl vairāk iedzīvoties bagātībā. 2011. gadā vēlreiz apliecināt savu ietekmi, nekaunīgi nodemonstrējot savu varu, viņi par Latvijas prezidentu iecēla savējo – kādreizējo augstu kompartijas funkcionāru, kurš neatkarības un Atmodas ideālus veikli konvertējis miljonos un neskaitāmos īpašumos.

Bet tiem, kuriem brīvība, ticība savai valstij un tautai, godīgums nozīmēja kaut ko vairāk par tukšiem vārdiem, režīms centās pārlauzt brīvo garu un mugurkaulu, pārnestā un burtiskā nozīmē. Pašreizējā Latvijas valsts prezidenta kādreizējie partijas biedri 1951.gadā apcietināja un apsūdzēja buržuāziskā nacionālismā un dalībā pretpadomju nacionālistiskās sanāksmēs 13 cilvēkus: studentes Maiju Silmali, Mirdzu Lībietis-Ersu, Skaidrīti Sirsoni, rakstnieci Mildu Grīnfeldi, levu Lasi, dzejnieci dramaturģi un tulkotāju Elzu Liekni-Virzu-Stērsti, skolotāju Eleonoru Sausni, aktieri Miervaldi Ozoliņu, mākslinieku Kurtu Fridrihsonu, aktierus Arnoldu Stubavu un Irmu Stubavu, Alfrēdu Sausni un rakstnieku Gustavu Bērziņu. Komunistu režīma Valsts drošības ministrija piesprieda

viņiem no 7 līdz 25 gadiem ilgu ieslodzījumu soda nometnēs. Par viņu likteņiem vairāk stāsta režisora Andra Rozenberga 1994. gada filma „Sods par sapni”.

Līdzīgs liktenis 1961. gadā piemeklēja citu spilgtu vārda brīvības garu – dzejnieku Knutu Skujenieku. 1961. gadā padomju režīms viņu apsūdzēja par pretpadomju propagandu un uz septiņiem gadiem iemeta Mordovijas soda nometnēs. Vēlāk režīms mēģināja aizsiet viņam muti, liedzot publicēties līdz pat 1978. gadam. Līdzīgi tika vajāta viena no Latvijas visu laiku visspilgtākajām rakstniecēm un dzejniecēm – Vizma Belševica. Padomju režīms viņu dažādi vajāja ar savām riebklībām, līdz arī viņai tika atņemta iespēja paust savu vārdu – Belševicai piecus gadus tika liegta publicēšanās. Līdzīgi tika vajāti, pazemoti, laužti un nereti arī salauzti daudzi citi talanti. Viņu „noziegums” bija pavisam vienkāršs – līdzīgi Klāvam Elsbergam, viņi nebija gatavi atvadīties no sapņa par brīvību. Patiesu un istu, tautas, valsts un sava gara brīvību. Viņi bija ideālisti, kuri uzturēja spītīgo pretošanās garu par spīti režīma draudiem un vajāšanai.

Vai Elsbergs viņiem roku dotu, kurpju auklas sašņorēt palīdzētu...?

Grūti pateikt, to zina tikai viņa tuvākie draugi, kā komentētu Klāvs Elsbergs avižu ziņu, ka ilggadīgs kompartijas biedrs, bijušais LPSR sadzīves pakalpojumu ministra vietnieks, vērienīgs prihvatizators, oligarhu baņķieris, fondu „apguvējs” un miljonārs, valsts bagātākais pensionārs – Andris Bērziņš kļuvis par Nacionālās rakstniecības atbalsta fonda (NRAF) patronu. Būtībā Bērziņš sevī iemieso visu, ko nicināja, pret ko cīnījās un neieredzēja spītīgākie un drosmīgākie vārda brīvības talanti. Vai tas nozīmē, ka Bērziņš būs patrons rakstnieces Mildas Grīnfeldes piemiņai, kuru Bērziņa biedri mēģināja salauzt stingrā režīma nometnē Taišetas-Ļenas trasē? Vai tagad Knutam Skujeniekam, kurš nosēdēja garus gadus aiz dzeloņstieplēm Mordovijas lēģeros, būs jāspiež roka „patronam” Andrim Bērziņam?

Vai tiešām mūsdienās rakstniekiem ir iztapīgi jāpielabīnās vecam komuņagam tikai tāpēc, ka citi bijušie komuņagas – Aivars Lembergs, Augusts Brigmanis un Jānis Urbanovičs ciniski iecēla viņu par Latvijas prezidentu? Vai patiešām mūsdienās izsalkums ir tik liels, ka pašiem labprātīgi jāklūst par varas piejaucētiem pūdeļiem, kuri gatavi dejojot dēļ treknāka desas luņķa un siltas zupas bļodas skaistā mājā pilsētā ar rītdienu un ofšoru mudžekļiem?

Ofšori, kuros pazuda desmiti, simti miljonu, pat miljardi. Prātam neapptveramas naudas summas, kuras netika ieguldītas Latvijas nākotnē – bērnu izglītībā, veselībā –, ļaujot pārāgri pazaudēt tos, kuru normāla, neapzagta medicīnas sistēma spētu glābt, pazaudējot nabadzības trimdā simtiem tūkstošu darba roku un zinātnieku gaišās galvas. Tas viss nodzerts vājprātīgi dārgos vīnos, izčurāts

smalkos Londonas restorānos, ieguldīts „kājiņu” tenisa kortos un miljonu vērtos sporta superauto. Un tie ir „patroni”, kuriem jāatdod gods?

Līdzās Elsbergam bija arī cits bezgala talantīgs dzejnieks – Māris Melgalvs. Viņš reiz rakstīja: „Un it nekas nav dzīvīē taūkāks par cūkām, kam mēs godu dodam.”

* * *

Daži simti lasītāju zem segvārdiem komentēja šo rakstu internetā. Komentētāju lielais pārsvars vērtēja to pozitīvi. Seko daži tipiski komentāri:

Čali, pa galvu vajag, ja? Ilgi nebiji sistis tikai, ja? **komuņaga**

Priecē, ka no jaunās paaudzes žurnalistiem ir tādi. Malacis Otto, lai veicas!

Aivars

Wow. Diena pārdomām. Nezinu, ko viņš pa naktīm pīpē, bet šoreiz ir naglai uz galvas. Rakstnieki un dziesminieki – cik var par nelaimīgu mīlestību??? Palīdziet mums radīt sapni par Latviju šai skarbjā laikā.

Jānis

Viens no labākajiem rakstiem, ko esmu vispār lasījis Latvijas portālos.

Higgins

Higgins maz lasa.

AB

Ja jau teikt patiesību, tad varbūt pilnīgi visu. 1990. g. 4. maija deklarāciju pieņēma deputāti, kuru liela daļa bija komunistu partijas biedri. Tobrīd neviens nezināja, kāds liktenis viņus gaida nākotnē. Tas pats notika 1991. g. 21. augustā. Latvijas nākotne viņiem bija svarīgāka par savējo. Vai prātā nāca, ka pēc gadiem kāds šmurgulis apries... Arī A. Bērziņš bija viņu vidū.

nu, nu

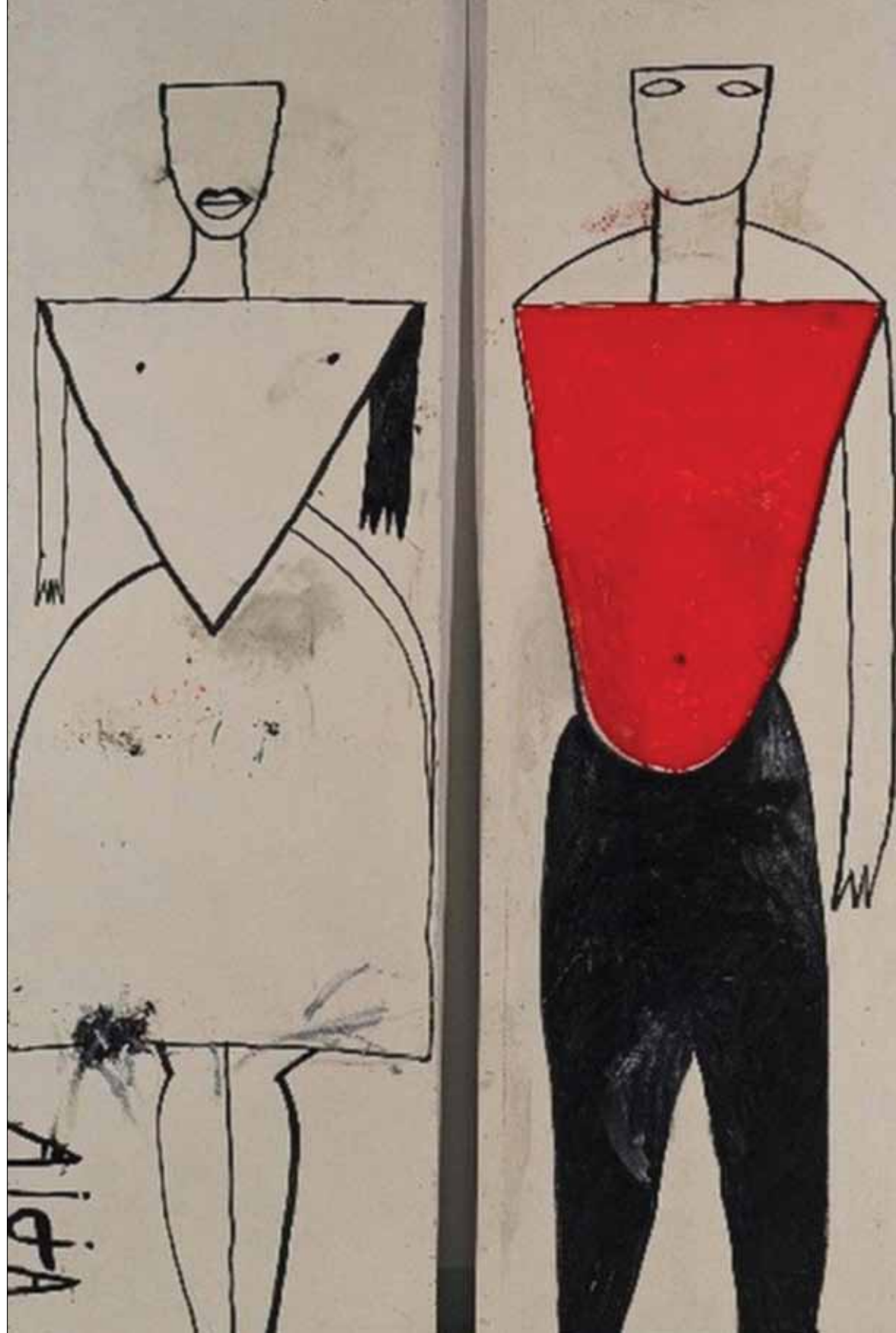
Jā, viss pareizi, tikai vienā lietā gan Tu kļūdies. Bērziņš NEBĪJA viņu vidū, kaut gan viņam tur VAJADZĒJA būt! AP deputāts Bērziņš bija aizlaidies uz savu Valmieru pieņemot rīkojumus no vietējā garnizona priekšnieka, kā pats vienā intervijā neapdomīgi izteicās: noskaidrot, kā tagad tālāk dzīvosim!

Jānis

Ienāca prātā interesants jautājums – ko padomju laiku disidenti teiktu par to kas notiek mūsdienā Latvijā? Un, ziniēt, man liekas, prezidentam Bērziņam viņi pārāk neuzbruktu – nav viņš tā lielākā zivs, ne labāks un ne sliktāks par citiem. Viņi drīzāk meklētu ļaunuma sakni – un tā jāmeklē tur, kur ir liela nauda! Tik liela, ka var iebīdīt savus cilvēkus gandrīz jebkurā amatā, nopirkt žurnālistus un medijus, noorganizēt nomelnošanu un apriešanu pret jebkuru. Bet vienu varu teikt droši – viņi neklusētu, un viņu balsis skanētu līdzīgi kā šīs Ozola raksts.

Aivars B.

Publikāciju sagatavoja Juris Žagariņš

Aija Zariņa. *Viņš un Viņa*. 1986. Nitrokrāsa, eļļa uz paneļa. 170 x 140 cm (skat. 57. lpp.)

PIEBILDES UN IEBILDES

Mārtiņš Lasmanis. *Vārdi un mūzika:
Literāra un muzikāla dažādība*. Rīgā:
Nordik, 2011. 174 lpp.

Zviedru nacionālromantiskā dziesmuspēle *Vermlandieši* uzvesta pirmoreiz Stokholmas operā (1846), pēc kam guvusi lielu popularitāti un pieredzējusi vairāk kā 800 izrādes. Īpaši iemīlota ir lugā ievītā „Verlandes Dziesma”, ko zviedri uzskata par tikpat kā visas tautas izauklētu īpašumu un neskopojas ar pārmetumiem Smetanam, kurš savā simfoniskajā tēlojumā *Moldava* vadtēmai izmantojis ļoti radniecīgu tēmu, šoreiz gan piešķirot tai čehisku identitāti. Mārtiņš Lasmanis savā jaunajā eseju krājumā *Vārdi un mūzika* nāk ar pārsteidzošo atklājumu, ka „autortiesības” te nav piešķiramas ne zviedriem, ne čehiem, jo minētā Verlandes tēma īstenībā esot holandiešu izcelsmes!

Kā to jau pauž grāmatas nosaukums, autora interešu loks ietver gan literatūru, gan mūziku. Grāmatā ievietotās apceres satur viņa pārdomas un piebildes attiecībā uz izvēlētajiem objektiem. Šie objekti mūzikas sfērā ir pieci klasiskās mūzikas dižgari. Literatūras daļā vieta ierādīta mūsu Annai Brigaderei un divām ievērojamām zviedru personībām. Bez tam apskatītas nozīmīgas kultūras parādības mūsu senā un nesenā pagātnē.

Mārtiņš Lasmanis spēj teicami orientēties tiklab literatūras, kā mūzikas pasaulē. Pieturas punktu ziņā valda liela dažādība. Var pieminēt faktus, kas cilāti jau agrāk. Eseju autors savās pastaigās tomēr nereti paver arī tādas durvis, kas dažādu iemeslu dēļ ilgi palikušas nevirinātas. Cik pamatotas tad ir runas, ka *Mērnieku laikiem* blakus brāļiem Kaudzītēm nāktos minēt arī vēl trešo autoru. Šis jautājums bijis, acimredzot, par kuterīgu, lai to nopietni diskutētu mūsu literatūrvēsturnieku aprindās. Lasmanis ielūkojas šajā pakrēslī pamestajā stūrītī un ar labi motivētiem, lietpratīga advokāta cienīgiem argumentiem vieš pārliecību, ka brāļiem Kaudzītēm viņu literārajā produkcijā „izpalīdzējis” skolotājs un rakstnieks Jēkabs Zvaigznīte. Prezentētā „pierādījumu” ķēde ir iespaidīga. Bet galīgo atbildi šajā jautājumā, droši vien, būs veltīgi gaidīt, kaut arī „izmeklētājs” mūdina pētījumus vēl turpināt.

Objektīvi izsekojot *Daugavas*, valsts sāku- ma gados vadošā literatūras un zinātnes

mēnešraksta, 20 gadus ilgajai darbībai (1920-1940), uzsvērti galvenā redaktora Jāņa Grīna nopelni, ceļot latviešu literatūras līmeni, iepazīstinot lasītājus ar jaunāko ārzemju daiļradi un rūpējoties par jaunu talantu audzināšanu.

Pa atsevišķai nodaļai veltīts Annai Brigaderei, kā arī zviedru rakstniekiem Augustam Strindbergam un Selmai Lāgerlēvai, kur, līdzās biogrāfiskiem datiem un ekskursijām publicēto darbu klāstā, dots arī ieskats viņu privātajā dzīvē. Tā bijusi samezglota visiem trim. Attiecības ar citu cilvēku (patiesas jeb iecerētas) var, kā redzam, ne tikvien dot iedvesmu atsevišķiem darbiem, bet arī sagriezt visu mākslinieka dzīvi vienā jeb otrā virzienā. Strindbergu Mārtiņš Lasmanis iepazīst, tā sakot, visā augumā, lasot viņu oriģinālā. Šai ziņā viņš ir soli priekšā agrākajiem latviešu recenzentiem, kam, ar nedaudziem izņēmumiem, savus vērtējumus nācies balstīt uz citā valodā tulkotām versijām. Ar zināmu izbrīnu Lasmanis konstatē, ka lielākais zviedru rakstnieks izpelnījies maz ievēribas latviešu lasītāju saimē. Te nebūs bez nozīmes piebilst, ka pašu zviedru literatūrzinātnieki Strindbergam piešķirūši epitetu „valodas mākslinieks”. Ir iemesls pieņemt, ka mūsu potenciālie tulkotāji vairījušies no nepateicīgā uzdevuma pārnest latviešu valodā kāda rakstnieka darbus, nezaudējot oriģināla valodas un izteiksmes specifiku, kas Strindberga gadījumā var radīt īpašas problēmas. Ja Strindbergs, kas nonāk latviešu lasītāja rokās, būs malts divās mašīnās (tātad tulkojums no tulkojuma), tad rezultātā vairs, diemžēl, nesastapsim nekā no šīs „valodas mākslas”, lasītāja vērtējums tiks balstīts uz substitūtu un Strindbergs līdz ar to paliks lielā mērā nesaprasts. Kaut arī tikai konspektīvas dabas, Mārtiņa Lasmaņa stāstījums tuvinās Strindbergu latviešu publikai un, varam cerēt, padziļinās viņa vienreizējā literārā devuma izpratni.

Krājuma mūzikas daļa satur formātā koncentrētas, bet saturā ļoti bagātīgas un vispusīgas monogrāfijas par Šūbertu, Mendelsonu, Vāgneru, Brāmsu un Māleru. Kā zinīgs mūzikas vērtētājs Mārtiņš Lasmanis prot analītisko skatu savīt ar muzikālo uztveri un pārdzīvojumu, un, pievienojot vēl raksturīgas piezīmes no privātās dzīves, radot kopumā daudz izteicošu attiecīgā komponista cilvēcisko un mākslinieka portretu. Mazas „nevirinātas durtiņas” pavīd arī šeit, kad, apcerot Šūbertu, tiek pieminēts, ka viņa 10. klavieru sonātē esot saklausāma himniska tēma, kas vedot domas uz Kārļa Baumaņa 50 gadus vēlāk komponēto „Dievs, svētī Latviju”. Te,

liekas, absolūto patiesību noskaidrot nebūs vieglāk kā *Mērnieku laiku* un Jēkaba Zvaigznītes gadījumā. Bet atradums jau pats par sevi ir intriģējošs.

Aplūkotajām parādībām un personībām Mārtiņš Lasmanis tuvojas no paša izraudzītas ērtas vērotāja pozīcijas. Viņš ļoti labi zina, par ko runā, un nebūt arī neslēpj savu viedokli un pārliecību. Bet veidā, kā viņš izsaka savas domas, nejut nekā kategoriska jeb uzmācīga. Lasmaniskā valoda rit līdzsvaroti, autors atturas lasītāju traucēt ar jebkādiem skaļākiem apgalvojumiem. Lasītājam tiek pozitīvā kārtā atstāta iespēja arī pašam turpināt pārdomas un nonākt pie sava viedokļa.

Gunars Zvejnieks

JG līdzstrādnieks (kopš 1986. gada) Gunars Zvejnieks apcerējis memuārus, politiska satura grāmatas, publicējis intervijas, recenzējis muzikālus sarīkojumus. Dzīvo Stokholmā.

LUKASA BRĪDINĀJUMS

Edward Lucas. *Deception: Spies, Lies and How Russia Dupes the West*. New York: Walker Publishing Co., 2012. 372 lpp.

Kaut arī Padomju Savienība sabruka 1991. gada augustā, Kremļa spiegošanas aparāts nebūt nekļuva par Aukstā kara relikviju, bet drīz vien atsāka savas tumšās aktivitātes, raksta Lukass savā jaunākajā grāmatā *Maldināšana: Spiegi, meli un kā Krievija piemulķo Rietumus*, ko var uzskatīt par autora aicinājumu būt modriem pret draudošajām briesmām. Rietumvalstis esot zaudējušas stingrumu, viņu sabiedrības ir viegli infiltrējamas, un aktīvie Krievijas Federācijas spiegošanas dienesti nepārtraukti *izvēlas mūsu sistēmas vājākos punktus* (22. lpp.). Lukass, Londonā izglītojis žurnālists, patlaban angļu nedēļas žurnāla *The Economist* starptautisko attiecību nodaļas redaktors, jau vairākas dekādes ir specializējies Vidus- un Austrumeiropā, ilgāku laiku pavadījis Baltijas valstīs. Lietuvu, Latviju un Igauniju autors dēvē par *Eiropas gaiļu cīņu arēnu (cockpit of Europe)*. Visas *Maldināšanas* lappuses lasās kā Džeimsa Bonda (James Bond) romāns un liecina par autora ilggadējo aizraušanos ar spiegiem un spiegošanu.

Lukasa simpātiju izraisošā un vienlaikus biedinošā teksta mērķis ir pārliecināt politiķus un likumdevējus izvērst iedarbīgu pret darbību Krievijas slepenajām rosmēm. Autors savu viedokli pamato ar virkni drūmu faktu (tādu kā krievu jurista Sergeja Magnicka mistisko bojāeju apcietinājumā), kas visi viņa meistarīgajā stāstījumā nostāda Krievijas valdību negatīvā gaismā Rietumu cilvēka acīs un rada sašutumu par šādām vardarbībām.

Lukasa pamatojumu centrā ir igauņu nodevējs Hermans Simms. Būdams Igaunijas Aizsardzības ministrijas Drošības nodaļas vadītājs un valsts noslēpumu glabātājs, pirms apcietināšanas (2009) viņš piespēlējis tūkstošiem slepenu NATO dokumentu Krievijas Ārlietu izlūkošanas dienestam (SVR jeb *Služba vņešņei razvedki*). Atklājies, ka Simmam jau pirms Igaunijas neatkarības atgūšanas bijuši sakari ar KGB jeb Valsts drošības komiteju. Kā norāda Lukass, Simma sekmiņās spiegošanas aktivitātes par labu Maskavai liecina par Rietumu pretizlūkošanas dienestu atmiekšķēšanas iepretim Krievijas Federācijai.

Lukass pievēršas arī tādām grandiozām slepenām aktivitātēm, kā Krievijas valsts makam dārgo „nelegāļu” jeb dziļi pagrīdē esošo spiegu izvietojumam Rietumos, ieskaitot ASV, kur krievu *seksīgās spiedzes* Annas Čapmanes (Chapman) un deviņu citu „nelegāļu” aktivitātes tiek atklātas 2010. gadā – tikai pateicoties virknei kļūdu slepenajā aģentu pasaulē. Autors gan skaidri nepasaka, vai vaina meklējama krievu zemstandarta spiegošanas aktivitātēs, vai arī Rietumu spiegu ķērāju neprasme.

Bez nesenojām norisēm Lukass velta daudz lappušu pagātnei, ņemot piemērus gan no krievu ilgās un panākumiem bagātās spiegošanas darbības, gan arī no visvairāk neveiksmēm Rietumu pusē šajā jomā – no nemākulīgajām angļu diplomātu/spiegu mahinācijām pēc Boļševiku *coup d'état* (1917.X) līdz pat pēckara gadiem, kad britu noorganizēto *Operation Jungle* momentāni infiltrē padomju aģenti. Rezultātā bojā jāaiziet daudziem Rietumu dienestā esošiem igauņiem, latviešiem un lietuviešiem.

Lukasa argumenti un piemēri ir vairāk tēmēti ierindas lasītājam. Nopietnākus, akadēmiski ievirzītus pētītājus droši vien neapmierinās autora samērā sekla iedzīļināšanās tematā, arī nekonsekvence un pretrunas *Maldināšanas* tekstā. Lukass, piemēram, izsaka kritiku par plašsaziņas līdzekļu sensacionālo pievēršanos „seksīgajai” Annai Čapmanei,

kamēr pats nebūt nevairās no viņas seksualizēšanas. Arī galvenā vieta grāmatā ierādīta Krievijas/Padomju Savienības spiegu lielā mērā sekmīgajai darbībai, kamēr viņu Rietumu amata brāļu/māsu pretdarbošanās nereti minēta tikai zemteksta piezīmēs (piem., 92. lpp.), kas norāda uz autora lielāku ieinteresētību sava darba politiskajā rezonansē un ne tik daudz objektīvā zinātniskā analizē.

Neraugoties uz trūkumiem, skaidri izceļas autora galvenais punkts – Krievijas Federācija joprojām apdraud Rietumu drošību, par spīti mēģinājumiem ar maigumu apkušināt Putinu, padarīt viņu un viņa *silovkus* līdzsvarotākus un miermīlīgākus. Lukasa brīdinājumi ir biedinoši, bet patiesi, un tos būtu jāņem vērā ne tikai spiegošanas entuziastiem, bet arī politiķiem.

Indra Ekmane

Indra Ekmane ir starptautisko zinību maģistrante Vašingtonas U. (U. of Washington), Sietlā, ASV.

ELZAŠ KEZBERES ATSPĪDŪMI

Elza Kezberē. *Dzeja un dzīve*. 3. sēj.
Rīga: Mansards, 2012. 420 lpp.

Kezberes rakstu „triloģija” veido monolītu un fundamentālu populārās rakstnieces godinājumu, „piemiņas zīmi” – beidzot vienkopus sapulcināta gan visa viņas daiļrade, gan papildus arī citi materiāli, kas saistīti ar dzejnieces radošo darbību un pašas biogrāfiju.* Ļoti respektējams un milzīgs ir rakstu sastādītājas Ingunas Daukstes-Silasproģes veikums un ieguldītais darbs, rūpīgi un sistemātiski meklējot, šķetinot, pētot un salīdzinot, lai atlasītu un sakopotu periodikā izkaišīto Elzas Kezberes liriku.

Sējumam *Dzeja un dzīve* ir izveidota ļoti pārdomāta un pārskatāma struktūra. Pirmajā nodaļā „Periodikā publicētā dzeja un pirm-publicējumi”, izvietotas apakšnodaļas „Latvijā. 1927-1944”, aptverot grāmatās neiekļauto dzeju, „Vācijā. 1945-1949” ar Vācijas bēgļu nometnēs sarakstīto dzeju un „Amerikas Savienotajās Valstīs. Kopš 1949. gada”. Sadaļā „Reliģiskā dzeja” galvenokārt ietilpi-

nāti *pēc dažādu personu lūguma vai rosinājuma rakstīti veltījumi dažādiem dzīves gadījumiem* (133. lpp.) – „lietojamā dzeja”, kas aplūkojama un vērtējama atrauti no pārējās daiļrades, jo vairumā gadījumu tapusi nevis tīras mākslinieciskas inspirācijas rezultātā vai atnākusi kā lirisks impulss, bet gan apzināti darināta, domājot par dzejas „sociālo funkciju”, veidota tā, lai būtu izdziedama pēc baznīcas dziesmu melodijām.

Nodaļā „Autobiogrāfija” ietverts Kezberes stāstījums „Ceļā uz Ulubeli”. Trešā nodaļa – „Raksti par Elzu Kezberī” – piedāvā hronoloģiski kārtotu rakstu izlasi – ar gan pašai dzejniecei vistuvākajiem tekstiem, gan arī tiem, kas pēc iespējas pilnīgāk, visaptverošāk tēlo vai nu rakstnieces daiļradi, vai personību. Seko nodaļa „Veltījuma dzeja” ar Kezberē veltītajiem dzejoļiem un noslēdzošā nodaļa „Vēstules” ar nelielu daļiņu dzejnieces korespondences – Jānim Veselim, Jānim Rudzītim un Valdemāram Kārkliņam. Lai gan lasītājam varētu rasties vēlme, kaut publicētā sarakste būtu daudz plašāka, pilnīgāka, tomēr jārespektē, ka *ne viss ir publiskots*, jo rakstniece vēlējusies *paturēt pie sevis savus dārgākos sapņus un atmiņas, savas personīgākās atklāsmes un savas noklusētākās ilgas, kas gadu ritējumā piedzīvotas* (11). Ļoti personiskas, emocionālajā limenī intensīvas un interesantas ir vēstules Kārkliņam, nereti sapņainas, liriski ievirzītas, citreiz – ar nostalgiski rezignētu pieskaņu, taču ietver daudz impresiju, sajūtu, informācijas par rakstnieces ikdienu laika ritumā un arī par citiem laikabiedriem, literātiem. Veselim un Rudzītim adresētās ir vairāk „tehnikas” – vienkāršākas, skopākas emocionālajā intonācijā.

Jaunus rakursus, nianšes, dzejas vērtējumus un personiskas impresijas sniedz arī raksti par Elzu Kezberī – līdzgaitnieku, kolēģu, arī vēlākajā dzīves posmā iepazītu domubiedru – Valdemāra Kārkliņa, Teodora Zeltiņa, Jāņa Andrupa, Osvalda Kezbera, Pētera Korsaka, Irēnes Avenas, Kārļa Sebra, Maijas Kalniņas, Eleonoras Šturmas. Grāmatu saturiski un emocionāli bagātina hronoloģiskā secībā ievietotie fotoattēli – autonomi vizuāls stāsts, vēstījums par kādu smalku, trauslu sievieti: redzam viņu gan kā nopietnu bērnu līdzās tēvam, gan kā biklu pusaudzi un jaunietai, tālāk seko klusas laimes un miera apdvēsti jaunās ģimenes attēli – vīrs, bērni un jaunā sieviete Elza ar to pašu liego, viegli aizplivuroto skatienu, taču jau nākamajos attēlos pat vērotājs no malas pēkšņi ierauga daudz nobriedušāku sievieti, kuras skatiens daļēji zaudējis agrāko liegumu, seļā iegūlis kāds asāks

*Pirmie divi sējumi: *Dzeja I un Dzeja II* (Valters un Rapa, 2006).

vaibsts; redzam attēlus, kas liecina par radošo darbību literatūras laukā, dažādiem saietiem un literāriem pasākumiem; pēcāk nāk briedums, līdzās – jau pieaugušās meitas, fonā joprojām rosīgā mūža otrā puse un – nogale. Grāmatas noslēgumā atrodams vērtīgs uzziņas materiāls: informācija par Ķezberes dzeju mūzikā (melodijas, ko komponējuši dažādi komponisti dažādos laikposmos), dzejoļu nosaukumu un arī pirmo rindu „katalogs” jeb rādītājs, bibliogrāfija u.c.

Savulaik autore savdabīgā, smalkā kamerstila lirika ieinteresēja lasītājus, kuri *dailles atspiduma alkst*, kuriem ir *daijuma alkstošas sirdis* (rindas no Ķezberes agrīnās lirikas), autore izpelnījās īpašu ievērību ar savām „Vēstulēm Pēram Gintam”. Starpkaru posmā izdoti dzejoļu krājumi *Profils stiklā* (1937, 1990), *Dziedošais gliemežvāks* (1938 – šeit pirmoreiz iekļautas „Vēstules Pēram Gintam”) un *Jāapsnieg* (1943 – gadu vēlāk atsevišķā izdevumā iznāk šajā krājumā ievietotā poēma „Dziesma par dzērvi”). Svešumā izdoti krājumi *Krēslainie spoguļi* (1949), *Ilūzijas* (1950) un *Koncerts* (1965).

Varētu sacīt, ka autore pašas mūžs un daiļrade dažādos aspektos nosacīti „saskaldīta” divās atšķirīgās daļās – 1) Latvijas pirmās brīvvalsts laika jauna, sapņaina sieviete un 2) bēdu rūdīta sieviete, kura tomēr spējusi saglabāt gaišo sevi. Tāpat nosacīti dalāma arī Ķezberes daiļrade – izsmalcinātā, dekoratīvā, estētisma un rokoko poētisko zīmju cauraustā kamerstila lirika (pirmie divi krājumi) un turpmākais, daudz atšķirīgākais veikums, kura centrā jau pavisam citas kategorijas, cits dzīves skatījums un filozofija. Okupācijas posmā Latvijā mītošajiem nebija iespējas iepazīt trimdā tapušo jaunāko latviešu literatūru. Tagad Ķezberes darbu trīs sējumi ne vien apkopo viņas radošo veikumu un godina autori, kura sasniedza simtgadi, bet arī beidzot noslēdz veselu ciklu, saliedē to, ko sašķēla un noārdīja politiskā situācija, nežēlīga vara un ideoloģija. Aplūkojamais 3. sējums ir noderīgs informācijas avots dažādiem pētījumiem humanitāro zinātņu disciplīnās – gan paplašinātai pašas Elzas Ķezberes daiļrades interpretēšanai un analīzei, gan arī trimdas literāro procesu pētījumiem plašākā kontekstā. Turklāt grāmata ir saistoša, raiti lasāma, tā nebūt nav sauss, zinātnisks izdevums, bet spēj saistīt arī ikdienas lasītāju.

Līvija Baumanē

LU baltu filoloģijas maģistres Līvijas Baumanes interešu jomā ir literatūras vēsture un teorija.

ŠOREIZ VALODNIEKIEM

Journal of Baltic Studies 43/2 (June 2012).
Association for the Advancement of Baltic Studies <www.balticstudies-aabs.org>
Terry Clark, editor <jbs@creighton.edu>

Divu viesredaktoru – Vitauta Dižā Universitātes (VDU) lingvistikas prof. Inetas Dabašinskienes <i.dabasinskiene@hms.vdu.lt> un VDU asociētās angļu valodas prof. Violetas Kaledaites – sastādītā *JBS* laidiena temats ir bērni un bērnu valoda. Autoru vidū ir četras lietuvietes, trīs igauņietes, divas krievietes un viena latvietē. Nav vairs vecie laiki, kad valodniecībai pievērsās arī vīriešu kārtas zinātnieki.

Latviešus pārstāv Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas (RPIVA) Bērnu valodas centra prof. baltu valodās Dace Markus <rpiva@rpiva.lv> ar rakstu par nākotni latviešu bērnu valodā. Norādēs, citu vidū, minēta V. Hībneres 1977. gadā izdota grāmata par bērnu tēlotājdarbību, M. Kūles vērojumi, pašas Daces Markus trīs raksti par bērnu valodu un trīs Veltas Rūķes-Draviņas raksti. Senāki Rūķes-Draviņas darbi vairāk izceļas redaktoru pārskatā un citu pētnieku darbos. Manuprāt, šī uzskaitē visai pareizi norāda uz latviešu valodnieku ierobežotajām interesēm.

Nebūdam valodnieks, uzskaitīšu tikai šī speciālizdevuma autorus un viņu rakstus. Abas viesredaktore savā pārskatā rakstā brīdina lasītājus, ka ievietotie pētījumi par valodu apguvi neapmierina, lai gūtu vispārējus spriedumus. Krievijas Zinātņu akadēmijas (Pēterburgā) prof. Maria Voeikova dod ieskatu klasiskos pētījumos par krievu valodas apguvi 20. gs. pirmajā pusē. Ineta Dabašinskiene salīdzina kādas lietuviešu meitenes un kāda zēna pamazināmo vārdu veidojumus. Seko minētās Krievijas Zinātņu akadēmijas Valodu institūta gramatikas prof. Viktorijas Kazakovskajas un VDU pētnieces Ingridas Balčiūnienes pētījums par bērniem uzstādītiem jautājumiem. Tallinas U. igauņu valodas prof. Reili Argus <reili.argus@tlu.ee> sniedz ļoti specializētu morfoloģisku pētījumu par īpašības vārdu pielietojumu divu igauņu zēnu valodā. VDU lektore Lauras Kamandulītes-Merfeldienes līdzīgā pētījumā raksturota divu lietuviešu meiteņu un divu zēnu adjektīvu apguve. Tartu U. lektori Rēli Torn-Lēsika <reili.torn.lesik@ut.ee> un

NOTA BENE

Maigi Vija pievēršas pasīvai, bezpersoniskai valodas apguvei.

No grāmatu pārskatiem izceļas Raimo un Risto Pullata pamatīgais pētījums *Viinameri: Salapiiritusevedu Läänemerel kahe sõja vahel* par spirta kontrabandu starpkaru gados (recenzents: Einar Vārā, Tallinas U.); Annas Liphardes (Lipphardt) *Vilne: Die Juden aus Vilnius nach dem Holocaust* – par Viļņas žīdiem pēc II Pasaulē kara (Marcos Silber, U. of Haifa) un Baibas Belas sastādītais mutvārdu vēstures pētījums *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem. Zviedrijas latviešu dzīvesstāsti* (Aija Lule, LU). Seko pārskati par divvalodu *60 aastat eestikoorilaulu multikultuurs Toronto / 60 Years of Estonian Choral Singing in Multicultural Toronto* (Kristel Karu-Kletter, The Estonian Institute), Dianas Januškauskienes *Post-Communist Democratisation in Lithuania: Elites, Parties, and Youth Political Organisations* (Aušra Park, Siena College), Lauras Bielinis *Prezidentė* – par Lietuvas prezidenti Gribauskaiti (Dalia Grybauskaitė) (Jaroslav Dvorak, Klaipėda U.) un Andersa Oslunda (Åslund) un Valža Dombrovska *How Latvia Came through the Financial Crisis* (George J. Viksniņš, Georgetown U.).

Gundars Ķeniņš Kings

Pacifika Luterāņu Universitāte

ERRATA

Nešķīstie nikšķi drukas velnēni cerēja, ka nepamanīsīm. Pamanījām, lai arī maķenītiņ par vēlu. *Radio Brīvība/Radio Liberty* latviešu redakcijas pirmais vadītājs pirmos divus gadus bija **Valdemārs Kreicbergs** (nevis Voldemārs – *JG269*:56 otrā slejā 6. rind. no apakšas). *JG270*:58 otrā slejā sadaļā „Diaspora” **Birutas Abulas** jaunākās grāmatas nosaukumā jodiņi pārveidojuši gada skaitli – jābūt: *Latviešu literārie pulciņi Amerikas Savienotajās Valstīs 1950-2011* (nevis 2001). Virs malaču *Pussy Riot* meiteņu attēliem 61. lpp. jābūt: **Nadežda Tolokoņņikova** (nevis Toloņņikova), bet 62. lpp. otrā slejā vārdkopās par norisēm **KF** jābūt: **Joachim Goebbels** (nevis Göbbels) un, pēdīgi, **NOTA BENE** slejā (67. lpp.) mūsu saimnieces **Tijas Kārkles** pasta adreses kodā jupīšiem ticies likvidēt vienu ciparu – jābūt: **St. Paul, MN 55119**.

Jaunā Gaita ir globāls vislatviešu bezpeļņas izdevums. Redaktori nesaņem algu, rakstu autori nesaņem honorārus. Arvien meklējam izpalīgus un atbalstu.

Abonementu var pasūtīt un samaksāt rakstot Tijai Kārklei; abonentu un labvēļu sarakstu uztur Juris Žagariņš (skat. mājas adreses, telefona numurus, e-adreses iekšvākos). Jautājumus, sūdzības utt. lūdzam adresēt Jurim. Tijai lūdzam sūtīt naudu.

Abonements maksā US\$76,- par diviem gadiem (8 numuriem), \$39,- par vienu gadu (4 numuriem). Visērtāk mums ir pieņemt maksājumus ASV dolāros, bet varat sūtīt arī citās valūtās saskaņā ar pastāvošajiem izmaiņas kursiem. **Uz čekiem lūdz rakstīt: Jauna Gaita, Inc.** Skaidras naudas pārsūtīšana parastā pasta aploksnē droši vien saistīta ar zināmu risku, kaut arī līdz šim visu esam saņēmuši.

JG labvēļiem (skat. 76. lpp) iespējams ziedot naudu trīs līmeņos mūsu darba atbalstīšanai un žurnāla brīveksempļāru izsūtīšanai uz Latvijas bibliotēkām:

Bronzas: \$1-99
Sudraba: \$100-499
Zelta: \$500-

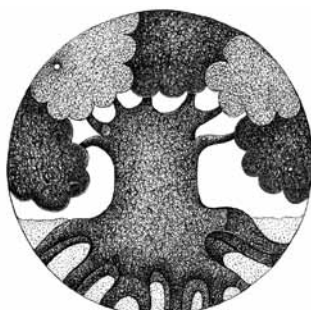
Naudu varat sūtīt arī elektroniski no Jūsu bankas uz Tijas Kārkles uzturēto *Jaunās Gaitas* kontu Latviešu Kredītsabiedrībā Minesotas štatā, vadoties pēc instrukcijām žurnāla aizmugures vāka iekšpusē.

Ziedojumus *Jaunās Gaitas* labvēļi, kas dzīvo ASV, drīkst atvilkt no ienākumiem (t.s. *deductible donation*), aprēķinot federālo nodokli. Ja par ziedojumu vēlaties rakstisku liecību, to ar lielāko prieku Jums nosūtīs Juris Žagariņš.

Lūdzam ievērot, ka uz katra pa pastu saņemtā žurnāla aploksnēs blakus Jūsu adresei zaļā krāsā ir uzdrukāta informācija par Jūsu pēdējo apmaksāto *JG* numuru. *JG* redakcijai tiktu aiztaupīts liels darbs, ja maksājumi tiktu kārtoti laikus, par ko pateicamies jau iepriekš.

JG redakcija

LABVĒĻI

Zīm. Agnese Matisona

*Vendīgs auģa ozoliņš
Vendīgā kalniņā:
Vara saknes, zelta zari
Sudrabiņa lapiņām.*

LD 34 066, 12

Z E L T A

Amerikas Latviešu apvienība
Sīgurds Brīvkalns
Šellija Ekmane
Rita Gāle
Andrejs Kīsis
Andrejs Ozoliņš
Andris Priedītis
Jautrīte Šaliņa
Ilgvars Šteins
Latviešu kultūras biedrība TILTS
Kārlis Vasarājs
ANONĪMS – 1

S U D R A B A

Biruta Abuls
Pēteris Alunāns
Voldemārs un Irēne Avens
Andrejs Baidiņš
Nikolajs Balabkins
Maija Bišmanis
Uldis Blukis
Jānis Brežinskis
Ingrīda un Nikolajs Bulmaņi
Oļģerts Čakars
Laila un Pāvils Cakuli
Māra un Ojārs Celle
Vija Celmiņš
Juris Cilnis
Aina Dravnieks
Rita Drone
Jānis Eglītis
Līga Gaide
Richards Grigors
Lolita Gulbis
Vija Ilziņa
Ingrīda Jākobsons
Laima Kalniņa
Fred A. Keire
Dace Kezbers
Egīls Kronlins
Kazimirs Laurs
Maruta Lietiņa-Ray
Aija Medenis
Modris Mednis
Melburnas Latviešu biedrība
Lalita Muižniece
Sarma Muižniece Liepiņa
Guna Mundheim
Arturs Neparts
Ausma Matcate-Nonācs
Jānis Penikis
Juris Petričeks
Jānis J. Pirktiņš
Ilze Plaudis
Gundars Pļavkalns
Guntis un Māra Plēsums
Vilis M. Plinte

Helmi Rozankowsky
Astra un Andris Roze
Mārtiņš Saulespurēns
Alfreds R. Semēiks
Maija un Juris Šleseri
Ilona un Raimonds Staprāns
Zenta Stengels
Ruta Straumanis
Biruta Sūrmāne
Tupešu Jānis
Lauma Upelnieks Katis
Dagmāra Vallens
Pāvils Vasariņš
Zigrīda Vidners
Rasma Vītols
Vilis Vītols
Modris un Gita Zandbergs
Girts Zēgners
Gunars Zvejnieks
ANONĪMI – 2

B R O N Z A S

Ivars Antēns
Ritvars Asbergs
Adolfs Avens
Gundega Dāvidsone
Lidija Dombrovska Larsena
Ligita Evans
Edīte Franklin
Ligita Galdiņa
Silvija Jones
Tija Kārkle
Liena Kaugara
Indulis Lācis
Jānis Langins
George Liepiņš
Ieva Liepkaula
Modris Morozovs
Agate Nesaule
Valters Nollendorfs
Juris un Silvija Orle
Lilija Pencis
Dzidra Purmale
Ina Purviņa
Ausma Rābe
Vitolds Rācenis
Dzidra Rāzevska-Upāne
Austra Reine
Marga Reinholds
Jānis M. Riekstiņš
Helmi Rožankovska
Silvija Rūtenberga
Aina Sikšna
Linda Treija
Leo Trinkuns
Juris Viksniņš
Aija Zichmane

JAUNĀ GAITA

Galvenais redaktors:

Rolfs Ekmanis
50 Cedar Lane
Sedona, AZ 86336-5011 USA
Telefons/telefakss: 928-204-9247
rekmanis@gmail.com
rolfs.ekmanis@asu.edu

Galvenā redaktora vietnieks:

Juris Žagariņš
121 Harvard Street
Springfield, MA 01109-3821 USA
Telefons: 413-732-3803
juris.zagarins@gmail.com

Redaktori:

Voldemārs Avens, Māris Brancis,
Vita Gaiķe, Anita Liepiņa, Maija Meirāne,
Juris Silenieks, Juris Šlesers, Linda Treija,
Lilīta Zaļkalne

Konsultanti:

Ingrīda Bulmane, Līga Gaide,
Tija Kārkle, Uldis Matīss, Andris Priedītis

Saimniecības vadītāja:

Tija Kārkle
616 Wiggins Road
St. Paul, MN 55119, USA
tijalaura@comcast.net

Maketētājs: Juris Žagariņš

JG mājas lapa: <<http://zagarins.net/JG>>

Ar autora vārdu, segvārdu vai iniciāļiem parakstītajos rakstos izteiktie uzskati ne vienmēr atbilst redakcijas viedoklim.

Atzīdama demokrātiskās valstīs valdošos preses brīvības principus, *Jaunā Gaita* sekmē dažādu uzskatu publicēšanu.

Pārpublicējot šeit ievietotos materiālus/tekstus, atsaukšanās uz *JG* ir obligāta.

Adrešu maiņas un pastā vai spiestuvē bojātus eksemplārus lūdzam pieteikt Jurim Žagariņam.

PĒRCIET!

Atsevišķu JG numuru cena: \$10,-
(sākot ar nr. 264)

JG satura rādītāja cena: \$10,-

*JG*100-150, *JG*151-175,
*JG*176-200, *JG*201-230

JAUNĀS GAITAS ABONĒŠANA:

Visās valstīs vienādi, atbilstoši
pastāvošajam valūtas kursam:

1 gads \$39,-
2 gadi \$76,-

Čeku sūtiet saimniecei Tijai Kārklei,
uz čeka uzrakstiet *Jauna Gaita, Inc.*

MAKSĀJUMUS UN ZIEDOJUMUS VAR ARĪ PĀRSŪTĪT ELEKTRONISKI:

Receiving Institution in the US

Correspondent bank in the US

US correspondent bank's routing #

US correspondent bank's address

(Šī informācija būs atkarīga no izsūtītās bankas!)

Intermediate Financial Institution

Alloya

Routing #: 271987635

4450 Weaver Pkwy, Warrenville, IL 60555, USA

Beneficiary Financial Institution

Latvian Credit Union

Routing #: 291074612

3152 17th Ave. S., Minneapolis, MN 55407

Beneficiary

Name: *Jauna Gaita, Inc.*

Account at Latvian Credit Union: #2001

Home address:

16 Wiggins Road, St. Paul, MN 55119, USA

JAUNO GAITU VAR IEGĀDĀTIES:

ANGLIJĀ

E.D. Rusovs

2 Wellington Terrace

Basingstoke, Hants. RG 23 8HJ

AUSTRĀLIJĀ

Sidnejas latviešu biedrības grāmatnīca

A. Priedīte-Rīga, 32 Parnell St.

Strathfield, N.S.W. 2135

Latvian Books

Box 1287, G.P.O.

Adelaide, S.A. 5001

KANĀDĀ

Letts Shop – dāvanu veikals

Kanādas Latviešu centrs Toronto

4 Credit Union Dr

Toronto ON M4A 2N8

LĀTVIJĀ

Latvijas Okupācijas muzeja grāmatgaldā

Strēlnieku laukumā 1, Rīga LV-1050,

Grāmatveikalos „Jānis Roze”, „Valters un

Rapa”

ARTS AND LETTERS. Latvian Song Festivals are never exclusively about song. Our art editor **Linda Treija** was co-curator of an art exhibit at the 13th USA Festival in Milwaukee, WI last summer. **Sarma Muizniece Liepiņa** describes the exhibit, and we feature full-page color renditions of recent works by four of the participating artists: **Ilga Reke Andersone**, **Gints Grinbergs**, **Maira Reinberga** and **Andris Straziņš**. We also feature a 1986 painting by **Aija Zariņa** from a selection titled "100 Treasures in the Latvian National Museum of Art". ●●● The program of events also featured a panel of writers reading from their works. **Linda Treija** shares her impressions. ●●● Art historian **Māris Brancis** discusses the formative years in the life of artist **Laimonis Mieriņš**, and **Jānis Krēslis Sr.** comments on an exhibit of the three-dimensional paintings of **Svens Lūkins** in New York City. ●●● Poems are by **Imants Auziņš**, **Anna Dzintare**, **Paulis Birznieks**, and **Leons Briedis**. A satirical sketch by **Juris Rozītis** skewers the practice of paying homage to host country politicians during Latvian emigré cultural events. ●●● The cover art for this issue is by **Ilmārs Rumpēters**.

LITERARY COMMENT. The second installment of **Una Alksne's** "Aestheticism in the poetry of Fricis Bārda" discusses the poet's mentors and progenitors, describes his main works, and comments on his dandyism as a lifestyle choice. ●●● **Vita Gaiķe** interviews **Indra Gubiņa**, a long-time frequent contributor to *Jaunā Gaita* and author of five volumes of poetry and 22 books of prose. ●●● **Otto Ozols** (*nom de plume*) is a writer who, since the publication of his 2010 bestseller *Latvians are Everywhere*, has steadily gained popularity for his heartfelt, straight-talking weekly commentaries on political and social actualities. A review of his book by **Rimands Ceplis** and an interview by sociologist **Dagmāra Beitnere** give an insight into the personality behind the phenomenon. Our regular column "Kiberkambaris" (Cyberchamber) is devoted to a recent commentary by Ozols on the strained relations between the literary and political establishments in contemporary Latvia and includes some sample comments from his readers.

HISTORY AND REMINISCENCE. **Ojārs Spārītis**, professor and prorector of the Art

Academy of Latvia tells the story of Saint Peter's Church in Riga, for a time the tallest wooden structure in Europe and still the tallest spire in Riga's skyline. ●●● The wife of Joseph Goebbels, we learn, was raised by a Jewish stepfather, and her first love was a Jew who later left Germany and became an important politician in the Jewish community of Palestine. **Franks Gordons** titles his comments on her life and notorious demise: "So Crazy in Love, so Vicious in Hatred". ●●● We return to **Rolfs Ekmanis'** history of international Latvian-language radio broadcasting in the second half of the 20th century. The latest installment focuses on the late 1940's and early 1950's, when the US State Department and the CIA secretly funded missions to support resistance forces behind the newly established Iron Curtain. Ekmanis pays special tribute to **Leonīds Zariņš**, a high school classmate of his who was apprehended and executed on one such mission. ●●● The final installment of **Laimonis Purs'** memoir "Taking Liberty" sheds light on many individuals he worked with as a journalist in Latvia under the Soviet regime, most notably **Kārlis Ozoliņš**, who held the highest government office in Latvia in the 1950's until he lost it during one of the purges.

IN A FEW WORDS. **Vita Gaiķe**, **Māris Brancis** and **Rolfs Ekmanis**, as always laconic in style and encyclopedic in scope, report on newly published books, music and theater performances, art exhibits, traditional and educational events, the doings of the diaspora, news of the weird, news from Latvia past and present, all around Latvia and beyond, and from the international agencies relevant to Latvia. A section titled *Scripta Manent* highlights the powerful written word. A section on statistics lays bare the numbers that speak volumes about the condition of the Baltic nations.

BOOK REVIEWS. **Mārtiņš Lasmanis.** *Vārdu un mūzika: Literāra un muzikāla dažādība* (Words and Music: Literary and Musical Diversity) – reviewed by **Gunars Zvejnieks** ● **Edward Lucas.** *Deception: Spies, Lies and How Russia Dupes the West.* – **Indra Ekmane** ● **Elza Ķezbere.** *Dzeja un dzīve* (Poetry and Life), the third volume of the poet's collected works – **Līvija Baumanē** ● *Journal of Baltic Studies* 43/2 (June 2012). – **Gundars Ķeniņš Kings.**